

JOGAINK ROMÁNIÁBAN

Szerkesztette:

Kis Júlia

Kató Kata

BEVEZETŐ

Kedves Olvasó!

A romániai magyar kisebbség egyik nagy kihívása, hogy egy olyan közegben, ahol a törvények idegen nyelven születnek, bonyolult nyelvezetűek és sokszor hozzáférhetetlenek, megértse azokat, ezáltal élni tudjon a jogaival, és eleget tudjon tenni a rá háruló kötelezettségeknek.

Nem egyszerű feladat megérteni a törvények rendszerét, tartalmát, hiszen nehezen lehet rátalálni a megfelelő törvényszövegekre (és ugyan ki járhatja közülünk rendszeresen a *Hivatalos Közlönyt?*), a közigazgatási egységekben sincs megfelelő törvénytár, útbaigazítás azzal kapcsolatosan, hogy mit szabad és mit nem. Ha pedig megpróbáljuk az internet adta lehetőségeket felhasználni, és a világhálón kutatjuk fel a válaszokat a kérdéseinkre, rengeteg információt találhatunk, de azok sok esetben nem aktuálisak, ellentmondásosak és nemegyszer félrevezetőek. Nem találtunk egy olyan átfogó tájékoztatót sem, ami magyar nyelven, érthetően magyarázná el a jogrendszer különböző intézményeit és szabályait, a polgárjogi és a büntetőjogi rendszer sajátosságait, az alapvető jogok és kötelezettségek tartalmát.

A *“Jogaink Romániában”* erre a kihívásra szeretne válaszolni. Célunk az volt, hogy az olvasó számára érthetővé tegyünk néhány alapvető fogalmat és jogszabályt. Ugyanakkor, igyekeztünk minél több olyan területről bemutatni fontos információkat, melyekkel a hétköznapi életben, munkánk és tevékenységeink során gyakrabban találkozhatunk.

Az alábbi mű nem jogászoknak vagy joghallgatóknak szól, és nem tartalmaz valamennyi információt, melyet a törvények, a joggyakorlat vagy a szakirodalom felsorakoztat, hanem egy egyszerűsített, érthetőbb formája azoknak. Emiatt sok esetben a nyelvezete sem felel meg a szakirodalmi nyelvezetnek, hiszen olyanok számára készült, akik nem feltétlenül ismerik és értik meg a jogi nyelv bonyolult kifejezéseit, megfogalmazásait.

Füzetünk tájékoztató jellegű, ezért előfordulhat, hogy más szabályozások is érvényesek, nem csak az általánosak vagy – a törvények sok és gyakori változása miatt –, egy-egy tartalmi rész, mire az olvasó kezébe kerül, már nem lesz érvényes.

Amennyiben további kérdései vannak, vagy egy bonyolultabb jogi problémával kerül szembe, kérésével keressen fel egy szakembert.

A *“Jogaink Romániában”* húsz fejezetből áll, itt megtalálják az adott fejezet tartalomjegyzékét, ugyanakkor megjelöltük a legfontosabb törvényeket, internetes oldalakat ajánlottunk, ahol további hasznos információkat találhatnak, és a legfontosabb román szakkifejezések magyar fordítását is leírtuk.

TARTALOMJEGYZÉK

I. A természetes és a jogi személyek

II. A család

III. A kiskorúak jogai

IV. A javak és a tulajdon

V. A kisajátítás

VI. Szerződések

VII. Öröklés

VIII. Munkajog

IX. A romániai igazságszolgáltatási rendszer

X. Általános pereskedési szabályok, perköltségek

XI. Büntetőjog

XII. Bűncselekmények

XIII. Büntetőjogi perrendtartási tudnivalók

XIV. A tanúkkal való bizonyítás

XV. Szabálysértések

XVI. A személyes adatok védelme

XVII. Fogyasztóvédelem

XVIII. Az egyesületek

XIX. Kisebbségi nyelvhasználati jogok

XX. Alapjogaink

I. A TERMÉSZÉSZETES ÉS A JOGI SZEMÉLYEK

Tartalom:

1. A természetes és a jogi személyek
2. Mi a jogviszony?
3. Jogképesség és cselekvőképesség

Törvényi keret:

- A Polgári törvénykönyv 25 – 30. cikkelyei
- 119/1996-os törvény az anyakönyvi okmányokról (Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă)
- 31/1990-es törvény a kereskedelmi társaságokról (Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale)
- 26/2000-es kormányrendelet az egyesületekről és alapítványokról (Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații)

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: persoană fizică – természetes személy, persoană juridică – jogi személy, capacitatea de exercițiu – cselekvőképesség, capacitatea de folosință – jogképesség, persoane puse sub interdicție judecătorească – gondnokság alá helyezett személyek, tutelă – gyámság, curatelă – gondnokság

További információk:

www.onrc.ro – a cégbejegyzési hivatal honlapja

1. A természetes és a jogi személyek

A Romániában élő személyek a román törvény védelmében állnak és annak rendelkezéseit kötelesek betartani. A törvény jogokkal ruház fel minket, melyeket szabadon gyakorolhatunk, mindaddig, amíg betartjuk a törvény által előírt szabályokat és nem élünk vissza velük.

A jogi rendelkezések címzettjei a természetes és/vagy a jogi személyek. A *természetes személy* maga az ember, mint jogalany, a *jogi személy* olyan testület vagy szervezet, amely önálló jogalanyként is tud jogokat szerezni és kötelezettségeket vállalni. Ahhoz, hogy létrejöhessen és működhessen, a jogi személy saját szerveződéssel és vagyonnal kell, hogy rendelkezzen, illetve létezésének egy meghatározott célt kell hogy válasszon. Jogi személyek közé soroljuk például a cégeket, egyesületeket, alapítványokat, egyházakat, a közigazgatási egységeket, sőt magát az államot is.

2. Mi a jogviszony?

Minden olyan viszonyt, amelyet törvény szabályoz, jogviszonynak nevezünk. A jogviszonyok alanyai a természetes és jogi személyek.

3. A jogképesség és cselekvőképesség

Minden személy jogképes, azaz jogai és kötelezettségei lehetnek. A jogképeség fajtól, borszíntől, nemzetiségtől, etnikai hovatartozástól, beszélt nyelvtől, felekezeti hovatartozástól, nemtől, szexuális irányultságtól, személyes véleményektől és meggyőződéstől, politikai, szociális vagy szakszervezeti hovatartozástól, vagyoni helyzettől, értelmi képességektől és minden más hasonló helyzettől független. A jogképeséget nem lehet szerződéssel vagy egyoldalú nyilatkozattal korlátozni.

A jogképeség a természetes személyek esetében a születéssel kezdődik és a halállal ér véget. Kivételt képez a magzat jogképesége, mely a fogantatás pillanatában kezdődik, egyetlen feltétele az élve születés.

A jogi személy jogképesége a testület megalapításával kezdődik és az eltörléséig tart.

A jogképeség általános, egyenlő és feltétlen.

A természetes személyek jogképesége azt jelenti, hogy elviekben egy személynek bármilyen joga és kötelezettsége lehet. A jogképeség nem vehető el és nem lehet önként lemondani róla.

A természetes személy cselekvőképessége azt jelenti, hogy saját akaratnyilatkozattal és saját nevében jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat szerződések megkötésével vagy egyéb jogi nyilatkozatok megtételével.

Minden személynek van cselekvőképessége, ha azt a törvény nem korlátozza vagy zárja ki. Nem rendelkeznek jogi hatású cselekvőképességgel a 14 év alatti személyek és azok, akiknek hiányzik a belátási képességük (gondnokság alá helyezett személyek). Ők a törvényes képviselőjük (szülő, ill. gyám, gondnok) révén gyakorolják bizonyos jogaikat. Korlátozott cselekvőképességgel rendelkeznek a 14 –18 év közötti kiskorúak.

A jogi személyek esetében is ugyanazt jelenti a jogképeség, mint a természetes személyeknél, azzal a kikötéssel, hogy ez nem terjed ki azokra a jogokra és kötelezettségekre, amelyek jellegüknél fogva csak a természetes személyekre vonatkoznak. A jogi személyek jogképeségének tartalma függ ugyanakkor az illető jogi személy tevékenységi körétől. A jogi személyek cselekvőképességét a vezető szerveik által gyakorolják.

A személyek nem élhetnek korlátlanul minden törvényben szabályozott joggal és nem is kérhető számon rajtuk minden törvényben előírt kötelezettség.

A kézikönyv különböző fejezeteiben konkrét példákat kapunk arra, hogy egy-egy jogunkat milyen körülmények közt gyakorolhatjuk, és egy-egy törvényben előírt kötelezettség milyen esetben kérhető számon rajtunk.

II. A CSALÁD

Tartalom:

1. A család
2. A jegyesség
3. A házasság
4. Kik köthetnek házasságot?
5. A házasság megkötésének a folyamata
6. A házastársak névviselése
7. A házasság semmissége
8. A házasfelek jogai és kötelességei, vagyoni szabályok
9. Házassági vagyoni rendszerek
10. A házasság megszűnése
11. A házasság felbontása, a válás
12. Mi történik a válás után?
13. Szülők és gyerekek közti viszony
14. A rokonság
15. Eltartási kötelezettség – ki tartozik vele és kinek?

Törvényi keret:

- Polgári törvénykönyv 258 – 534. cikkelyei
- 217/2003-as törvény a családon belüli erőszak megelőzéséről
- 273/2004-es törvény az örökbefogadásról

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: adopție – örökbefogadás, căsătorie – házasság, logodnă – jegyesség, bigamie – többnejűség, ofițer de stare civilă – anyakönyvvezető, comunitate de bunuri – vagyonközösség, convenție matrimonială – házassági szerződés, întreținere – eltartás

További információk:

<http://www.mmuncii.ro> – a Munkaügyi, Családügyi, Szociális és Idős Védelmi Minisztériumának a honlapja

<http://www.copii.ro/> – a Munkaügyi, Családügyi, Szociális Idős Védelmi Minisztérium gyerekvédelmi hivatalának a honlapja

<http://www.adoptiromania.ro/> – a román örökbefogadási hivatal honlapja

1. A család

A család az első számú közösség, ahová tartozunk. A családi kapcsolatok alapja a rokonság vagy a házasság. A családdal kapcsolatos személyes és vagyoni kérdések többségét törvény szabályozza. Ebbe a szabályozásba adunk egy rövid betekintést.

2. A jegyesség

A jegyesség házasságkötés kölcsönös ígéretét jelenti. Nincsen semmilyen külső, formai feltétele, azaz nem függ formális szerződés megkötésétől, jegygyűrűcserétől stb.

A jegyesség nem feltétele a házasságkötésnek és nem is kötelezi a feleket a házasság megkötésére. A jegyesek dönthetnek úgy, hogy nem házasodnak össze, hanem felbontják a jegyességet. A jegyesség felbontása nincs semmilyen formai követelményhez kötve. Egyik felet sem lehet kötelezni a házasság megkötésére. Ha az eljegyzés felbomlik, a jegyesség ideje alatt kapott ajándékokat vissza kell szolgáltatni az ajándékozónak (kivéve a szokványos ajándékokat). Ez a szabály nem vonatkozik arra az esetre, amikor az eljegyzés az egyik fél halála miatt bomlik fel.

Ha a jegyesség egyik fél hibájából bomlik fel, a sértett fél kártérítésre jogosult. Ezt a jegyesség felbontásától számított egy éven belül kell, hogy igényelje.

3. A házasság

A házasságkötés az alapvető emberi jogaink közé tartozik. Minden személynek joga van megházasodni és családot alapítani. A házasságban a férj és a feleség egyenrangú, a házastársak joga és kötelezettsége a gyermekeik nevelése. Csak azok számára engedélyezett a templomi esküvő, akik előtte polgárilag megesküdték.

Az életközösség (törvény által meg nem erősített együttélés) nem eredményez legális családi kapcsolatot, azonban lehetnek jogi következményei (például közös gyermek születése esetén).

4. Kik köthetnek házasságot?

- 18. életévüket betöltő személyek (alapos okok miatt a 16. évet betöltő kiskorú is megházasodhat, ehhez szüksége van orvosi igazolásra, a szülők vagy a gyám beleegyezésére és a gyámhatóság engedélyére is);
- két román állampolgár, egy román és egy külföldi állampolgár, de akár két külföldi állampolgár is köthet házasságot Romániában;
- a házasság kizárólag egy férfi és egy nő között jöhet létre. Az azonos neműek házasságát a román törvények nem engedélyezik. A külföldön azonos neműek között megkötött házasságot a román törvény nem ismeri el, ugyanez vonatkozik a külföldön megkötött polgári partnerségekre is, függetlenül attól, hogy egy férfi és egy nő vagy azonos neműek között jött létre;
- ha a házasulandó felek közül egyik sem házas (ha egy házas személy újabb házasságot köt, bigámiát követ el);
- ha a házasulandó felek között nincs rokoni kapcsolat (egyenes ági leszármazottak esetében, illetve oldalági leszármazottak esetében a negyedik rokonsági fokig);
- ha a házasulandó felek közül egyik sem értelmi fogyatékos;
- azok a személyek, akik között nincs gyámsági viszony.

5. A házasság megkötése

A házasság megkötése előtt a felek házassági nyilatkozatot tesznek a polgármesteri hivatalban. Ha az egyik fél kiskorú, a szülők vagy a gyám nyilatkozata is szükséges. Ha valaki ellenzi a házasságot, a házassági nyilatkozat közzétételétől számított 10 napon belül nyújthat be panaszt. A panasznak írásos formája kell, hogy legyen, tartalmát bizonyítékokkal kell alátámasztani.

A házasságkötésnek három minimális feltétele van:

1. az anyakönyvvezető jelenléte (ő celebrálja a házasságkötést a polgármesteri hivatal székhelyén vagy más helyen),
2. a két fél személyes jelenléte,
3. a felek házasságkötésre irányuló szabad, személyes, kifejezett és határozott nyilatkozata.

Házasság akkor jön létre, ha a jelenlevő felek az anyakönyvvezető, és legalább két tanú jelenlétében személyesen kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek. A kijelentésükhöz semmilyen feltételt vagy időhatárt nem fűzhetnek. Tanú csak nagykorú, cselekvőképes személy lehet. Házasságot celebrálni más helyszínen is lehet, ha a törvény által előírt minden más feltétel teljesítve van.

Figyelem! A nyelvi kisebbségekhez tartozó román állampolgárok kérhetik a házasságkötés celebrálását anyanyelvükön, ha az anyakönyvvezető érti és beszéli ezt a nyelvet.

6. A házastársak névviselése

A házasságkötés egyik legfontosabb kérdése a névviselés. A házasulandó felek a következő lehetőségek közül választhatnak:

1. mindkét fél megtarthatja a házasság előtt viselt családnevét (Kiss Ferenc, Lukács Anna);
2. a felek felveszik egyikük családnevét (Kiss Ferenc és Kiss Anna vagy Lukács Ferenc és Lukács Anna);
3. a felek felveszik mindkettejük családnevét (Kiss Lukács Ferenc, Kiss Lukács Anna);
4. az egyik fél megtarthatja a házasság előtt viselt családnevét, a másik fél pedig felveszi az összetett családnevüket (Kiss Ferenc, Kiss Lukács Anna vagy Kiss Lukács Ferenc és Lukács Anna).

7. A házasság semmissége

Abszolút érvénytelen a házasság, amikor:

1. hiányzott a felek akaratnyilvánítása;
2. egyik vagy mindkét fél már házas volt a házasság megkötésekor (bigámia);
3. a házastársak közt rokon kapcsolat van (egyenes ági vagy oldalági a negyedik fokig);
4. egy vagy mindkét fél cselekvőképtelen (értelmi fogyatékos);
5. a házasság nem volt celebrálva vagy a celebrálás során nem volt jelen legalább 2 tanú;
6. ha a házasság fiktív (azaz nem családalapítás céljából jött létre, hanem más okok miatt, kivétel: a felek együtt élnek, eltelt 2 év a házasság megkötése óta, a feleség gyermeket vár vagy gyermeke született).

Az előbbi esetek miatt bárki kérheti a házasság semmissé nyilvánítását. Az a házasság is érvénytelen, ahol az egyik vagy egyik fél sem töltötte be a 16 évet, azonban ha a bírósági határozat véglegessé válásáig a fél/felek betöltötték a 18. életévüket, a feleség várandós vagy gyermeket szült, akkor a házasság érvényesnek tekinthető.

A házasság relatív érvénytelensége akkor áll fenn, ha:

1. hiányzik egy vagy több, törvény által előírt engedély,
2. a felek akaratnyilvánítása nem volt érvényes valamilyen okból kifolyólag,
3. a házasság a gyám és a kiskorú között jött létre.

Ezekben az esetekben a házasságkötéstől számított 6 hónapon belül lehet kérni annak felbontását.

8. A házasfelek jogai és kötelességei, vagyonjogi szabályok

Személyi jogok és kötelezettségek

A házastársak a döntéseiket közösen hozzák, egymásnak tisztelettel, hűséggel és támasszal tartoznak, ugyanakkor nincs joguk cenzúrázni egymás levelezését, szociális kapcsolatait vagy a másik fél mesterségének megválasztását.

Vagyoni jogok és kötelezettségek

A vagyoni kérdések során egyrészt a házaspár egymás közötti viszonyáról, másrészt a házaspár és a harmadik személyek közötti viszonyokról szükséges beszélni. A házastársak kötelesek egymást anyagilag is támogatni. Ha egy házassági egyezményben nincs másképp meghatározva, kötelesek hozzájárulni a házasság költségeihez. A háztartási munkavégzés és a gyermeknevelés is anyagi hozzájárulásnak számít.

9. Vagyoni rendszerek

A házasulni készülő és a házaspár is szabadon választhatják meg azt a vagyoni rendszert, amelyet alkalmazni szeretnének egymás közötti anyagi viszonyaikban. A választott vagyoni rendszer a házasság megkötésével kezdődik és felbontásáig tart, azonban a házasság ideje alatt bármikor meg lehet változtatni.

A törvényes vagyoni közösségtől eltérő házassági vagyoni rendszert házassági egyezményben (szerződésben) kell rögzíteni. Ezt közjegyző által hitelesített formában érvényes.

A házastársak háromféle házassági vagyoni rendszer közül választhatnak:

A. Törvényes vagyoni közösség

A legáltalánosabb és leggyakoribb vagyoni rendszer. A házasság megkötésével, ha a házastársak nem döntenek másképp, vagyoni közösség keletkezik. Ez abban nyilvánul meg, hogy a házastársak osztatlan közös tulajdonába kerül mindaz, amit a házasság ideje alatt akár együttesen, akár külön-külön szereztek, kivételt képeznek azok a vagyontárgyak, amelyek valamely házastárs különvagyonához tartoznak.

A különvagyonhoz soroljuk a következőket:

1. a házastárs egyénileg örökölt javai és kapott ajándékai,
2. személyes használati tárgyak,
3. mesterség gyakorlása során használt tárgyak,
4. a szellemi tulajdont képező alkotásokhoz kapcsolódó anyagi javak,
5. díjak, jutalmak, tudományos és irodalmi jellegű kéziratok, művészeti rajzok és tervek, találmányok és más hasonló jellegű javak,
6. kártérítések,
7. azok a tárgyak, pénzeszegek és más vagyontárgyak, amelyek a házastárs egy magántulajdonát helyettesítik,
8. a magántulajdon képező javak jövedelmei.

Mindkét fél szabadon használhatja a vagyoni közösség részét képező javakat, viszont csak a másik fél engedélyével változtathatja meg azok rendeltetését. Mindkét félnek joga van óvintézkedéseket és adminisztratív jellegű intézkedéseket tenni, viszont csak a felek közös beleegyezésével lehet eladni vagy adóssággal terhelni egy-egy vagyontárgyat (kivétel: ha kis értékű javakról van szó).

Mindkét fél szabadon rendelkezhet az ő vagyონrészéről végrendelet útján. El is adhatja a tulajdonát képező javakat, azonban a közös javakat illetően előbb meg kell, hogy történjen a vagyontárgyak elosztása. A házastársak a tartozásokat is együtt kötelesek kiegyenlíteni.

Mikor szűnik meg a vagyónközösség?

- a házasság ideje alatt abban az esetben, ha az egyik fél vagy egy harmadik személy (pl. hitelező) kéri a bíróságtól;
- a házasság megszűnésével.

B. A javak szétválasztásán alapuló vagyoni rendszer

Ebben az esetben nem jön létre a vagyónközösség. Mindkét fél exkluzív tulajdonában maradnak a házasság előtt szerzett javak és azok is, amelyeket az egyik fél a saját nevében szerzett a házasság ideje alatt. A közösen szerzett vagyontárgyak a felek közös, de nem osztatlan tulajdonába kerülnek.

A házasulók (jegyesek) a házasság előtt, vagy a házastársak a házasság alatt köthetnek házassági vagyoni szerződést, ennek kötelező melléklete a vagyontárgyaik leltárának jegyzéke.

C. Egyezményen alapuló vagyoni rendszer

A felek a törvény keretében, de az általános rendelkezésektől (a vagyónközösség szabályaitól) eltérően határozhatják meg, hogy mely vagyontárgy kerül a közös- és mely vagyontárgy kerül a különvagyónba. Ez egy vegyes rendszer, mely a törvényes vagyónközösség és a javak szétválasztásán alapuló vagyoni rendszer elegye.

A megkötött egyezményt lehet módosítani vagy újat kötni helyette, de csak a házasságkötéstől számított 1 év eltelte után.

10. A házasság megszűnése

A házasság az egyik fél halála esetén vagy válás útján szűnhet meg.

11. A házasság felbontása, a válás

A válásnak több formája van:

1. A házastársak közös megegyezése alapján vagy bármelyik fél kérésére, ha ebbe a másik fél beleegyezik

A válni akaró feleknek két lehetőségük van:

Adminisztratív úton (a polgármesteri hivatalnál) vagy közjegyzőnél. Ez abban az esetben lehetséges, ha a házastársaknak nincs kiskorú gyerekük. A házasság felbontása annak az anyakönyvi vezetői vagy közjegyzői testületnek a hatáskörébe tartozik, ahol a házasság kötöttet vagy ahol a felek utolsó közös lakhelye volt. Az anyakönyvvezető vagy a közjegyző akkor is kimondhatja a házasság felbontását, ha a házastársaknak kiskorú gyermekük van, amennyiben a felek minden kérdésben megegyeznek – név viselése válás után, felügyelet, költségek megosztása stb.

A kérést a felek együtt teszik le. A leadás után kapnak 30 nap gondolkodási időt, ennek lejártá után lehet kimondani a válást. A felek személyesen kell, hogy megjelenjenek, csak kivételes esetekben küldhetnek maguk helyett megbízottat (pl. súlyos betegség esetén). Ha a 30 nap letelte után a felek még mindig válni szeretnének, az anyakönyvvezető vagy közjegyző kimondja a válást és kiállítja a válás tanúsítványát.

Ha a házastársak nem egyeznek meg a váláskor felmerülő kérdésekben (névhasználat, gyerekek nevelésével kapcsolatos kérdések stb.) a közjegyző/anyakönyvvezető elutasítja a felek kérését és a bíróságra bízta a döntést.

Bírósági úton: ebben az esetben a válás nem függ a házasság hosszától és attól sem, hogy születtek-e gyerekek a házasságból vagy sem.

2. Komoly ok miatt a felek közötti viszony annyira megromlott, hogy a házasságot lehetetlen folytatni valamelyik fél hibájából

A bíróság állapítja meg, hogy a házasságot az egyik – vagy mindkét fél hibája miatt kell felbontani.

3. Egyik fél kérésére, ha a felek több mint két éve külön élnek

4. Annak a félnek a kérésére, akinek az egészségügyi állapota miatt nem folytatódhat a házasság

13. Mi történik a válás után?

Névhasználat:

Válás után mindkét fél a házasság előtt viselt családnevét fogja használni. A váló felek abban is megegyezhetnek, hogy a házasság ideje alatt használt családnevet megtartják a válás után is. A bíróság ezt akkor is kimondhatja, ha a felek nem tudnak megegyezni ebben a kérdésben, viszont az egyik fél kéri és nyomós indoka van rá (pl. a feleség a férje nevével vált ismertté).

Vagyon:

A házasság felbontása a házassági vagyoni rendszer felbontását is jelenti. Ha a válás miatt az egyik fél valamilyen kárt szenved, joga van a másik féltől kártérítést kérni.

Eltartási kötelezettség születhet, abban az esetben, ha a házastárs nem tud dolgozni, a házasság előtt vagy alatt létrejött munkaképtelenség, vagy a házasság utáni egy évben bekövetkezett munkaképtelenség miatt, ha annak oka maga a házasság. Az eltartás értékben nem haladhatja meg az eltartó jövedelmének $\frac{1}{4}$ részét. Az eltartási kötelezettség megszűnik, ha a az eltartott fél újraházasodik.

Szülők és gyerekek közti viszony

A gyermekfelügyeletet a szülők közösen gyakorolják, ha a bíróság nem határoz másképp. A kiskorú lakhelyét a bíróság abban az esetben határozza meg, ha a szülők nem tudnak megegyezni. Mindkét szülőnek joga van a gyermekével személyes kapcsolatot kialakítani és fenntartani. Ennek részleteiben a felek egyeznek meg, vagy a bíróság dönt, a kiskorú

meghallgatásával. A bíróság a kiskorú neveléséhez és oktatásához szükséges pénzügyi kötelezettségeket is meghatározza.

14. A rokonság

A rokonság legtöbb esetben biológiai leszármazás következménye, azaz vér szerinti, de lehet örökbefogadás eredménye is. A vér szerinti rokonság egyenes ági (egyik fél a másiktól származik) vagy oldalági (közös felmenőtől származnak). Ennek fontosságára az *Öröklés* c. fejezetben világítunk rá.

Anya és gyermeke között a rokonsági ág a születés következménye, de lehet beismerés vagy bírósági határozat eredménye is. Apa és gyermeke közötti rokonsági ág a házasságban született gyermek esetében feltételezett, de ugyanúgy lehet beismerés vagy bírósági határozat következménye is. Ellenkezője bebizonyításáig, az anya férje annak a gyermeknek az apja, aki a házasság ideje alatt fogant vagy született. Az apaságot meg lehet tagadni, abban az esetben, ha bizonyítható, hogy a férj nem a gyermek apja.

Az anyaságot és az apaságot hivatalosan is be lehet ismerni. Az anyaságot abban az esetben lehet beismerni, ha a születést nem jelentették be vagy a gyermek születésekor nem jegyezték be a szüleit a születési anyakönyvbe, az apaságot abban az esetben, ha a gyermek a házasságon kívül fogant vagy született. A beismerés nyilatkozat formájában (anyakönyvvezetőnél, közjegyzőnél) történhet vagy végrendelet keretében. A beismerést bármikor, bárki kétségbe vonhatja, ha az nem felel meg a valóságnak. A leszármazást is kétségbe lehet vonni, abban az esetben, ha az nem felel meg a valóságnak.

15. Eltartási kötelezettség – ki tartozik vele és kinek?

Egy személy akkor kérheti az eltartását, ha szüksége szenved, nem tudja eltartani magát a munkájából vagy javaiból. Nem követelheti eltartását az, aki az eltartóval szemben valamilyen súlyos vétséget követett el. Ha valaki önhibájából került olyan helyzetbe, hogy más kell eltartsa, csak a legszükségesebb kiadásaira kérheti az eltartó hozzájárulását. Csak azt lehet eltartásra kötelezni, akinek munkája vagy vagyoni helyzete révén erre lehetősége van.

Az eltartás mértéke függ az eltartott igényeitől és az eltartó pénzügyi lehetőségeitől. A szülő eltartási kötelezettség nem lehet nagyobb a jövedelmének negyedrésznél, egy gyermek esetében, harmad részénél, két gyermek esetében és felénél, három vagy több gyermek esetében.

Eltartási kötelezettség állhat fenn házastársak között, egyenes ági rokonok között (szülő – gyerek, nagyszülő – unoka, dédszülő – dédunoka stb.), testvérek között, volt házastársak között és más, törvény által szabályozott esetekben. Eltartási kötelezettség léphet fel akkor is, ha a személy a házastársa gyerekének az eltartásához járult hozzá. Ebben az esetben köteles továbbra is eltartást fizetni, mindaddig, amíg a gyermek be nem tölti a 18 évet, feltéve, hogy a vér szerinti szülei meghaltak, eltűntek vagy rossz anyagi körülmények között élnek. Eltartási kötelezettség lép fel akkor is, amikor az elhunyt örökösei azt a kiskorút kell eltartásuk, aki iránt az elhunytak eltartási kötelezettsége volt vagy eltartotta, anélkül, hogy erre kötelezve lett volna, ha a gyermek vér szerinti szülei meghaltak, eltűntek vagy rossz anyagi körülmények között vannak.

III. KISKORÚAK JOGAI

Tartalom:

1. Az élethez való jog
2. A gyermek neve
3. Az örökbefogadásról
4. A szülői autoritásról
5. A szülők jogai és felelősségei
6. A gyermek vagyona, a szülők eltartási kötelezettsége
7. Gyámság

Törvényi keret:

- a Polgári törvénykönyv 38 – 48, 110 –163, 260 – 265 cikkelyei
- 272/2004-es törvény a gyermekek jogainak a védelméről és előmozdításáról
- 273/2004-es törvény az örökbefogadásról
- 18/1990-es törvény, mely az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét ratifikálta

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: minor – kiskorú, adoptie – örökbefogadás, tutelă – gyámság

További információk:

- UNICEF Romániai: www.unicef.ro
- “A gyermek telefonszáma - 116111” (<http://www.telefonulcopilului.ro>) – egy egyesület működteti, célja védelmet nyújtani olyan esetekben, amikor a gyermekek jogait sérelem éri. A gyermek és a szülő is tárcsázhatja, reggel 8 és éjjel 12 óra között. A hívás díjmentes, de csak a Romtelecom és a Cosmote hálózatokon lehet hívni. E-mailt is lehet írni nekik a telefonulcopilului@telefonulcopilului.ro címre.
- <http://www.copii.ro/> – a Munkaügyi, Családügyi, Szociális- és Idős Védelmi Minisztérium, gyerekvédelmi hivatalának a honlapja
- <http://www.adoptiromania.ro/> – a román örökbefogadási hivatal honlapja
- <http://www.avp.ro/> – a Nép Ügyvédjének a honlapja

A kiskorúak különleges jogi védelemben részesülnek, minden családjogi kérdésben elsősorban az ő érdeküket kell figyelembe venni.

1. Az élethez való jog

Az élethez való jog már a fogamzás pillanatától érvényesül. Az állam és a szülők személyes kötelessége, hogy a gyermek életben maradását és egészséges fejlődését biztosítsák. A terhes nőnek joga van a terhesség megszakításához (abortusz), azonban ezt csak bizonyos körülmények között és csak bizonyos ideig teheti meg.

Bűncselekménynek számít a terhességmegszakítás, ha:

- nem az orvosi intézmények vagy rendelők keretében és/vagy nem szakorvos végzi el;
- a fogamzás pillanatától több mint 14 hét telt el.

Súlyosbító körülménynek számít, ha az abortuszt a terhes nő beleegyezése nélkül végezték el, ha a terhes nő súlyosan megsérült vagy belehalt az eljárásba.

A terhesség megszakítása nem büntetendő abban az esetben, ha azt szakorvos végzi el, azért mert:

- csak így tudta megvédeni a terhes nő életét, egészségét vagy testi épségét egy súlyos és közvetlenül fenyegető veszélytől;
- a terhesség megszakítására gyógyászati okok miatt volt szükség, még abban az esetben is, ha a terhes nő valamilyen okból kifolyólag nem tudta a beleegyezését adni.

A fogamzás pillanatától megszületik az örökléshez való jog is, tehát a meg nem született gyermeknek is lehet adományozni vagy hagyatékozni, ennek a feltétele az, hogy a gyermek élve szülessen meg.

Minden gyermek egyenlő, azaz azonos bánásmód illeti, függetlenül fajától, vallásától, képességeitől, attól, hogy mit gondol vagy mond, hogy milyen családból származik és függetlenül bármilyen más körülménytől.

Minden gyermeknek joga van:

- *a szeretethez, gondoskodáshoz és a családi kapcsolatokhoz.* A szülők közösen kell, hogy gondoskodjanak a gyermekük felneveléséről, az államnak pedig különböző szolgáltatásokkal kell támogatnia őket ebben (egészségügyi, szociális, kulturális, oktatási, szabadidős stb.) A gyermeket nem szabad szüleitől elszakítani, legfeljebb saját érdekében. Ha a gyermeknek elvált szülei vannak, joga van mindkettővel tartani a kapcsolatot. Azokról a gyermekekről, akiről nem tudnak a saját szülei gondoskodni, olyan személyeknek kell megfelelően gondoskodni, akik tisztelik a gyermek vallását, kultúráját és anyanyelvét.
- *jó minőségű egészségügyi ellátáshoz, tiszta ivóvízhez, a tápláló ételekhez és a tiszta környezethez;*
- *játszani és pihenni, különböző programokon venni részt;*
- *iskolába járni és tanulni.* Minden gyermeknek joga van az ingyenes alapfokú oktatáshoz. Romániában a 11 osztály elvégzése kötelező, 12. osztályig pedig az oktatás ingyenes. Az iskolai fegyelmezés során tiszteletben kell tartani a gyermek méltóságát. A fiatalokat ösztönözni kell, hogy a képességeiknek megfelelő legmagasabb szintű tanulmányokat folytassanak, hogy kibontakoztassák személyiségüket és tehetségüket, hogy tiszteljék szüleiket, saját és más népek kultúráját.
- *azt gondolni és hinni, amit akar, illetve megválasztani a vallását;*
- *véleményt mondani és joga van ahhoz is, hogy a véleményét figyelembe vegyék;*
- *a magánélethez;*
- *másokkal találkozni, csoportokhoz és szervezetekhez csatlakozni;*
- *információhoz jutni és azt másokkal megosztani;*
- *névviseléshez és állampolgársághoz.*

A gyermeket tilos:

- *veszélyes, az egészségüket károsító vagy az oktatásukat veszélyeztető munkára fogni,*

- *bántalmazni,*
- *kitenni erőszaknak és háborúnak,*
- *szexuálisan zaklatni,*
- *illegálisan kivinni az országból.*

Különös figyelmet kell fordítani a család nélkül élő gyermekekre, a menekült, a fogyatékkal élő és a törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekekre.

2. A gyermek neve

Minden gyermeknek joga van az anyakönyvbe bejegyzett nevének a viseléséhez. A gyermek a szülők közös családnevét, az egyikük családnevét, vagy a szülők egyesített családnevét viseli. A szülők válasszák meg gyerekük vezeték és keresztnévét, ha pedig nem jutnak közös nevezőre, akkor a bíróság dönt a kérdésben. A házasságon kívüli gyermek annak a szülőnek a nevét veszi fel, aki őt először elismerte.

3. Az örökbefogadásról

Kit lehet örökbe fogadni?

- aki nem töltötte be a 18 évet (kivétel, ha az örökbefogadottat már 18 éves kora előtt az örökbefogadó nevelte);
- testvéreket két különböző család akkor fogadhat örökbe, ha a kiskorúak legfőbb érdekei ezt kívánják;
- testvérek nem fogadhatják egymást örökbe;
- házastársakat/volt házastársakat ugyanaz a személy nem fogadhat örökbe, illetve házastársak/volt házastársak sem fogadhatják egymást örökbe.

Ki fogadhat örökbe?

- cselekvőképes felnőttek, akik nem szenvednek semmilyen pszichikai betegségben;
- az örökbe fogadó és az örökbe fogadott közt legalább 18 év különbség kell, hogy legyen (kivételes esetben is minimum 16);
- azok a személyek/családok fogadhatnak örökbe, akik erkölcsileg és anyagilag is tudják biztosítani a gyermek nevelését és oktatását;
- két személy nem tudja egyszerre vagy egymás után örökbe fogadni ugyanazt a kiskorút, kivéve a házastársak esetében, ha az első örökbefogadó meghalt, vagy bármilyen más ok miatt az örökbefogadás megszűnik;
- két azonos nemű személy nem fogadhat örökbe.

Ki kell beleegyeznie az örökbefogadásba?

Az örökbefogadásba a kiskorú vér szerinti szülei vagy a gyámja, a 10 évet betöltő kiskorú, az örökbefogadó és az örökbefogadó házastársa. Az örökbefogadás csak a gyermek születése után 60 nappal történhet meg, és azt a következő 30 napban vissza lehet vonni.

Az örökbefogadás következményei

Az örökbefogadás következményeként az örökbefogadó és családja, illetve az örökbefogadott és leszármazottai között rokoni kapcsolat születik. Az örökbefogadott vér szerinti családjával megszűnnek a rokoni kapcsolatai. Az örökbefogadó és örökbefogadott között ugyanazok a jogok és köteleességek érvényesek, mint a vér szerinti szülő-gyermek kapcsolatban. Az örökbefogadott felveszi az örökbefogadó családnevét.

4. A szülői autoritásról

A szülői autoritáson a gyermek személyi és vagyoni kérdéseivel kapcsolatos szülői jogokat és felelősségeket értjük. Ezek a jogok és felelősségek a gyermek nagykorúvá válásáig hatályosak, mindkét szülő egyformán gyakorolhatja őket, a gyermek legfőbb érdekének a figyelembe vételével.

A döntések meghozatalában tisztelni kell a kiskorú akaratát is, véleményét figyelembe kell venni életkorát és érettségét szem előtt tartva. Ugyanakkor, a kiskorúnak is kötelessége tisztelettel viselkedni a szüleivel szemben. Ha a szülők a gyermeküket érintő valamilyen fontos kérdésben nem tudnak egyezsége jutni, a döntést a gyámügyi bíróság hozza meg, figyelembe véve a szociális vizsgálat eredményeit és a gyermek legfőbb érdekeit.

5. A szülők jogai és felelősségei

A szülőknek joga és felelőssége a gyermekük nevelése, egészségének és testi, lelki, szellemi fejlődésének ápolása, a saját meggyőződésük és a gyermekük képességeinek megfelelő taníttatása.

A nevelés során kötelesek:

- biztosítani gyermekük fizikai, mentális, spirituális, morális és szociális fejlődését;
- együttműködni a gyermekkel, ugyanakkor tisztelni a magánéletét és a méltóságát;
- tájékoztatni és megengedni, hogy informálódjék az őt érintő kérdésekben, figyelembe venni a véleményét;
- mindent megtenni a jogai védelmének vagy beteljesülésének érdekében;
- együttműködni természetes és jogi személyekkel, akik elősegíthetik a gyermekük nevelését, biztosíthatják testi és lelki egészségét.

Fegyelmezés

Fegyelmezéskor mindig szem előtt kell tartani a gyermek méltóságát. Tilos minden olyan intézkedés és testi fenyegetés, amely sértheti a gyermek testi, lelki fejlődését vagy érzelmi egyensúlyát.

Bántalmazás

A gyermeket tilos bármilyen testi, lelki vagy szexuális bántalmazásnak alávetni. Tilos a testi vagy a megalázó fegyelmezés, függetlenül attól, hogy otthon, az iskolában vagy bármilyen más közegben történik. Ilyen esetben a gyermeknek joga van az elkövető ellen feljelentést tenni.

Vallás

A szülők irányt mutatnak gyerekeknek a saját meggyőződésük alapján vallása megválasztásában. Figyelembe kell venniük gyermekük véleményét, életkorát, fejlettségét, és nem kötelezhetik arra,

hogy bizonyos vallást vagy irányzatot kövessen. A 14. életévét betöltő gyermeknek joga van megválasztani a vallását.

Felügyelet, szociális kapcsolatok

A szülőknek joga és felelőssége felügyelni gyermeküket. Bizonyos esetekben joguk van ahhoz, hogy a 14. évesnél fiatalabb gyereküknek megtiltsák, hogy bizonyos személyekkel levelezést vagy személyes kapcsolatot tartson fenn, alapos okok miatt.

Lakhely, tartózkodás

A gyermek lakhelye a szüleinél vagy egyik szülőjénél van. Ha a szülők nem tudnak megegyezni abban, hogy melyiküknél lakjon a gyermekük, a gyámügyi hatóság dönt az ügyben, figyelembe véve a szociális vizsgálat eredményét és meghallgatva a szülőket és a kiskorút is, ha az betöltötte a 10. életévét. Ha bármilyen okból kifolyólag a kiskorú nem a szüleinél tartózkodik, a szülők a gyámsági hatóságnál kérhetik a hazahozását.

Ha a gyermek állandó lakhelye az egyik szülőnél van, a másik szülőnek is joga van személyes kapcsolatot fenntartani vele, találkozhatnak, a szülő elviheti a saját lakására. Amennyiben a szülő, akinél a gyermek van, meg szeretné változtatni a lakhelyét és ez befolyásolhatja a másik szülő jogait, a gyámügyi hatóság dönt, figyelembe véve a gyermek elsőrendű érdekeit, meghallgatva a szülőket és a gyermeket is (pl. külföldre költözés esetén).

Tanulmányok

A 14. életévét betöltő kiskorú maga dönthet a tanulmányaival kapcsolatosan (iskola, szakosodás stb.). A tanulmányai folytatása végett a lakhelyét is megváltoztathatja. Ha a szülők ebbe nem egyeznek bele, kérheti a gyámügyi hatóság engedélyét, mely döntését a szociális vizsgálatra és a felek nyilatkozataira alapozza.

6. A gyermek vagyona, a szülők eltartási kötelezettsége

Mindkét szülőnek kötelessége eltartani a gyermekét. Ezen a következők biztosítását értjük:

- megélhetéshez, tanulmányokhoz szükséges kiadások (ha a gyerekek saját keresete van, azt a szülők kötelesek kiegészíteni, az előbbieket biztosítva végett);
- a 18. életévüket betöltő személyeket is kötelesek eltartani a szülei, ha azok folytatják a tanulmányaikat, mindaddig, amíg a 26. életévüket be nem töltötték;

A szülőknek és a gyerekeiknek különálló vagyonuk van, ugyanakkor a szülőknek joguk és felelősségük igazgatni gyermekük vagyonát és képviselni őt, vagy beleegyezni a különféle szerződések megkötésébe. A 14. életév betöltése után a kiskorú maga kezelheti a vagyonát, bizonyos döntésekbe azonban szülői és a gyámügyi hatóság engedélye is szükséges.

Abban az esetben, ha a szülő veszélybe sodorja a gyermeke életét, egészségét, fejlődését, embertelen bánásmódban részesíti, alkoholt, drogokat fogyaszt, erőszakosan viselkedik, súlyos hanyagság róható fel neki, súlyosan megsérti a gyermek legfőbb érdekeit, a gyámügyi hatóság kimondhatja a szülői autoritás megvonását.

7. Gyámság

A szülői felügyeletet a gyámság helyettesíti, a gyermek személyes és vagyoni érdekeinek a védelmét szolgálja.

IV. A JAVAK ÉS A TULAJDON

Tartalom:

1. Bevezetés
2. Köztulajdon és magántulajdon
3. A tulajdon szerzésének és elvesztésének módjai
4. A tulajdon védelme
5. Közös tulajdon
6. A telekkönyvi rendszer

Törvényi keret:

- a Polgári törvénykönyv 535 – 952. cikkelyei
- Emberi Jogok Európai Egyezménye, első kiegészítő jegyzőkönyv
- 213/1998-as törvény a köztulajdonban lévő javakról
- 255/2010-es törvény a kisajátításról
- 7/1996-os törvény a földhivatalról és az ingatlanok nyilvántartásáról

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: proprietate privată – magántulajdon, proprietate publică – köztulajdon, proprietate comună – közös tulajdon, proprietate comună în devălmășie – házastársak közös tulajdona, expropriere – kisajátítás, carte funciară – telekkönyv, garanție – biztosíték, bun – jószág, bunuri – javak

1. Bevezetés

A természetes és jogi személyeknek javaik vannak. A tulajdon azt jelenti, hogy kizárólagos hatalmunk van egy jószág (a jószág ez esetben a javak, vagyon és használati tárgyak gyűjtőnevével jelöli és nemcsak az állatokra, hanem minden más javainkra érvényes kifejezés) felett és mindenki másnak megtiltja, hogy ebbe a hatalomgyakorlásba beavatkozzék.

A tulajdonunkat képező javakat szabadon birtokolhatjuk, használhatjuk, illetve szabadon rendelkezhetünk velük, azonban kötelesek vagyunk betartani a törvény előírásait. A tulajdonjog magában foglalja a birtoklás, a használat, a hasznosítás (gyümölcsöztetés), az elhasználás, átalakítás, megsemmisítés, elidegenítés és megterhelés, valamint a tulajdonról való lemondás jogát is. Tulajdonaink birtoklását, használatát vagy hasznuk begyűjtését másoknak is átengedhetjük. Tulajdonunk biztosíték tárgyát is képezheti, eladhatjuk vagy elajándékozhatjuk. A tulajdonhoz nemcsak jogok, hanem kötelezettségek is kapcsolódnak, ilyen például a közteherviselés (adó).

A tulajdon tárgya nagyon sokféle lehet: anyagi és szellemi érték, ingó és ingatlan, fajlagos és egyedi, osztható és oszthatatlan, fő és kiegészítő javak is léteznek.

2. Köztulajdon és magántulajdon

A javak egyik legfontosabb osztályozása szerint megkülönböztetünk köz- és magántulajdont. A közjavak az állam vagy egy adminisztratív területi egység (pl. municípium, város, község, Bukarest esetében – kerület) tulajdonában vannak. Ezek a javak közhasználatúak vagy közérdekűek, nem lehet őket eladni, végrehajtani vagy elbirtokolni.

Ugyanakkor lehetőség van a közjavak adminisztrációját más személynek átadni, ingyenes használatra átengedni, koncesszióba vagy bérbe adni, ha a törvény minden előírását betartják. A koncesszió (hosszú távú bérbeadás) során a kizárólagosan állami tulajdonba tartozó dolgok használatát, hasznosítását átengedik meghatározott ideig, meghatározott eljárási rend keretében, ellenérték fejében.

A magántulajdonban lévő javak a kereskedelmi forgalomban vannak, természetes és jogi személyek, az állam vagy az adminisztratív jellegű területi egységek a tulajdonosaik, szabadon lehet eladni, vásárolni, végrehajtani, bérbe adni és venni stb. őket. A tulajdonosnak joga van szabadon és háborítatlanul birtokolni, használni és rendelkezni a tulajdonával. Ez minden tulajdonos kizárólagos, általános érvényű, állandó jellegű joga.

3. A tulajdon szerzésének és elvesztésének módjai

A tulajdon megszerzésének több módja is ismert, ilyen például a szerződéskötés, az öröklés, egyesítés, elbirtoklás, az ingók esetében a jóhiszemű birtoklás, az elfoglalás, a személyes átvétel, a bírósági határozat vagy az adminisztratív döntés. Az ingatlanok esetében a tulajdonjog a telekkönyvbe való beírás pillanatában születik meg.

A magántulajdont elveszíthetjük, ha bizonyos ideig nem gyakoroljuk aktívan a jogunkat, ha valaki más elbirtokolja, ha elhagyjuk az ingó jószágunkat vagy hitelesített nyilatkozatban lemondunk az ingatlanunkról.

A tulajdonunkat az állam kivételes esetekben kisajátíthatja, ha erre egy közérdek miatt szükség van, de csak a törvényben megállapított esetekben, módon és célokra, teljes és előzetes kárpótlás fizetése után. Az állami szervek elkobozhatják azokat a javakat, amelyeket bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére használtunk, vagy pedig bűncselekmény, szabálysértés eredményei.

4. A tulajdon védelme

A tulajdonjogot a törvény védi, azonban a tulajdonos az, aki elsődlegesen és közvetlenül felelős érte, ő köteles azt legális eszközök alkalmazásával megvédeni. Az állam magánjogi úton és a büntetőjog eszközeivel is segíti a tulajdon védelmét.

Az a tulajdonos, akinek a tulajdonjogát megsértették, jogi úton kérheti a sérelem megszüntetését. Ez az igény irányulhat cselekvő magatartásra (szolgáltassa vissza a dolgot) vagy pedig valamitől való tartózkodásra (hagyja abba a tulajdon háborítását). Ha a bíróság jogosnak ítéli a tulajdonos követelését, a jogtalan birtokló köteles felhagyni a tulajdonjogot sértő háborítással, visszaszolgáltatni azt, ami nem őt illeti meg, vagy köteles kártérítést fizetni, abban az esetben, ha a jószágot már továbbadta vagy az elpusztult. A birtokló ezen felül köteles a jószág hasznát is visszaszolgáltatni. Azokban az esetekben, amikor a birtoklónak is voltak költségei a jószággal kapcsolatosan, joga van követelni a költségek megtérítését a tulajdonostól. A tulajdonjogi igények nem évülnek el.

A törvény a büntetőjog eszközeit úgy használja a tulajdon védelmében, hogy bűncselekménnyé nyilvánít bizonyos vagyon elleni támadásokat (ilyen bűncselekmény például a lopás, rablás, csalás stb.)

5. Közös tulajdon

Egy jószág nemcsak egy személy kizárólagos tulajdonában, hanem közös tulajdonban is lehet. A közös tulajdon lehet szokványos, kényszerű és időszakos közös tulajdon, az előbbieken kívül pedig külön szabályok érvényesülnek a házastársak közös tulajdonával kapcsolatban.

A szokványos közös tulajdon azt jelenti, hogy azonos dolog vonatkozásában, egy időben, több személynek áll fenn tulajdonjoga úgy, hogy a tulajdoni arányok eszmeileg vannak meghatározva. A tulajdoni arányt mindig valós törttel fejezzük ki (pl. 1/2 rész, 1/3 rész stb.). Nincs konkrétan meghatározva a tulajdonosok része a vagyontárgyból, hanem a legkisebb alkotóelem is közös tulajdonban van. A közös tulajdon szerződéses úton, bírósági határozat következményeként vagy öröklés útján jöhet létre.

A törvény mind a tulajdonostársak közötti belső viszonyokat, mind a külső, harmadik féllel kialakuló viszonyokat szabályozza. Ezek vonatkoznak a birtoklás és használat szabályaira, a felmerülő költségek megosztására, a dologgal kapcsolatos döntések meghozatalára, a rendelkezés szabályaira.

Mivel senkit nem lehet arra kötelezni, hogy közös tulajdona legyen valaki mással, ezért a szokványos közös tulajdon megszüntetését bármikor lehet kérni, kivéve, ha ezt átmenetileg a törvény vagy a felek akarata megakadályozza. A közös tulajdon megszüntetése történhet a felek megegyezése alapján vagy – ennek hiányában – bírósági úton. A közös tulajdont elsősorban természetben kell megosztani, de történhet megváltással is (egyik fél kifizeti a másikat). Ha sem a természetbeni megosztás, sem a megváltásos megoldás nem alkalmazható, a dolgot értékesíteni kell és az árát szétosztani a tulajdonosok között.

Kényszerű közös tulajdonban lehetnek a következők:

- a többemeletes vagy több lakrészű ingatlanok közösen használt részei (lépcső, lift, szárító stb.);
- a falak elválasztásai;
- az időszaki tulajdonban lévő ingatlanok;
- a családi emléktárgyak;
- két szomszédos ingatlan közös használatában lévő dolgok, amelyek a két ingatlan határán vannak (ösvény, kút, út, forrás stb.);
- két vagy több ingatlan közös használatában lévő tárgyak (központi fűtés, közös út stb.).

A kényszerű közös tulajdon esetében a tulajdonostársak mindegyike jogosult a dolog birtoklására és használatára, e jogot azonban minden tulajdonostárs azzal a feltétellel gyakorolhatja, hogy megtartsa a dolog rendeltetését és nem akadályozza a többi tulajdonost a birtoklásban és a használatban. A kényszerű közös tulajdonban lévő dologról nem lehet külön rendelkezni (például nem lehet a lakrész tulajdonosának a közös lépcső rá eső tulajdonjogát eladni).

A házastársak minden házasság után szerzett vagyontárgya közös tulajdon, néhány kivétellel. A házassági vagyonközösségre külön szabályrendszer vonatkozik, melyet a második fejezetben részletesen bemutatunk.

6. A telekkönyvi rendszer

Az ingatlanok tulajdonosainak, bérlőinek, használóinak, örököseinek, végrehatóinak stb. fontos ismerni és betartani az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos szabályokat, annál is inkább, mivel az új polgári törvénykönyv értelmében a telekkönyvbe való bejegyzésnek sokkal fontosabb szerepe lett, mint eddig volt.

V. A KISAJÁTÍTÁS

Tartalom:

1. Mi a kisajátítás?
2. A kisajátítás lépései

Törvényi keret:

- Románia Alkotmánya
- 255/2010-es törvény a kisajátításról

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: expropriere – kisajátítás, imobil – ingatlan, despăgubire – kártalanítás, interes public – közérdek, proprietate privată – magántulajdon

1. Mi a kisajátítás?

A kisajátítás az ingatlannak állami vagy önkormányzati, közérdekű célra való igénybevételét jelenti. Az ilyen tulajdonszerzésre kivételes esetekben, közérdekből kerülhet sor. A kisajátított ingatlanért teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás jár.

A kisajátításra csak akkor kerül sor, ha előzőleg adásvétel vagy egyéb tulajdonszerzési úton nem valósulhatott meg az állam vagy önkormányzatok tulajdonszerzése. A feleknek jogukban áll meghatározni az ingatlanok tulajdonszerzésének módját és feltételeit. Abban az esetben, ha nem sikerül megegyezni, a bíróság dönt a kártalanítás terjedelméről és a tulajdonszerzés módjáról.

Kisajátítani csak a magántulajdonban levő ingatlanokat lehet. A közérdek kinyilvánítása után a bíróság dönthet a kisajátításról. Közvetlenül a közérdek kinyilvánítása után a kisajátító előterjeszti az ingatlanok listáját és a kártalanítási ajánlatot, amelyet az ingatlanok tulajdonosaival is közöl. A tulajdonosok 15 napon belül tiltakozhatnak annál a polgármesteri hivatalnál, amely területi körzetében az ingatlanok vannak. A kisajátítás alkalmával létrehozott bizottság 30 napon belül feleletet ad az előterjesztett tiltakozásokra. A kisajátítási terv visszautasítása esetén újabb tervet lehet előterjeszteni.

A kisajátítási kérelmekről a kisajátító megkeresésére a törvényszék dönt. A tárgyaláson kötelező a tulajdonos és az ügyész jelenléte is.

A kártalanítás tartalmazza az ingatlan valós értékét és a tulajdonos részéről elszenvedett kárt is. A bíróság szakvélemény alapján határozza meg a kártalanítás értékét, mely nem

haladhatja meg a károsult által követelt összeget és nem lehet a kisajátító által felajánlott kártalanítási összegnél kisebb.

A 255/2010-es törvény alapján közérdekű munkálatnak számít például a közúti, vasúti hálózat építése, fejlesztése, javítása, a vízi és a légi közlekedés fejlesztése, a vízellátással, bányászattal, energiatermeléssel kapcsolatos munkálatok, a Fekete-tenger és más turisztikai helyek felújítása és fejlesztése. A kisajátító a román állam, amikor nemzeti közérdekről van szó, a megyék, megyei érdekek esetén, illetve városok, községek, ha egy helyi jellegű érdekről van szó.

2. **A kisajátítás lépései:** a közérdekű munkálat gazdasági és technikai felmérése, a kisajátítandó ingatlanok listájának összeállítása és a kártalanítás kifizetése, a tulajdon átruházás, utólagos eljárások.

VI. SZERZŐDÉSEK

Tartalom:

1. A szerződésekre vonatkozó általános szabályok
2. A szerződések tartalma
3. Szerződéstípusok

Törvényi keret:

- a polgári törvénykönyv 1666-1323. 1650-2278. cikkelyei

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: contract – szerződés, vânzător – eladó, cumpărător – vevő, contract de vânzare-cumpăre – adásvételi szerződés, schimb – csere, serviciu – szolgáltatás, antrepriză – vállalkozás, închiriere – bérbeadás, chirie – bér, mandat – felhatalmazás, împrumut – kölcsön, asigurare – biztosítás, rentă viageră – évjáradék, întreținere – eltartás

1. A szerződésekre vonatkozó általános szabályok

A szerződések a kereskedelmi, kulturális, szociális, munkaügyi tevékenységeink nélkülözhetetlen kellékei, melyeket mind a természetes, mind a jogi személyek gyakorta használnak. Pontosán a gyakori használata miatt fontos ismernünk néhány alapszabályt, amelyekre minden szerződés megkötésekor tanácsos odafigyelni.

A szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó akaratán alapul, következménye lehet egy jogi kapcsolat létrehozása, módosítása vagy megszüntetése. A szerződés megkötése jogok és kötelezettségek megszületését eredményezi.

A szerződések megkötésének négy alapvető feltétele van:

- a feleknek legyen szerződéskötési képességük
- mindkét fél beleegyezése érvényes legyen
- a szerződés tárgya meghatározott és legális legyen
- a szerződés megkötésének morális és legális alapja legyen

A szerződés típusát és tartalmát a felek szabadon állapítják meg. Választhatnak olyan szerződéstípust, amelynek jellemzőit a polgári jogi törvénykönyv vagy más törvény szabályozza, de alkothatnak egy olyan szerződést is, amit nem nevesít a törvény, ha a jogszabályok, a közrend és a közérkölc keretein belül maradnak.

Egyes szerződések megkötésében a törvény bizonyos formai előírásokat követel. Ez azt jelenti, hogy egyes szerződések érvényesek akkor is, ha szóbeli megállapodás eredményei, más esetben szükséges az írásos forma, sőt, vannak olyan szerződések is, amelyek csak a közjegyzői hitelesítés után, a dolog átadásával vagy más formalitás végrehajtása révén lesznek érvényesek.

2. A szerződések tartalma

A szerződések alapvetően a következő elemeket tartalmazzák:

- szerződő felek neve vagy megnevezése – Kik?
- a szerződés tárgya – Mit?
- az ár vagy ellenszolgáltatás – Mennyiért? Miért cserébe?
- a teljesítés helye, ideje, módja – Hol? Mikor? Hogyan?
- a felek jogai és kötelezettségei
- a szerződés érvényességi ideje
- vitás kérdések rendezésének a módja
- a szerződés megkötésének helye és ideje
- a felek aláírása

Ezekon kívül a szerződés minden más olyan információt is tartalmazhat, amit a felek lényegesnek tartanak.

3. Szerződéstípusok

Tevékenységeink során sokféle szerződéstípussal találkozhatunk. Ezek a szerződések eltérő formában jelennek meg (szóbeli, írásbeli, hitelesített), különbözik a tartalmuk, az érvényességi idejük stb. A leggyakrabban a következő szerződésekkel találkozunk:

Adásvételi szerződés: az eladó átruházza egy jószág tulajdonjogát a vevőre, pénz ellenében. Az eladó köteles a vagyontárgy tulajdonát a vevőre átruházni és a dolgot a vevő birtokába bocsátani, a vevő köteles a vételárat megfizetni és a dolgot átvenni. A felek meg kell egyezzenek az adásvétel tárgyában, az ár kifizetésének módjában, a tulajdonjog átruházásának időpontjában és más kérdésekben is.

Csere: két vagy több dolog tulajdonának kölcsönös átruházása.

Szolgáltatási szerződés: a szolgáltató bizonyos szolgáltatást nyújt a fogyasztónak, pénz ellenében.

Vállalkozási szerződés: a vállalkozó a munkát (pl. építkezés) elvégzésére kötelezi magát, pénz ellenében.

Bérleti szerződés: tárgya sokféle lehet (föld, lakás, ingóság), a bérbeadó használatra ad egy jószágot a bérbevevőnek, pénz ellenében.

Felhatalmazási szerződés: a felhatalmazó megbízza a felhatalmazottat, hogy az ő nevében és érdekében járjon el valamilyen ügyben.

Kölcsön: a hitelintézet meghatározott pénzüsszeget bocsát az adós rendelkezésére, melyet utóbbi, a szerződésben meghatározott részletekben, bizonyos ideig, kamat hozzáadásával köteles megtéríteni. Fontos megjegyezni, hogy a kölcsön értéke kisebb, mint a visszafizetendő összeg,

hiszen utóbbira rászámolják a kamatot és más költségeket is. Ezek azonban benne kell, hogy legyenek a kölcsönszerződésben.

Biztosítás: a biztosító, meghatározott jövőbeni esemény bekövetkezte esetében köteles bizonyos összeg megfizetésére vagy más szolgáltatás teljesítésére, a biztosított pedig ennek fejében köteles biztosítási díjat fizetni. Hazánkban kötelező az autó- és a lakásbiztosítás.

Évjáradék, eltartási szerződés: mindkét szerződés célja a jogosult létfenntartásának a biztosítása, azonban eltartási szerződés esetén az eltartó természetben nyújtja a szolgáltatást, míg életjáradéki szerződés esetén pénzben.

VII. ÖRÖKLÉS

Tartalom:

1. Ki örökölhet?
2. Érdemtelenység
3. A törvényes örökösök
4. Rokonok
5. A törvényes öröklési sorrend
6. Házastárs törvényes öröklése
7. A házastárs haszonélvezeti joga
8. Öröklődési képviselő
9. Adomány
10. Végintézkedésen alapuló öröklés
11. A végrendelet formája
12. Kitagadás
13. A végintézkedés végrehajtása
14. Köteles rész
15. Az örökség elfogadása vagy visszautasítása
16. Öröklési tanúsítvány
17. Szülői rendelkezés a vagyon gyerekek közötti felosztásáról

Törvényi keret

- a polgárjogi törvénykönyv 953 - 1163 cikkelyei

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: moștenire, succesiune – hagyaték, öröklés, örökség, testament – végrendelet, certificat de deces – halotti bizonyítvány, defunct – örökhagyó, ascendenții privilegiați și colaterali privilegiați – elsőfokú felmenők és a kiváltságos oldalági rokonok; descendent – leszármazó, ascendent – felmenő, soț supraviețuitor – özvegy házastárs, drept de abitație – lakhatási jog, rezervă succesorală – köteles rész, cotitate disponibilă – szabad rész, certificat de moștenitor – öröklési tanúsítvány, donație – adomány

Az öröklés egy magánszemély halála után, a vagyonának az elosztását jelenti. Örökölni a törvény által előírt esetekben vagy végintézkedés (végrendelet, testamentum) alapján lehet. Amennyiben az örökhagyó után végintézkedés maradt, az öröklés rendjét ez határozza meg, ennek hiányában az öröklés rendjét a törvény írja elő. Ha nincs örökös, a hagyaték az örökhagyó utolsó lakhelye szerinti városra vagy községre száll. Elképzelhető az a helyzet is, amikor az

örökség egy része végintézkedés, és a többi része törvényes öröklés szabályai szerint száll át az örökösökre.

Az öröklésre haláleset után kerül sor, semmiképpen nem azelőtt. Az elhunyt személy utolsó lakhelye szerinti hatóság jogosult az örökösödési ügyben eljárni.

1. Ki örökölhet?

- az elhalálozás pillanatában létező személy, aki az (élő személy vagy megfogant gyermek, azzal a feltétellel, hogy élve szülessék);
- aki nem bizonyul érdemtelennek;
- törvényes örökös vagy végintézkedésben megnevezett örökös.

2. Érdemtelenység

A törvény szerint érdemtelen az öröklésre az, aki az örökhagyó életére tört és emiatt véglegesen elítélték, vagy aki még az örökhagyó életében egy másik örökös életére tört a hagyatékban való részesülés céljából. Az érdemteleniséget bármikor meg lehet állapítani, bármely érdekelt személy kérésére vagy akár hivatalból is.

Bírósági határozattal érdemtelennek lehet nyilvánítani azt a személyt, aki az örökhagyó ellen szándékos fizikai vagy morális erőszakot gyakorolt vagy egyéb olyan tettet követett el, amely az örökhagyó halálát idézte elő. Érdemtelen az a személy is, aki rosszindulatúan elrejti, hamisítja vagy megsemmisíti az örökhagyó végrendeletét, aki szabad akaratában szándékosan megakadályozza az örökhagyót. Ezekben az esetekben bármely örökös, az elhalálozástól számított legtöbb egy éven belül kérheti az érdemtelenység megállapítását.

Az érdemtelenység nem vehető figyelembe, ha az örökhagyó megbocsátott és akaratát végrendeletében vagy hivatalos okiratban kinyilvánította.

Ha az örökhagyó végintézkedési szabadságával nem élt vagy a végintézkedés a hagyaték egészére nem terjed ki, kiegészítő jelleggel a törvényes öröklés szabályai érvényesülnek.

3. A törvényes örökösök

Törvényes örökösök a rokonok és a házastárs.

4. A rokonok

- **egyenes ági rokonok:** egymás leszármazottai vagy felmenői (gyerekek, szülők, nagyszülők, dédszülők stb.)
- **oldalági rokonok:** akiknek közös felmenő rokonuk van (testvérek, unokatestvérek stb.)

Az egyenes ági rokonok törvényes öröklési joga korlátlan, az oldalági rokonok törvényes öröklési joga viszont a negyedrendű leszármazók körével lezárul. A leszármazás lehet vér szerinti vagy az örökbefogadás következménye. Nincs jelentősége annak, hogy a gyermek házasságban vagy azon kívül született.

5. A törvényes öröklési sorrend

A törvényben meghatározott örökösök a törvényben megjelölt sorrendben válnak örökössé, négy ilyen csoportot különböztetünk meg.

I. Az örökhagyó gyermekei. A törvényes öröklés sorrendjében első helyen a lemenő egyenes ági rokonok szerepelnek, leszármazási fokok szerint, a közelebbi rokonságban álló örököl, a távolabbi nem. Tehát, törvényes örökös elsősorban az örökhagyó gyermeke. Ha több gyermek van, mindenki egyenlő részt örököl. Ha az örökhagyó gyereke, gyerekei örökölnek, más csoportban levő örökös már nem részesül törvényes örökségben, kivéve a házastársat, aki a gyerekek számától függetlenül a vagyon $\frac{1}{4}$ -ét örökli.

II. Elsőfokú felmenők és a kiváltságos oldalági rokonok. Az elsőfokú felmenők az örökhagyó szülei, a kiváltságos oldalági rokonok az örökhagyó testvérei, illetve testvéreinek gyerekei negyedfokig.

Ha a második csoportban levő örökösök és a házastárs is örököl, a második csoportban levő örökösök az örökség $\frac{2}{3}$ részén osztoznak. Ha a második csoportból csak az elsőfokú felmenők vagy csak a kiváltságos oldalági rokonok és a házastárs örököl, a második csoportban levők az örökség felét öröklik.

A második csoporton belül az örökség osztása a következőképpen alakul: ha csak az egyik szülő örököl, a vagyon $\frac{1}{4}$ -e illeti meg és a kiváltságos oldalági rokonok, számuktól függetlenül, a vagyon $\frac{3}{4}$ -ét öröklik, ha mindkét szülő örököl, együtt a vagyon felét öröklik, és a kiváltságos oldalági rokonok, számuktól függetlenül, a vagyon másik felét.

III. Felmenők. Az örökhagyó egyenes ágú felmenői, a szülei kivételével. Akkor örökölnek, ha az előző két csoportból nincsenek örökösök. Ha a házastárs is örököl, a felmenők a vagyon $\frac{1}{4}$ -ét öröklik.

IV. Más oldalági rokonok. Akkor örökölhetnek, ha nincs más örökös. Ha a házastárs is örököl, az oldalági rokonok számuktól függetlenül a vagyon $\frac{1}{4}$ -ét öröklik.

A különböző csoportok elsőbbséget élveznek egymással szemben, például a második vagy a harmadik csoportban levő örökös csak akkor örökölhet, ha az előző csoportban levő rokonok nem örökölnek. Egy adott csoporton belül a rokonsági fokban közelebb álló elsőbbséget élvez a távolabbi rokonságban levőkkel szemben. Ugyanabban a csoportban levő és ugyanolyan fokú rokonok egyenlően részesülnek az örökségben.

6. Házastárs törvényes öröklése

Az özvegy törvényes öröklésének feltétele az örökhagyóval fennálló házasság. A házastárs minden öröklődési csoporttal együtt örököl. Ha nincsenek más örökösök, a házastárs örökli a javakat.

Ha az első csoportból vannak örökösök, akkor a házastársat a vagyon $\frac{1}{4}$ -e illeti meg. Ha léteznek örökösök a második csoportból, akkor a házastárs a vagyon $\frac{1}{3}$ -át örökli. Ha a második csoportban csak elsőfokú felmenők vagy csak kiváltságos oldalágú rokonok vannak, akkor a házastárs a vagyon felét örökli. Ha örökösök csak a harmadik vagy negyedik csoportból vannak, akkor a házastárs a vagyon $\frac{3}{4}$ -ét örökli.

7. A házastárs haszonélvezeti joga

A házastársnak az öröklési jogán kívül haszonélvezeti joga is van. A házastárs halála után is használhatja azt a lakást, amelyben együtt éltek. Ha a lakás a hagyaték része, a haszonélvezeti jog az öröklés elosztásáig, de legkevesebb egy évig áll fenn, abban az esetben, ha az özvegy nem rendelkezik egy másik lakás használati jogával. Amennyiben a házastárs új házasságot köt, a haszonélvezeti jog megszűnik.

Amikor az örökgyógy gyerekei nem öröklönek, a háztartási eszközök és a bútorok is az özvegyet illetik meg.

8. Öröklődési képviselő

Egy távolabbi rokon a felmenője helyébe lépve örökl, mintha a felmenője nem lenne elhunyt, vagy érdemtelen az öröklésre. Így juthatnak az örökséghez az elhunyt unokái és testvéreinek gyermekei. Abban az esetben, ha fennáll az öröklődési képviselő, az öröklés ágakra bomlik. Pl. A az örökgyógy, A-nak van két gyereke: B és C. B még A halála előtt elhunyt, C életben van. B-nek van egy gyereke B1 és C-nek van két gyereke C1 és C2. A után öröklöni fog C, mint A gyereke és B1, mint B képviselője.

9. Adomány

Adományban részesíteni valakit adományszerződés alapján vagy végrendelet útján lehet. Nem részesíthetők adományban az örökgyógyt utolsó betegségében kezelő orvosok, ápolók, papok, a közjegyző, aki a végintézkedést hitelesítette, a fordító, aki a végintézkedést fordította, jogászok, akik a végintézkedés megszerkesztésekor jogi segítséget nyújtottak. A házastársak közötti adomány a házasság ideje alatt bármikor visszavonható.

Az adományozásnak írott, hitelesített formája kell hogy legyen, egyébként nem érvényes.

25000 lej értékig, ingó javakat ajándék formájában, egyéb formások nélkül lehet adományként átadni. Az adományozásnak visszavonhatatlan jellege van, kivételt képeznek azok az esetek amikor az adományban részesített érdemtelennek bizonyul vagy az adományban kitűzött feladatokat nem végezte el. Az adomány visszavonására 1 éven belül kell hivatkozni, attól számítva, mikortól az adományozónak tudomására jutottak a tények, vagy 3 éven belül a feladatok el nem végzése után. Visszaszolgáltatás esetén az adományozottnak természetben kell visszaszolgáltatnia az adományt, ha pedig ez már nem lehetséges, akkor az adomány pénzübeli értékét.

10. Végintézkedésen alapuló öröklés

Az örökgyógy vagyonáról vagy annak egy részéről végintézkedésben rendelkezhet. Végrendelkezni csak személyesen lehet. A végrendelkezés csak a végrendelkező halála után érvényesül. A végrendelet vonatkozhat az egész vagyonra, annak egy részére vagy csak bizonyos javakra. A végrendeletnek tartalmaznia kell az örökösök megnevezését, valamint a szétosztásra, az előző végrendelkezés visszavonására, a végrehajtására vonatkozó előírásokat. Két különböző személy egy végrendeletben nem rendelkezhet egymás érdekében.

A végrendelet csak akkor érvényes, ha a végrendelkező tudatában volt döntésének és akaratát nem befolyásolták.

11. A végrendelet formája

A végrendelet lehet kézzel írott vagy hitelesített.

A kézzel írott végrendeletet teljes egészében a végrendelkező kell írja, tartalmaznia kell a keltezését és a végrendelkező aláírását. Végrehajtás előtt a végrendeletet be kell mutatni egy közjegyzőnek, aki felfedi tartalmát és hitelesíti azt.

Hitelesített végrendeletet közjegyző vagy egyéb közhatalammal felruházott személy előtt írják, a hitelesítéskor egy vagy két tanú is jelen lehet. A közjegyző a végrendelet létezésével kapcsolatos információkat csak a végrendelkező halála után bocsáthat ki.

Különleges esetekben kötött végrendeletek: katasztrófa, járvány, háború alkalmával a helyi hatóságok előtt, 2 tanú jelenlétében, hajóúton a hajókapitány előtt, katonák esetében a parancsnok előtt, betegek orvos előtt, ha a közjegyzőnek tilos a kórházba bemenni.

A végrendelet visszavonása bekövetkezhet közvetlen akaratkinyilvánítás útján vagy közvetett módon is, például új végrendelet esetén, amely ellentmond az előzőnek, a kézzel írott végrendelet megsemmisítése esetén stb.

12. Kitagadás

Az örökgyó végintézkedésében egy vagy több törvényes örökös is kitagadhat.

13. A végintézkedés végrehajtása

Az örökgyó kinevezhet egy vagy több személyt a végrendelete végrehajtása érdekében. A hagyatéki végrehajtó legtöbb két évig rendelkezhet a vagyon fölött, feladatai közé tartozik a javak összeírása, az eladásához szükséges bírói jóváhagyás, az örökség tartozásainak kifizetése.

14. Köteles rész

Köteles rész illeti meg, az örökgyó akarata ellenére is, az örökgyó leszármazottait, házastársát, és szüleit. A köteles rész a fele annak a résznek, ami az örökös akkor illette volna meg, ha az örökgyó nem tagadta volna ki vagy nem adományozta volna el másnak a vagyont. A hagyatéki szabad része az, amely felett az örökgyó szabadon rendelkezhet.

Az örökség a következőkből tevődik össze: az összes meglévő javából le kell számítani az örökség tartozásait, ehhez fiktíven hozzáadni az adományok értékét, az így meghatározott részből kell kiszámolni a köteles részt és a szabad részt.

A köteles rész meghatározásakor nem kell számolni a szokványos ajándékokat, a leszármazottak, szülők vagy házastárs szakmai felkészülésére szánt költségeket és az esküvővel járó költségeket sem. A köteles részt meghaladó adományokat csökkentik a szabad rész értékéig.

15. Az örökség elfogadása vagy visszautasítása

Az örökös az örökgyó halálától számított egy éven belül kell elfogadja vagy visszautasítsa az örökséget. Senki nem kötelezhető egy örökség elfogadására. Az elfogadás létrejöhet közvetlen akaratkinyilvánítás útján vagy hallgatólagosan is, abban az esetben, ha az örökös az örökséget illetően úgy viselkedik, viszonyul, mintha tulajdonos lenne.

Az örökség visszautasítása írásos formában történik. A visszautasítás vélelme fennáll, ha az örökös a hagyatéki tárgyalásra való beidézése után sem fogadja el az örökséget.

Az örökösök kötelesek az örökség tartozásait kifizetni, az öröklési aránynak megfelelően. Az örökösök kérhetik az örökség összes javainak és adósságainak a leltározását. Aki az örökséget visszautasítja, úgy tekinthető, mintha soha nem lett volna örökös. Az ő része a többi örökös között oszlik.

16. Öröklési tanúsítvány

Öröklési tanúsítványt a közjegyző bocsáj ki. Az öröklési tanúsítvány magában foglalja az örökség leltárát, az örökösök megnevezését, számukat és minőségüket és az öröklési

arányokat. Az öröklési tanúsítvány bizonyítja az örökség elfogadását az örökösök által, az örökös minőségét, (törvény szerinti vagy végintézkedésen alapuló örökös), a vagyon konkrét elosztását.

17. Szülői rendelkezés a vagyon gyerekek közötti felosztásáról

A szülők még életükben rendelkezhetnek a vagyonuk gyermekeik közötti felosztásáról, adomány vagy végintézkedés révén. Ha ebben a felosztásban nem szerepelnek az összes javak, azok felett a törvény előírásai alapján osztoznak. Ha a felosztás nem tartalmazza az összes örökös, a felosztás érvénytelen.

VIII. MUNKAJOG

Tartalom:

1. Kire vonatkozik a munkatörvénykönyv?
2. A munkához való jog
3. A munkaszerződés
4. A munkaszerződés módosítása
5. Próbaidő
6. A munkaszerződésbe foglalt különleges záradékok (versenytilalmi, mobilitási, titoktartási)
7. A munkavállaló jogai
8. A munkavállaló főbb kötelezettségei
9. A munkaadó jogai
10. A munkaadó kötelezettségei
11. A munkaviszony megszűnése, a munkaszerződés felbontása (elbocsátás, felmondás)
12. A munkaidő
13. Túlórázás
14. Szabadnapok, pihenési idő
15. Szabadság
16. A fizetés, munkabér
17. Sztrájk
18. Fegyelmi kihágások, büntetések
19. Eljárási szabályok

Törvényi keret

A munkajog a munkavállalók és a munkáltatók jogait és kötelezettségeit meghatározó jogszabályok összessége. Romániában a munkaviszonyra vonatkozó legfőbb szabályzatok a következők: a munkatörvénykönyv, vagyis az 53/2003-as törvény, illetve a 62/2011-es törvény.

Az általános szabályozás mellett, több szakma vonatkozásában létezik speciális szabályozás is, amely, az adott tevékenység jellegzetességeit figyelembe véve, kiegészíti vagy helyettesíti az általános szabályozást. Külön törvény szabályozza például a közalkalmazottak, ügyvédek, közjegyzők, katonák, rendőrök stb. tevékenységét.

Az országos szabályozáson kívül figyelembe kell venni az Európai Unió által előírt rendelkezéseket, szabályzatokat is. Uniós szinten is több szabályozás foglalkozik munkajogi kérdésekkel, például a munkafeltételekkel, a munkavállalók tájékoztatásával és a velük folytatott konzultációval. Néhány vonatkozó uniós szabályozás: 1612/68/EGK rendelet a munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról, 2000/78/EK irányelv a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról, 97/80/EK irányelv a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés esetén a bizonyítási teherről stb.

A munkáltatók és a munkavállalók számára a törvény rendelkezésein kívül, kötelező érvényűek a kollektív munkaszerződés és a belső rendszabályzat rendelkezései is.

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: contract individual de muncă – egyéni munkaszerződés, contract colectiv de muncă – kollektív munkaszerződés, angajator – munkáltató, delegare – kiküldetés /delegáció, detaşare – kihelyezés, perioadă de probă – próbaidő, clauză de neconcurență – versenytilalmi záradék, clauză de mobilitate – mobilitási záradék, clauză de confidențialitate – titoktartási záradék, concediere – elbocsájtás, demisie – felmondás

Bővebb információk:

- <http://www.itmcluj.ro/> – a Kolozs megyei munkahatóság honlapja, megyei munkahatóság minden megyében található.
- <http://www.mmuncii.ro/nou/index.php/ro/>,
[http://www.mmuncii.ro/nou/images/Documente/Munca/ISCO 08 lista alfabetica ocupații cor.pdf](http://www.mmuncii.ro/nou/images/Documente/Munca/ISCO_08_lista_alfabetica_ocupatii_cor.pdf),
- ec.europa.eu/social,
- www.hrsentinel.hu/main/unios-szabalyok.html.

1. Kire vonatkozik a munkatörvénykönyv?

- minden olyan román állampolgárra, aki egyéni munkaszerződés alapján vállal munkát Romániában vagy külföldön, ha a munkáltató román, kivéve, ha a külföldi állam szabályozásai kedvezőbbek;
- külföldi állampolgárokra, hontalanokra, akik egyéni munkaszerződés alapján munkát vállalnak román munkaadónál, Románia területén;
- menekültekre, akik egyéni munkaszerződés alapján munkát vállalnak Románia területén;
- gyakornokokra, akik gyakornoki szerződés alapján végeznek munkát;
- természetes és jogi személyekre mint munkáltatókra;
- szakszervezetekre;

2. A munkához való jog

A munkához való jogot az alapvető emberi jogok közé soroljuk. Románia Alkotmánya a 41. cikkelyében szabályozza, az Európai Unió Alapjogi Chartája a foglalkoztatás megválasztásának szabadságát és a munkavállaláshoz való jogot a 15. cikkelyében írja elő. A munkához való jogot nem lehet akadályozni.

Minden személy szabadon választhat munkahelyet, foglalkozást, szakmát. Senkit nem lehet kényszeríteni arra, hogy adott helyen vagy adott szakmában munkát vállaljon vagy ne vállaljon.

A kényszermunkát tiltja a törvény, a munkatörvénykönyv 4. cikkelye és a büntetőtörvénykönyv 191. cikkelye 6 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztéssel bünteti.

A munkaviszonyokban érvényesül az egyforma bánásmód elve, amely mind a munkáltatóra, mind a munkavállalóra érvényes. A diszkrimináció bármilyen formáját tiltja a törvény.

3. A munkaszerződés

Az egyéni munkaszerződés alapján egy magánszemély kötelezi magát arra, hogy bizonyos feladatkört lásson el, a munkaadó érdekében és fennhatósága alatt, fizetés ellenében. Munkaszerződés nélküli foglalkoztatás esetén, az illegálisan foglalkoztatottak számának függvényében, a munkáltató pénzbírság kifizetésére kötelezhető, sőt büntetőeljárás is indulhat ellene.

A törvény értelmében egy személy 16 éves korától munkaképes, azonban szülői beleegyezéssel már 15 éves korától vállalhat munkát. 16 éves korig csak olyan munkát lehet végezni, amely megfelel a kiskorú képességeinek, tudásának és fizikai fejlettségének, illetve nem sodorja veszélybe az egészségét és szakmai fejlődését. 15 év alatti vagy tilalom alá helyezett személyek foglalkoztatása tilos. Nehéz, veszélyes vagy káros munkák elvégzésére csak 18 évet betöltött személyek alkalmazhatók. Tilos törvénytelen vagy erkölcstelen munka végzésére munkaszerződést kötni.

A munkaszerződést a munkaadó és a munkavállaló szabad akarata alapján kötik meg, román nyelven, írott formában. A szerződés írott formájának a biztosítása a munkaadó kötelessége. A munkaszerződés egy példányát a munkaadó köteles átadni a munkavállalónak. A munkaszerződést a munkaviszony elkezdése előtt kötik meg, és bejegyzik az alkalmazottak nyilvántartásába, illetve a munkafelügyelő hivatalba.

A munkavállaló csak úgy vállalhat munkát, ha rendelkezik orvosi igazolással, mely alátámasztja, hogy az illető alkalmas a munkavállalásra. Az orvosi igazolás hiánya a munkaszerződés semmisségét vonja maga után. A munkáltató a munkaszerződés megkötésekor nem kötelezheti a munkavállalót terhességi teszt elvégzésére.

A munkaszerződésnek kötelező módon a következőket kell tartalmaznia:

- a felek neve/megnevezése, adatai;
- a munkavégzés helye (abban az esetben, ha a munka végzésére nincs állandó hely, akkor értesíteni kell a munkavállalót arról, hogy különböző helyeken fog dolgozni);
- a munkaadó székhelye vagy lakhelye;
- a betöltött tisztség, foglalkozás, munkaköri feladatok; a munkával kapcsolatos kockázatok;
- az alkalmazottak kiértékelése, a szakmai munka felmérésére használt kritériumok;
- a munkaszerződés életbe lépése; a meghatározott időre kötött szerződés időtartama;
- a pihenési szabadság terjedelme;
- a felmondás körülményei és a felmondási idő terjedelme;
- az alapfizetés összege, egyéb juttatások, pótlékok, a fizetési időpontok;
- a munkabeosztás;
- a kollektív munkaszerződés megnevezése, mely szabályozza az adott munkakörülményeket;
- a próbaidő.

Bármilyen módosítás alkalmával a munkaszerződést húsz napon belül ki kell egészíteni. Ha a munkaadó nem értesítette a munkavállalót a fent említettekről, a munkavállalónak jogában áll 30 napon belül az illetékes bírósághoz fordulni és kártérítést kérni a tájékoztatás elmulasztásából fakadó kára miatt.

4. A munkaszerződés módosítása

Az egyéni munkaszerződést csak a felek beleegyezésével lehet módosítani. Vannak bizonyos, törvény által előírt esetek, amikor a munkaszerződést egyoldalúan is lehet, sőt kell módosítani.

Az egyéni munkaszerződés módosításán a következő tényezők változtatását értjük: a szerződés időtartama; a munkavégzés helye; a munka típusa; a munkaviszonyok, körülmények; a fizetés; a munkaidő és a pihenési idő. A munkavégzés helyét a munkaadó egyoldalúan változtathatja a munkavállaló kiküldetésével (delegáció) vagy kihelyezésével. A kiküldetés, illetve a kihelyezés ideje alatt a munkavállaló megtartja tisztségét és a munkaszerződésből származó összes jogait.

A kiküldetés (delegáció) a munkaadó megbízásából, meghatározott időre, a munkavállaló állandó munkahelyén kívüli megbízás. A kiküldetés időtartama legtovább 60 nap lehet 12 hónap leforgása alatt, amelyet meg lehet hosszabbítani újabb 60 nappal, a munkavállaló beleegyezésével. Ha a munkavállaló nem egyezik bele a kiküldetés meghosszabbításába, emiatt nem lehet fegyelmi büntetésben része. A kiküldött munkavállalónak joga van az utazási és szállási költségek megtérítésére, ugyanakkor delegációs pótlékra is.

A kihelyezés következtében ideiglenesen megváltozik a munkavégzés helye. Ebben az esetben, egy bizonyos munka elvégzése érdekében, a munkaadó a munkavállalót egy másik munkaadóhoz helyezi át. Kivételes esetekben a kihelyezés révén meg lehet változtatni a munka típusát is, de csak a munkavállaló írásban adott beleegyezésével. A kihelyezés időtartama legtovább 1 év. Kivételes esetekben a kihelyezést meg lehet hosszabbítani 6 hónapos időszakokra, a munkavállaló beleegyezésével.

A munkavállaló csak kivételes esetekben tagadhatja meg a kihelyezését. A kihelyezett munkavállalónak joga van az utazási és szállási költségek megtérítésére, ugyanakkor kihelyezésért járó pótlékra.

5. Próbaidő

A munkavállaló képességeinek, szakértelmének ellenőrzése végett a munkaszerződésben meg lehet határozni egy bizonyos próbaidőt, ami nem haladhatja meg a 90 napot, illetve a 120 napot a vezetői tisztségek betöltése esetében. A próbaidő során vagy lejártával a munkaszerződést azonnali hatállyal fel lehet bontani, bármely fél kérésére, a másik fél értesítése után, anélkül, hogy ezt indokolni kéne.

Egy adott munkaszerződésben csak egy próbaidőt lehet megszabni. Kivételt képez azon munkavállaló esete, aki ugyanannál a munkaadónál új munkát vállal más munkakörben vagy tisztségben, vagy az új munka nehéz, káros vagy veszélyes munkának minősül. A próbaidő munkában elvégzett időnek számít.

6. A munkaszerződésbe foglalt különleges záradékok

A munkaszerződésben különleges záradékoknak minősülnek a szakmai képzésekkel, a versenytilalmi megállapodásokkal, a mobilitással, illetve a titoktartási záradékkal kapcsolatos rendelkezések.

a. Versenytilalmi záradék

A munkaszerződés megkötésekor vagy végrehajtása során a felek megállapodhatnak arról, hogy a szerződésbe versenytilalmi záradékot iktassanak.

A versenytildalmi záradék azt jelenti, hogy a munkavállaló a munkaszerződés felbontása után, sem saját érdekében sem más érdekében nem vállalhat olyan munkát, mely versenyviszonyban van a munkaadójánál végzett tevékenységekkel, ezt versenytildalmi járadék ellenében vállalja, amit a munkaadó a versenytildalmi periódus alatt fizet.

A versenytildalmi záradékban fel kell tüntetni azokat a tevékenységeket, amelyeket a munkavállaló a munkaszerződés megszűnése után nem végezhet, a periódust melyre kiterjed, és a versenytildalmi járadékot. Ezen kívül pontosan meg kell határozni azokat a munkaadókat, akiknél nem vállalhat munkát és azt a földrajzi területet, amelyen belül a munkaadó versenypozícióban van más vállalkozókkal, akikre a tilalom kiterjed.

A versenytildalmi járadék összegéről a felek szabadon megegyezhetnek, de minimum 50%-a kell legyen az utolsó 6 hónap bruttó fizetés átlagának. A tilalom szándékos megszegése esetén a volt alkalmazottat kötelezhetik a járadék visszafizetésére, esetleg kártérítés fizetésére.

A tilalom legtöbb 2 évre terjedhet ki a munkaviszony megszűnése után és nem eredményezheti a munkavállaló számára mestersége üzésének vagy szakmája gyakorlásának ellehetetlenítését.

b. Mobilitási záradék

A munka típusát és körülményeit tekintve, a felek meghatározhatják, hogy a munka végzése nem egy adott helyen fog zajlani, hanem változik. Ebben az esetben a munkavállalónak egyéb juttatások járnak.

c. Titoktartási záradék

A munkaszerződésben a felek arról állapodnak meg, hogy a munkaviszony alatt és megszűnése után, ne juttassanak mások tudomására olyan információkat, adatokat, amikről a munkájuk során vagy kapcsán szereztek tudomást. A titoktartás megszegése alkalmával bármely felet kártérítés fizetésére lehet kötelezni.

7. A munkavállaló jogai

Bármely munkavállalónak egyéni munkaszerződés alapján joga van egy vagy több munkaadónál is munkát vállalni, kivéve azokat az eseteket mikor a törvény tiltja több tisztség vagy munkaköri beosztás halmozását.

A munkavállaló legfőbb jogai: a munkáért járó fizetés, bér; szabadnapokhoz való jog; pihenési szabadsághoz való jog; egyenlő esélyhez és bánásmódhoz való jog; méltóságához való jog; biztonságához és egészségéhez való jog; szakmai fejlődéshez való jog; információhoz és tájékozódáshoz való jog; az elbocsátás során – védelemhez való jog; egyéni és csoportos tárgyaláshoz való jog; szakszervezetek létrehozása és szakszervezetekhez való csatlakozás joga stb.

8. A munkavállaló főbb kötelezettségei

Az alkalmazott köteles tiszteletben tartani a kiszabott munkát elvégezni, a munkaköri leírásban található feladatokat teljesíteni és a munkahelyi fegyelmi szabályokat, az egyéni és a kollektív munkaszerződések, a belső rendszabályzatot, a munkahelyi biztonsági és egészség védelmi szabályokat.

Abban az esetben, ha az alkalmazott a munkaadójától olyan összeget vett fel fizetésként, amire nem volt jogosult, köteles azt visszafizetni. Ha az alkalmazottak olyan javakhoz jutottak, melyekre nem voltak jogosultak, és amelyeket természetben nem lehet visszaszolgáltatni, vagy olyan szolgáltatásokban részesültek, melyekre nem voltak jogosultak, az ellenértéküket kell visszafizetniük. A visszafizetendő összeget a munkaadó a fizetésből havonta levonja. A havonta levont pénzösszeg értéke nem haladhatja meg a nettófizetés 1/3-át, úgyhogy a fizetésből levont egyéb összegekkel együttesen ne haladják meg a fizetés felét.

9. A munkaadó jogai

A munkaadó főbb jogai közé tartoznak: a munka megszervezése, a működés és az alkalmazottak feladatainak meghatározása, a munkaköri leírásban szereplő tevékenységek elvégzésének ellenőrzése, a fegyelmi kihágások megállapítása és a szankciók kiszabása, az alkalmazottak kiértékelése, az alkalmazott szakmai felmérésében használt kritériumok meghatározása stb.

10. A munkaadó kötelezettségei

A munkáltató főbb kötelezettségei közé tartozik: az alkalmazottak tájékoztatása a munkavégzés körülményeiről, a munka menet optimális körülményeinek biztosítása (szakmai és szervezési szempontból), az alkalmazottak jogainak tiszteletben tartása, meghatározott időközönként az alkalmazottak tájékoztatása a vállalat anyagi helyzetéről, kivéve az olyan információkat, melyek titkosak, vagy melyek felfedésével a vállalat kárt szenvedne, a szakszervezetekkel vagy az alkalmazottak képviselőivel való konzultálás a fontosabb döntések meghozatala előtt, melyek az alkalmazottak jogait és érdekeit sérthetik; a fizetések után járó adók és egyéb illetékek befizetése; a kötelező nyilvántartások vezetése; az alkalmazottak kérésére igazolások kibocsátása; a munkahelyi adatvédelem biztosítása, stb.

Abban az esetben, ha a munkavállaló valamilyen kárt szenvedett el a munkavégzés során vagy azzal kapcsolatosan az alkalmazó hibájából, utóbbi köteles a kárt megtéríteni. Ha a munkaadó megtagadja a kár kifizetését, a munkavállaló a bírósághoz fordulhat.

11. A munkaviszony megszűnése, a munkaszerződés felbontása

A munkaszerződés felbontásának 3 módja is van: a felek közös megegyezése alapján, valamelyik fél akaratából vagy a törvény előírta esetekben.

A törvény a munkaviszony megszűnését és a munkaszerződés felbontását a következő esetekben írja elő: a munkavállaló vagy a munkaadó halála, vagy a vállalkozás megszűnése esetén, az alkalmazott nyugdíjazása esetén, a munkaszerződés semmissé nyilvánítása, az alkalmazott szabadságvesztésre való ítéltése, a szakma vagy a mesterség gyakorlásához szükséges engedélyek visszavonása, határozott időre kötött munkaszerződés lejárása esetén.

12. Elbocsátás

Az elbocsátás a munkaszerződés felbontásának azon formája, mely a munkaadó kezdeményezésére történik és az ő akaratát képviseli. Az elbocsátásnak két formája van: mikor a munkavállaló személyével kapcsolatos okokból történik, és amikor objektív okokból kerül rá sor.

Tilos a munkavállaló elbocsátása a következő okokból: a sztrájkban való részvétel miatt, szexuális beállítottság, nem, kor, nemzeti, vallási hovatartozás miatt, politikai meggyőződés, faj,

bőrszín, eredet, rokkantság vagy családi helyzet miatt. Az alkalmazottakat nem lehet elbocsátani az ideiglenes munkaképtelenség ideje alatt, a munkavállaló terhessége alatt, a szülési szabadság vagy a gyerekevelési szabadság vagy a pihenési szabadság idején, és a törvény által előírt egyéb időszakokban.

Abban az esetben, ha az elbocsátás nem jogszerűen történik, a munkavállaló a bírósághoz fordulhat, mely semmisnek nyilváníthatja az elbocsájtásról szóló határozatot és a munkaadót kártérítés fizetésére kényszerítheti. Az alkalmazott kérésére a bíróság elrendelheti az alkalmazott eredeti munkaköri beosztásába való visszaállítását.

13. Felmondás

A felmondás a munkaszerződés felbontásának azon formája, mely a munkavállaló akaratát képviseli, és az ő kezdeményezésére történik. A felmondás egy írásos értesítés, amellyel a munkaadónak a tudomására kell hozni, miszerint az előzetes felmondási idő leteltével a munkaviszony megszűnik. A munkavállaló nem köteles a felmondását megindokolni.

A felmondási idő szerepel a munkaszerződésben. Ez nem lehet több mint 20 munkanap, illetve 45 munkanap az olyan alkalmazottak esetében, akik vezetői állásban vannak. A felmondási időben a munkaszerződés teljes mértékben érvényes, ez a felmondási idő lejártával vagy a munkaadó felmondási időről való részleges vagy teljes lemondása után szűnik meg.

Ha a munkaadó a munkaszerződésben előírt kötelezettségeinek nem tett eleget, a munkavállaló azonnali hatállyal felmondhat.

14. A munkaidő

A teljes munkaidő szokványos terjedelme napi 8, heti 40 óra. 18 év alattiak számára a napi munkaidő leg több 6 óra és heti 30 óra lehet. A munkaidő heti beosztása általában egyenlő, heti öt nap, napi 8 óra munka, két pihenőnap.

A munka milyenségét tekintve a munkaidő beosztása lehet egyenlőtlen is, betartva a heti 40 munkaórát. A heti munkaidő nem haladhatja meg a 48 órát, a túlórákat is beleszámítva. Kivételes esetekben a heti munkaidő meghaladhatja a 48 órát, azzal a feltétellel, hogy 4, bizonyos esetekben 6 hónapig terjedő időszakon belül a heti munkaidő átlagértéke ne haladja meg a 48 órát. Bizonyos tevékenységek esetében meg lehet határozni 8 óránál rövidebb vagy hosszabb munkaidőt is. A napi 12 órás munkaidőt 24 órás pihenési időnek kell követnie.

Egyenlőtlen munkaidő beosztást csak akkor lehet alkalmazni, ha ezt az egyéni munkaszerződésbe belefoglalták a felek. A munkaidőt és a munkabeosztást a munkavállaló tudomására kell hozni, és a munkahelyre is ki kell függeszteni.

A munkaadó személyre szabott munkabeosztást is alkalmazhat a munkavállaló kérésére vagy beleegyezésével. A személyre szabott munkaidő a munka rugalmas beosztását jelenti, ez szerint a munkaidő két részből áll: egy állandó, leszögezett munkaidő, mikor minden alkalmazott egy időben a munkahelyen tartózkodik és egy változó munkaidő, mikor az alkalmazott dönti el, hogy mikor érkezik, illetve mikor távozik a munkahelyről, a meghatározott munkaidő betartásával.

15. Túlórázás

A munkaidőn kívüli foglalkoztatás, túlórázás csak az alkalmazott beleegyezésével történhet, kivéve, ha kényszerítő körülmény áll fenn, vagy sürgős munkákat kell elvégezni annak érdekében, hogy egy balesetet elkerüljenek, vagy annak következményeit helyreállítsák.

A túlórákat fizetett szabadnapokkal pótolják a következő 60 napon belül. A tevékenység csökkentése alkalmával a munkaadónak lehetősége van fizetett szabadnapokat adni, melyek kiegyenlítik az elkövetkezendő 12 hónapban bekövetkező túlórákat. Abban az esetben, amikor a túlórákat nem lehet szabadnapokkal egyenlíteni 60 napon belül, a következő hónapban a túlórákat kifizetik, ezekért a fizetésen kívüli pótlék jár. A pótlék összegében a felek megegyezhetnek, ez nem lehet kevesebb, mint az alapfizetés 75%-a.

18 évnél fiatalabb személyeket nem lehet a munkaidőn kívül foglalkoztatni, nem vállalhatnak túlórákat.

16. Éjszakai munka

A 22,00 – 6,00 óra között végzett munkát éjszakai munkának tekintik. Éjszakai munkát végez az az alkalmazott, aki a munkaidőből legalább 3 órát éjszaka dolgozik, vagy a havi munkaidejének legalább 30%-át éjszaka dolgozza.

Az éjszakai munkásoknak azokon a napokon, mikor legalább 3 órát éjszaka dolgoznak 1 órával rövidebb munkaidő jár, anélkül, hogy ez a fizetés csökkenését eredményezné. Az éjszaka végzett munkáért fizetési pótlék jár, ami az alapfizetés 25 %-a.

18 év alattiak nem végezhetnek éjszakai munkát. Terhes nőket, vagy szoptató anyákat nem lehet éjszakai munkára kötelezni.

17. Szabadnapok, pihenési idő

Abban az esetben, ha a napi munkaidő hosszabb, mint 6 óra, az alkalmazottaknak joguk van ebédszünethez és egyéb szünetekhez, a belső rendszabályzatban és a kollektív munkaszerződésekben meghatározott feltételek és körülmények szerint. A szüneteket nem számítják be a napi munkaidőbe.

Az alkalmazottaknak két egymás utáni munkanap között joguk van 12 órás pihenőhöz. Kivételes esetekben, mikor több váltásban dolgoznak akkor a két műszak közötti pihenési idő legalább 8 óra kell, hogy legyen.

A heti szabadnapokat két egymás utáni napon kell megadni, általában szombaton és vasárnap. Abban az esetben, ha a munkaadó tevékenysége megköveteli, vagy a munkamenetet ez megzavarná, a heti szabadnapokat más napokon is ki lehet adni, mint szombat és vasárnap. Ebben az esetben, a szombaton és vasárnap dolgozó alkalmazottaknak fizetési pótlék jár. Kivételes esetekben a heti szabadnapokat halmozva is ki lehet adni, legtöbb 14 egymás utáni munkanap után, a munkafelügyeleti hivatal és az alkalmazottak képviselőinek vagy a szakszervezeteknek a jóváhagyásával.

Romániában a következő ünnepeket hivatalosan szabadnappá nyilvánították: január 1-je és 2-a, húsvét első és másodnapja, pünkösd első és másodnapja, augusztus 15-e, november 30-a, december 1j-e, karácsony első és másodnapja, a keresztyéneken kívüli más hivatalos felekezetekhez tartozók vallási ünnepe.

18. Szabadság

Az alkalmazottak többféle szabadságban részesülhetnek: pihenési szabadság, szakmai fejlődés érdekében járó szabadság, fizetés nélküli szabadság, ideiglenes munkaképtelenség miatti szabadság, gyereknevelési szabadság stb.

Az évi pihenési szabadság minimum 20 munkanap. A pihenési szabadság terjedelmét az egyéni munkaszerződésben rögzítik, és az elvégzett munkával arányosan adják meg. A hivatalos ünnepnapokat és a szabadnapokat nem számolják be a pihenési szabadságba.

A pihenési szabadság idejére a munkavállalónak szabadsági járadékra van joga, amely nem lehet kevesebb, mint az alapfizetés meg a többi járadékok, pótlékok, amiben a munkaszerződés alapján részesült.

Különleges családi esemény esetén az alkalmazottaknak joguk van szabadnapot kivenni, amit nem vonnak le a pihenési szabadságból.

19. A fizetés, munkabér

Munkabérnek minősül minden, a munkavállaló részére a munkaviszonya alapján nyújtott juttatás. A fizetés bizalmas jellegét a munkaadónak kötelessége biztosítani. A fizetést csak a törvény által előírt esetekben szabad levonni vagy letiltani.

A munkabérből való levonás a munkabérnek legfeljebb 50%-ra terjedhet ki. A fizetés levonása a következő sorrendben történik: először a tartásdíjra vonatkozó összegek, azután az adó, társadalombiztosítási és más köztartozás, egyéb tartozások levonása.

20. Sztrájk

Az alkalmazottaknak joguk van sztrájkolni, a szakmai, anyagi és szociális érdekeik megvédése céljából. A sztrájk a munka csoportos és szándékos leállítását jelenti az alkalmazottak részéről.

A sztrájkban való részvétel szabad, egyetlen alkalmazottat sem lehet arra kötelezni, hogy részt vegyen vagy ne vegyen részt a sztrájkban. A sztrájkhoz való jog tiltása vagy korlátozása csak bizonyos kategóriába eső alkalmazottak számára – a törvény által előírt esetekben – lehetséges.

A sztrájkon való részvétel vagy a sztrájk megszervezése a törvény előírásainak betartásával nem jelenti az alkalmazottak kötelezettségeinek megszegését és résztvevőit nem súlythatják emiatt fegyelmi büntetéssel.

21. Fegyelmi kihágások, szankciók

A fegyelmi kihágás a munkával kapcsolatos szabálysértés, mely a törvény előírásait, a belső rendszabályzatot, az egyéni vagy kollektív munkaszerződés szabályait vagy a felettes utasításait szegi meg.

A fegyelmi büntetések, melyeket a munkaadó az alkalmazottal szemben kiszabhat, fegyelmi kihágás esetén a következők: írásbeli figyelmeztetés, legtöbb 60 napra való visszaminősítés az új beosztásért járó fizetéssel, a fizetés 1–3 hónapig terjedő 5–10%-os csökkentése, a munkaszerződés fegyelmi okok miatt való felbontása. A fegyelmi büntetés 12 hónap leteltével törölődik, ha az alkalmazott időközben nem részesült újabb szankcióban.

Fegyelmi kihágások miatt nem lehet pénzbüntetést kiszabni. Az írásos figyelmeztetés kivételével, a többi büntetést csak előzetes fegyelmi vizsgálat után lehet kiszabni. Az előzetes fegyelmi vizsgálatra a munkáltató írásban beidézi az illető alkalmazottat. Ha indokolatlan okok

miatt az alkalmazott a fegyelmi vizsgálaton nem jelenik meg, a munkaadó kiszabhatja a büntetést a vizsgálat elvégzése nélkül is. A fegyelmi vizsgálat alkalmával az alkalmazottnak joga van álláspontját előterjeszteni, védelme érdekében bizonyítékokat előhozni, ugyanakkor joga van ahhoz, hogy kérésére, a szakszervezet részéről is jelen legyen valaki a kivizsgáláson.

A munkaadó a büntetést írásos formában közli az alkalmazottal, a fegyelmi kihágás elkövetésétől számított legtöbb 6 hónapon belül, és a fegyelmi kihágásról való tudomásvételtől számított 30 napon belül.

22. Eljárási szabályok

Bélyegilleték fizetésétől mentesek a munkaszerződések megkötésével, végrehajtásával, módosításával, felfüggesztésével és felbontásával kapcsolatos perek. Munkaügyben a bizonyítási teher a munkaadót illeti, aki köteles a védelmére szóló bizonyítékokat a bíróság elé terjeszteni.

A munkaügyi konfliktusok bírósági megoldása esetén, a kérelem benyújtására a következő határidők állnak az alkalmazottak rendelkezésére:

- a munkaadó egyoldalú döntésének kézbesítésétől számítva 30 napon belül, mely döntés vonatkozhat a munkaszerződés megkötésére, végrehajtására, módosítására, felfüggesztésére vagy felbontására, vagy a fegyelmi büntetés megszüntetésére;
- 3 éven belül az elmaradt, ki nem fizetett fizetések vagy kártérítés esetében;
- a szerződés egész ideje alatt, mikor az egyéni vagy a kollektív munkaszerződés semmisségének megállapítását kérik;
- 6 hónapon belül a kollektív munkaszerződés végrehajtásának elmulasztása esetén.

IX. A ROMÁNIAI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSI RENDSZER FELÉPÍTÉSE

Büntetőügyekben:

Nyomozó hatóság – Organ de cercetare penală

Az ügyészség felügyelete alatt végzi tevékenységét, de alárendelt annak az intézménynek is, amelynek tagja (rendőrség, határőrség, kikötők kapitánysága stb.)

Ügyészség – Parchet

Minden bíróság mellett működik egy ügyészség, pl. Parchetul de pe lângă Judecătoria Cluj-Napoca, Parchetul de pe lângă Tribunalul Cluj, stb.

Az ügyészek bizonyos tevékenységeit a főügyész ellenőrzi, illetve hagyja jóvá.

Különleges bűncselekmények esetén eljáró ügyészségek:

Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția Națională Anticorupție-korrupciós bűncselekmények estén jár el.

Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția de Investigare al Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism – Szervezett bűnözés, terrorizmus, ember, fegyver, tiltott szerek csempészetével stb. kapcsolatos bűncselekmények estén jár el.

Bíróságok

Bíróság – Judecătorie

- általában első fokon tárgyalják az ügyek többségét,
- egy megyében több bíróság is van.

Törvényszék – Tribunal

- bizonyos bűncselekmények esetén első fokon tárgyal, illetve a bíróságok ítéletei ellen benyújtott fellebbezésekről dönt;
- minden megyében egy van.

Ítéltábla – Curte de Apel

- bizonyos bűncselekmények esetében első fokon tárgyal, de általában a bíróságok vagy törvényszékek ítéletei ellen benyújtott fellebbezésekről dönt;
- 15 van az országban, több megye tartozik a területi hatáskörébe.

Legfelsőbb Bíróság és Semmítőszék – Înalta Curte de Casație și Justiție

- Románia legfelsőbb bírósága,
- bizonyos bűncselekmények esetében első fokon is tárgyal, de általában az ítéltábla ítéletei ellen benyújtott fellebbezésekről dönt;
- biztosítja a jogszabályok többi bíróság általi egységes értelmezését és alkalmazását.

Alkotmánybíróság – Curtea Constituțională

- biztosítja az Alkotmány előírásainak betartását a törvények hozatala és alkalmazása során.

Tanácsülések:

1 bíróból álló tanács – első fokon, egy bíró jár el

- 2 bíróból álló tanács – másodfokú fellebbezés esetén (apel) jár el
- 3 bíróból álló tanács – harmadfokú fellebbezés esetén (recurs) jár el

X. ÁLTALÁNOS PERESKEDÉSI SZABÁLYOK, **PERKÖLTSEGEK**

Tartalom:

1. Békéltetés
2. Az igazságszolgáltatási rendszer
3. A pereskedés
4. Perköltségek
5. A költségmentesség

Törvényi keret:

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: mediator – békéltető, judecatorie – bíróság, tribunal – törvényszék, curte de apel – ítéltábla, Înalta Curte de Casație și Justiție – Legfelsőbb Bíróság és Semmitőszék, reclamant – felperes, pârât – alperes, cerere de chemare în judecată – keresetlevél, întâmpinare – válaszlevél, răspuns la întâmpinare – viszontválaszlevél, cerere reconvențională – viszontkereset

További információk:

1. Békéltetés

Mielőtt a bírósághoz fordulhatnánk keresetünkkel, bizonyos esetekben hivatásos békéltetőt kell megkeresnünk, aki ingyenes tájékoztatás keretében ismerteti velünk a békéltetés lehetőségét. Ha mindkét fél beleegyezik, a békéltető segítségével, peren kívül is megoldhatjuk az ügyünket. Előnyei közé sorolható, hogy kevésbé költséges és sokkal gyorsabb, mint a pereskedés. A békéltetés ismertetésén való részvétel egyelőre a polgári pereket megelőzően kötelező, pontosabban fogyasztóvédelmi, családjogi, szomszédjogi, szakmai viták, orvosi műhibákkal kapcsolatos viták, egyéni munkaszerződések körüli viták és 50000 lejnél kevesebb vagyoni jellegű nézeteltérések esetén.

2. Az igazságszolgáltatási rendszer

Ha nem sikerül a békéltetés, kérésünkkel bírósághoz fordulhatunk. Fontos azonban odafigyelni arra, hogy pontosan melyik bírósághoz, mivel az igazságszolgáltatási rendszer mind területileg, mind a kérések tárgya függvényében fel van osztva.

3. A pereskedés

Az írásbeli rész, a beadványok

A pereskedés első lépéseként a felperes a bíróságot egy írásban megfogalmazott keresetlevéllel szólítja meg. Ezt a bíróság közli a törvénybe hívott felekkel, akik erre választ, viszontkeresetet vagy más kérést nyújthatnak be, betartva a törvény által előírt határidőt.

Tartalmát tekintve a beadványoknak a következőket kell magában foglalniuk:

1. az eljáró bíróság megnevezése, folyamatban lévő ügyek esetében a bírósági ügy számát és a tárgyalás időpontját is fel kell tüntetni;
2. a felek és a felek képviselőinek a neve/elnevezése, lakhelye/székhelye és perbeli állása;
3. a kereset tárgya (a kérés, amit a bírósághoz intézünk) és értéke;
4. a tények leírása;
5. a keresetben alkalmazható törvényi rendelkezések leírása;
6. a bizonyítás eszközei (okiratok, tanúk, tárgyi bizonyítékok, szakértői vélemény stb.)
7. aláírás.

Minden iratot annyi példányban kell beadni, ahány fél van a perben plusz egyet a bíróságnak. Ha több félnek egy közös képviselője van, akkor elég egy példány a közös képviselő részére.

Figyelem! A pereskedés során nagyon fontos odafigyelni a törvény vagy a bíróság által megszabott határidőkre, hiszen ezek be nem tartása a jog elvesztéséhez vezethet.

4. A tárgyalás

A tárgyalás időpontját a bíróság határozza meg és az idézésben közli a felekkel. A tárgyaláskor legyen nálunk a személyi igazolványunk.

A tárgyalás részei: előzetes kérések, a bizonyítási szakasz, a zárókövetkeztetések és a döntéshozatal.

Ha a fél nem elégedett a bíróság döntésével, fellebbezhet ellene, a törvény által megszabott határidőn belül. Ha már nincsen lehetőség újabb fellebbezés benyújtására, az utolsó határozat jogerős és végrehajtható.

5. Perköltségek

Egy tárgyalás során többféle perköltség is felmerülhet (bírósági bélyegilleték, bírósági eljárási díjak, szakértők díja, tanúk költségei, ügyvédek díja stb.). A bélyegilleték, az ügyvédi és a szakértői díjak az ügy összetettségétől és a jogvita tárgyának értékétől függenek.

A perköltségeket általában az állam vagy az indítványozó fél előlegezi meg és a vesztes fél viseli.

6. A költségmentesség

A tárgyalás során a felek jogosultak jogi képviseletre. Ha nem tudják megfizetni, kérhetik a költségmentességet. A költségmentesség kötelező, ha az alperes vagy a vádlott kiskorú, rehabilitációs központban vagy egészségügyi intézményben van, más üggyel kapcsolatban őrizetbe vették vagy letartóztatták, ha az adott személyt egészségügyi biztonság indokával vették őrizetbe, vagy más üggyel kapcsolatban orvosi kezelésre szorul, vagy amennyiben az ügyész vagy a bíróság úgy ítéli meg, hogy az alperes vagy a vádlott nem képes önmagát megvédeni, továbbá más, jogszabályban előírt esetekben. A költségmentesség olyan ügyekben is érvényes, amelyekben a kötelező ítélet az elkövetett bűncselekményért életfogytig tartó szabadságvesztést vagy legalább 5 évig tartó szabadságvesztést ír elő.

Amennyiben a költségmentesség kötelező, és a vádlott vagy az alperes nem jelölt ki ügyvédet, hivatalból kell kijelölni neki.

Aki nem tudja állni a bírósági eljárás költségeit anélkül, hogy megnehezítené saját maga vagy családja fenntartását, kérelmezhet költségmentességet. Bármilyen jellegű jogvitára szereshető költségmentesség. A költségmentességi kérelemnek tartalmaznia kell a jogszabályokban előírt részletes információkat, az ügy számának feltüntetését, valamint a kérelmező anyagi helyzetét. A kérelmet a bírósághoz kell benyújtani és csatolni kell a kérelmező jövedelmének és pénzügyi kötelezettségvállalásainak írásbeli bizonyítékát.

XI. BÜNTETŐJOG

Tartalom:

1. Általános szabályok
2. A büntetőtörvény hatálya
3. A bűncselekmény
4. Bűnösség
5. A kísérlet
6. A bűncselekmény elkövetői (tettes, felbújtó, bűnsegély)
7. A visszaesés
8. A halmazati büntetés
9. A folytatólagos bűncselekmény
10. Büntethetőséget kizáró okok
11. A büntetések és általános céljuk
12. Feltételes szabadlábra helyezés
13. A büntetés végrehajtásának felfüggesztése
14. A biztonsági intézkedések
15. A büntethetőséget vagy a büntetés hatásait elhárító tényezők
16. Rehabilitáció

Törvényi keret: a román büntető törvénykönyv

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője:

cod penal – büntetőtörvénykönyv, parte vătămată – sértett fél, făptuitor – elkövető/tettes, reabilitare – rehabilitáció, tentativă – kísérlet, circumstanțe atenuante – enyhítő körülmények, circumstanțe agravante – súlyosító körülmények, împăcare – kibékülés, plângere – feljelentés, plângere prealabilă – magánindítvány, prescripție – elévülés, grație – kegyelem, amnistie – mentesítés, confiscare – elkobzás, expulzare – kiutasítás, măsură de siguranță – biztonsági intézkedés, liberare condiționată – feltételes szabadlábra helyezés, suspendare condiționată – feltételes felfüggesztés, suspendare sub supraveghere – felügyeleti felfüggesztés, termen de încercare – próbaidő, persoană juridică – jogi személy, pedepse accesorii – mellékbüntetések, amendă – pénzbüntetés, detențiunea pe viață – életfogytiglan tartó börtönbüntetés, legitima apărare – jogos önvédelem, starea de necesitate – végszükség, constrângere – kényszerítés, iresponsabilitate – beszámíthatatlanság, eroare de fapt – ténybeli tévedés, minor – kiskorú, infracțiune continuată – folytatólagos bűncselekmény, recidivă – visszaesés, contopire – összevonás, concurs de infracțiuni – halmazott bűnözés, autor – tettes, instigator – felbújtó, complice – bűnsegély, vinovăția – bűnösség, intenție – szándékosság, culpă – gondatlanság

1. Általános szabályok

Nincs bűncselekmény és büntetés, ha a törvény nem írja elő.

Nincs büntetés bűnösség nélkül.

Egy bűncselekmény miatt csak egyszer lehet büntetni, ugyanazért a tettért nem szabható ki több büntetés.

A bűncselekmény elkövetőjére a bűncselekmény elkövetése idején hatályos törvényt kell alkalmazni.

Ha a bűncselekmény elkövetése után egyszer vagy többször módosul a törvény, az elkövetőre nézve a legenyhébbet kell alkalmazni.

2. A büntetőtörvény hatálya

Románia büntetőtörvénye mindazokra kiterjed, akik Románia területén követnek el bűncselekményt. A büntetőtörvény hatálya bizonyos, külföldön elkövetett bűncselekmények esetében is alkalmazandó, ha az elkövető román állampolgár, illetve román állampolgár ellen elkövetett bűncselekményről van szó.

A büntetőtörvény csak azokra a bűncselekményekre alkalmazható, amelyeket a törvény hatálya idején követtek el. Abban az esetben, ha az elkövetés után a büntetőtörvény változik, az elkövetőre vonatkozó enyhébb törvényt kell alkalmazni.

3. A bűncselekmény

A bűncselekmény a törvény által szabályozott jogellenes és felróható cselekmény. Bűncselekmény elkövetéséért magánszemély és jogi személy egyaránt büntethető. Kivételt képeznek bizonyos jogi személyek, ilyen például az állam vagy azok a közintézmények, amely a szerepkörében olyan feladatok tartoznak, amelyeket magán jogi személy nem vállalhat.

A bűncselekmény véghezvitelének formája az **elkövetés (tetteles cselekedet)** vagy a **mulasztás (valamilyen cselekedet elmulasztása)**. Egy mulasztás akkor válik bűncselekménnyé, ha ezt a törvény kimondja.

Nem bűncselekmény az a tett, amely teljesíti ugyan a bűncselekmény feltételeit, de csekély jelentőségű. A cselekmény csekély jelentőségű, ha a felróhatóság mértéke elenyésző és a büntetőszankciók általános célja nem követeli meg büntetés kiszabását.

4. Bűnösség

A bűnösségnek két formája van: a szándékos tett és a gondatlanság. A bűnösség ténye akkor állapítható meg, ha az elkövető szándékosan cselekedett, beszámítható volt, tudatában volt annak, hogy cselekménye tilos.

Szándékosság– ha az elkövető tudatában van cselekményének, de ennek ellenére szándékában van elkövetni.

Gondatlanság– amikor az elkövető tudatában van, hogy cselekedete bűncselekménynek minősül, de könnyelműen bízik a fejlemények be nem következésében vagy abban, hogy meg tudja őket akadályozni. Abban az esetben is gondatlanságról beszélünk, ha az elkövető nem volt tudatában, hogy cselekedetével bűncselekményt követhet el, habár az elkövetés körülményei és személyes tulajdonságai alapján köteles volt vagy köteles lett volna tudatában lenni e lehetőségnek.

5. A kísérlet

Aki szándékos bűncselekmény elkövetését kezdeményezi, de nem fejezi be, kísérlet miatt büntetendő, ha a törvény kimondja, hogy a kísérlet is büntetendő. A kísérletre a befejezett bűncselekményért kiszabott büntetési határok felét kell alkalmazni.

Nem beszélünk kísérletről, ha az elkövető alkalmatlan eszközzel vagy alkalmatlan tárgyon követi el a kísérletet. Ha az elkövető kísérletbe kezdett, de a bűncselekmény folytatásától önként elállt vagy az eredmény bekövetkezését elhárította, a kísérlet nem büntethető.

6. A bűncselekmény elkövetői

Tettes – aki a bűncselekményt elköveti

Társtettes – ha több személy vett részt az elkövetésben, szándékosan vagy gondatlanságból cselekedve, bűncselekményt követtek el, vagy ha közös döntést valóra váltva más szándékos cselekménnyel lényegesen hozzájárultak a bűncselekmény elkövetéséhez

Felbujtó – a felbujtó az a személy, aki más bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír.

A bűnsegélyező – az a személy, aki bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt. Bűnsegélynek elsősorban a következő tettek tekinthetők: tanácsadás vagy utasítás a bűncselekmény elkövetéséhez, az elkövetés eszközének a biztosítása, az elkövetéshez szükséges feltételek megteremtése vagy az akadályok elhárítása, a bűncselekmény, az elkövető, az elkövetési eszköz, a nyomok vagy a szerzett tárgyak fedezésének ígérete.

A társtettesek felelősségének és büntethetőségének a határa megegyezik az elkövetőre vonatkozó büntetéssel.

7. A visszaesés

Az a személy számít visszaeső bűnözőnek aki, miután elítélték vagy miután büntetését letöltötte, újabb bűncselekményt követ el. Nem számít visszaesésnek az olyan bűncselekmény, amelyet kiskorú követ el, gondatlanságból követnek el és az olyan bűncselekmények, amelyeket a törvény már nem büntet, vagy amelyért az elkövető kegyelemben részesült.

8. A halmazati büntetés

Ha az elkövető egy vagy több tétével több bűncselekményt követett el, és ezek miatt egyszerre ítélnének felette, a bíróság előbb minden egyes bűncselekmény esetében megállapítja a büntetést, majd egy halmazati büntetést szab ki.

9. Folytatólagos bűncselekmény

A folytatólagos bűncselekmény az elkövető által, huzamosabb időn át, összefüggően elkövetett, több azonos vagy azonos jellegű bűncselekmény.

10. Büntethetőséget kizáró okok

A jogos önvédelem

Nem bűncselekmény az a tett, melyet jogos önvédelemből követnek el. Jogos a önvédelem áll fenn abban az esetben, ha az elkövető saját vagy mások javait fenyegető, jogtalan támadás elhárításához feltétlenül szükséges cselekményeket hajt végre. A büntetés enyhíthető, ha az elkövető az elhárítás szükséges mértékét túllépi.

Végszükség

Nem bűncselekmény az, amelyet az elkövető végszükség esetén követ el. Végszükségről beszélünk, ha az elkövető saját vagy mások javait másképp el nem hárítható veszélytől menti, ha a veszély előidézése nem róható a terhére és cselekménye kisebb sérelmet okoz, mint amelynek az elhárítására törekedett. Ha az elkövető gondatlanságból maga idézte elő a veszélyt, vagy túllépte a védekezéshez szükséges mértéket, büntetése enyhíthető. Nem állapítható meg végszükség annak a javára, akinek a veszély vállalása kötelessége (pl. tűzoltó).

Kényszerítő erő

Nem bűncselekmény az a cselekmény, amelyet elháríthatatlan, kényszerítő erő hatására követnek el.

Előre nem látható körülmény

Előre nem látható körülmény következtében elkövetett tett nem számít bűncselekménynek.

Kiskorúság. 14 éven aluli személy által elkövetett bűncselekmény nem büntethető.

A kóros elmeállapot (beszámíthatatlanság)

Nem bűncselekmény az, amelyet beszámíthatatlan, azaz kóros elmeállapotban követnek el. Beszámíthatatlan az az elkövető, aki elmebetegség, tudatzavar, értelmi fogyatékoság vagy más kóros elmeállapot miatt képtelen felismerni cselekményének a következményeit, vagy képtelen irányítani cselekedeteit.

Az előidézett beszámíthatatlanság

Annak az elkövetőnek a tette, aki szeszese ital vagy kábítószer hatására, illetve más módon, akarata ellenére került olyan állapotba, hogy képtelen volt felismerni cselekményének a következményeit vagy irányítani cselekedeteit, nem számít bűncselekménynek. Ha az elkövető tudatosan került ilyen állapotba enyhítő, esetenként súlyosbító körülményt képezhet.

Ténybeli tévedés

Ha az elkövető elháríthatatlan ténybeli tévedésből követte el tettet, nem követett el bűncselekményt. A jogban való tévedés, abban az esetben, amikor a törvényt nem ismerve vagy tévesen ismerve követte el a tettet, bűncselekménynek számít.

11. A büntetések és általános céljuk

A büntetések általános célja az olyan cselekmények megakadályozása, amelyek sértik vagy veszélyeztetik a jog által védett értékeket. A büntetés célja további bűncselekmények elkövetésének megelőzése, ráhatás, a bűncselekmény társadalmi elítélése, az erkölcs erősítése és a törvénytisztelet fokozása. A büntetés elszenvédése nem lehet megalázó és nem okozhat fizikai fájdalmat.

A következő büntetések róhatók ki:

Főbüntetések:

Természetes személyek esetében:**Életfogytig tartó szabadságvesztés**

- nem lehet alkalmazni 60 évet betöltött személy esetén.

Börtönbüntetés

- terjedelme 15 nap és 30 év között lehet;
- a nők és férfiak, a kiskorúak és felnőttek elkülönítve töltik le börtönbüntetésüket.

Pénzbüntetés

- 100 és 50000 lej között;
- ha az elítélt szándékosan nem fizeti meg a pénzbüntetést, a bíróság átváltoztathatja börtönbüntetésre.

Jogi személyek esetében:**Pénzbüntetés**

- 2500 és 2000000 lej között

Mellékbüntetések**Természetes személyek esetében:****Jogoktól való eltiltás 1–10 évig**

- választási és választhatósági jogok;
- állami hatalommal felruházott tisztség betöltése, közéleti tisztség viselésének joga;
- olyan tevékenységektől vagy mesterségtől való eltiltás, amelynek során a bűncselekményt elkövette;
- szülői jogok;
- gyámságtól való eltiltás.

Katonai visszafokozás**Jogi személyek esetében:**

- a jogi személy feloszlata;
- tevékenységek felfüggesztése;
- munkapontok megszüntetése;
- a közbeszerzési eljáráson való részvétel tilalma 1-től -3 évig;
- a büntetés közzététele.

A bíróság a büntetést úgy szabja ki, hogy szem előtt tartja annak általános célját, és figyelembe veszi mindazokat a körülményeket, amelyek a büntetést enyhíthetik vagy súlyosbíthatják (enyhítő és súlyosbító körülmények). Ilyenek lehetnek: a bűnösség mértéke, a bűncselekmény indítéka, a védett javak veszélyeztetésének vagy sérelmének a mértéke, a cselekmény elkövetésének a körülményei, az elkövető előélete, személyes körülményei, a bűncselekmény elkövetése utáni magatartása (főként a bűncselekmény sértettjéhez való viszonya), a személyisége.

Enyhítő körülménynek számít például a jogos önvédelem vagy végszükség esetén, az arányosság meghaladásával elkövetett cselekmény, a sértett fél által elkövetett provokáció, a bűncselekmény elkövetése előtt és után tanúsított jó magatartás, őszinteség, a károk megtérítése.

Súlyosbító körülménynek számít például, ha a bűncselekményt három vagy annál több személy követte el, különleges erőszakkal elkövetett bűncselekmények, családtagok ellen elkövetett bűncselekmény, felnőtt kiskorúval együtt elkövetett tett, aljas okokból elkövetett bűncselekmény stb.

12. Feltételes szabadlábra helyezés

A bíróság azt az elítéltet,

- aki börtönbüntetésének legkevesebb kétharmadát letöltötte, ha az ítéletben meghatározott büntetés kevesebb, mint 10 év
vagy
- ha börtönbüntetésének legkevesebb háromnegyedét letöltötte, ha az ítéletben meghatározott büntetés 10 évnél több,

feltételesen szabadlábra helyezheti, ha a büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartása alapján indokoltan várható, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni, és büntetésének hátralevő idejéig nem fog újabb bűncselekményt elkövetni.

A döntéskor figyelembe kell venni az elítélt magatartását és más olyan körülményeket, melyek arra utalnak, hogy a büntetés elérte célját.

13. A büntetés végrehajtásának felfüggesztése

Célja az, hogy egy enyhébb bűncselekmény elkövetője ne kapjon büntetést, ha elvárható, hogy a büntetéssel fenyegetett figyelmeztetés, a büntetés végrehajtásának felfüggesztése elegendő mértékben hat az elkövetőre és nem fog több bűncselekményt elkövetni.

A bíróság a büntetés végrehajtásának felfüggesztésekor a bűncselekmény elkövetőjére kiszabja a büntetést, de kimondja, hogy a büntetést nem kell végrehajtani, ha az elkövető, a bíróság által megszabott ideig (próbaidő) nem követ el újabb bűncselekményt. A bíróság a döntés meghozatalakor szem előtt tartja az ilyen büntetés célját és figyelembe veszi az elkövető személyiségét, előéletét, a bűncselekmény elkövetése utáni magatartását, a bűnösség mértékét és egyéb körülményeket.

Ha a próbaidő alatt az elítélt újabb bűncselekményt követ el, a felfüggesztést visszavonják.

Feltételes felfüggesztés

A büntetés végrehajtása akkor függeszthető fel feltételesen, ha az elkövetőre kiszabott börtönbüntetés három évnél kevesebb vagy pénzbüntetés és előzően nem volt több mint 6 hónap börtönbüntetésre elítélve. A próbaidő feltételes felfüggesztés esetén 2 év.

Felügyeleti felfüggesztés

A büntetés végrehajtása akkor függeszthető fel felügyelet alatt, ha az elkövetőre kiszabott börtönbüntetés négy évnél kevesebb és előzően nem volt több mint 1 év börtönbüntetésre elítélve. A próbaidő felügyeleti felfüggesztés esetén 2 és 5 év között határozható meg.

A felügyeleti felfüggesztés esetén előírható kötelezettségek: az elítélt meghatározott időközönként jelentkezzék a felügyelet érdekében, előzetesen be kell jelentenie a lakhelyváltoztatást és a 8 napnál tovább terjedő távollétet, a munkahely változtatásának bejelentése és indoklása. Ezen kívül elrendelhetnek egyéb kötelezettségeket is, például, hogy ne

kerüljön kapcsolatba bizonyos személyekkel, ne tartózkodjék bizonyos helyeken, ne vezessen járművet stb.

14. A biztonsági intézkedések

A biztonsági intézkedések célja az, hogy elhárítsák azokat az állapotokat vagy feltételeket, amelyek az elkövetőt korábban bűncselekmény elkövetésére készítették, hogy a továbbiakban ne bűnözzön.

A biztonsági intézkedések a következők lehetnek:

- kényszergyógykezelés szabadon – alkoholisták, kábítószerfüggők kényszergyógyítása, pszichiátriai kényszergyógykezelés;
- kényszergyógykezelés zárt intézményben;
- foglalkozástól, tevékenységtől való eltiltás;
- külföldi állampolgár kiutasítása;
- bizonyos helyeken való tartózkodás tilalma (legtöbb 5 évre rendelhető el);
- a családi házba való visszatérés tilalma meghatározott időre (legtöbb két évre rendelhető el);
- vagyonelkobzás.

Az elkövetőtől el kell kobozni a bűncselekmény következtében szerzett pénzt, értéktárgyakat és minden más vagyont, ha pedig az elkobzás lehetetlen, kötelezni az elkövetőt, hogy cserébe a bűncselekmény elkövetésével szerzett vagy abból származó vagyonnak megfelelő értékű más vagyont adjon át vagy fizesse meg a szerzett vagyon pénzértékét. A bűncselekmény elkövetése révén szerzett vagyont senki sem tarthatja meg.

15. A büntethetőséget vagy a büntetés hatásait elhárító tényezők

A mentesítés

Ha a mentesítés az ítélet kimondása előtt következik be, ítéletre már nem kerül sor, ha az ítélet születése után következik be törli az ítéletet. Megszűnnek az elítélés hátrányos jogkövetkezményei, kivéve a biztonsági intézkedéseket, nevelési intézkedéseket és a sértett személy jogait. Nem minden bűncselekmény esetén alkalmazható.

A kegyelem

A közkegyelem teljesen vagy részben mentesíti a büntetés végrehajtása alól azokat a személyeket, akikre vonatkozik. Közkegyelemben törvény által részesíthetők az érintettek. A kegyelem név szerint meghatározott személyre vonatkozik, teljesen vagy részben mentesíti őt a büntetés végrehajtása alól, enyhíti a kiszabott büntetését vagy felfüggeszti büntetésének végrehajtását. Nem vonatkozik a mellékbüntetésekre, biztonsági intézkedésekre, nevelési intézkedésekre. Kegyelmet az államelnök adhat, rendelet formájában.

A büntethetőség elévülése

Bizonyos bűncselekmények büntethetősége nem évül el, függetlenül attól, hogy mennyi idő telik el a bűncselekmény elkövetésétől (például az emberiség és béke ellen elkövetett bűncselekmények, bizonyos emberi élet ellen elkövetett bűncselekmények stb.).

Magánszemély esetén

Ha a törvény másként nem rendelkezik, a büntethetőség elévül:

- olyan bűncselekmény, amely 15 évnél több vagy életfogytig tartó börtönbüntetéssel büntethető – tizenöt év alatt;
- olyan bűncselekmény, amely tíztől tizenöt évig terjedő börtönbüntetéssel büntethető – tíz év alatt;
- olyan bűncselekmény, amely öttől tíz évig terjedő börtönbüntetéssel büntethető – nyolc év alatt;
- olyan bűncselekmény esetén, amely egytől öt évig terjedő börtönbüntetéssel is büntethető – öt év alatt;
- olyan bűncselekmény esetén, amely egy évig terjedő börtönbüntetéssel vagy pénzbüntetéssel is büntethető – három év alatt;

Jogi személy esetén

Tíz év olyan bűncselekmény esetén, amely magánszemélyt súlyt életfogytig tartó vagy több mint tíz évig terjedő börtönbüntetéssel. Öt év olyan bűncselekmény esetén, amely magánszemélyt tíz évig terjedő börtönbüntetéssel vagy pénzbüntetéssel súlyt.

Az elévülést félbeszakítja a bűncselekmény, vagy az elkövető feltárására, vagy az elkövető ellen a bűncselekmény miatt indított minden egyes büntetőeljárás. Az elévülési idő minden félbeszakítás után ismét elkezdődik.

A büntethetőség minden esetben elévül, ha eltelik a törvény szerint a büntethetőség elévüléséhez szükséges idő és még annak fele.

A büntetés végrehajtásának elévülése

Bizonyos bűncselekmények esetén nem évülhet el a büntetés végrehajtása, bármennyi idő telne el az ítélet kimondása és a büntetés megkezdése között.

Ha a törvénykönyv másként nem rendelkezik, a kiszabott büntetés nem hajtható végre, egy bizonyos idő elteltével. Az elévülési idő húsz év, ha a kiszabott büntetés életfogytig vagy több mint tizenöt évig terjedő börtönbüntetés. Más börtönbüntetés esetén az elévülési idő a kiszabott büntetés és még öt év, legfeljebb tizenöt év összesen, pénzbüntetés esetén pedig három év.

A feljelentés vagy a magánindítvány hiánya

Bizonyos bűncselekmények esetében az ügy kivizsgálására csak magánindítvány után kerül sor. Magánindítványt a tett elkövetése után vagy miután a sértett félnek tudomása van az elkövető személyéről két hónapon belül kell előterjeszteni. A feljelentés vagy magánindítvány hiánya vagy visszavonása megszünteti az eljárást.

Kibékülés

A sértett fél és az elkövető kibékülése megszünteti az eljárást. A békülés személyes és feltétlen kell, hogy legyen.

16. Rehabilitáció

Célja az, hogy a büntetés végrehajtása után a büntetett előéletű személy visszailleszkedjék a társadalomba és bizonyos idő elteltével a büntetés összes jogi hátránya törlődjék.

A rehabilitáció megállapítható, ha eltelt a törvény által előírt idő, amely alatt az elítélt nem követett el egyéb bűncselekményt, jó magatartást tanúsított a társadalomban, dolgozik, tisztességes megélhetést tud biztosítani a maga számára, a perköltségeket és a meghatározott kártérítést kifizette. Bizonyos bűncselekmény esetén a rehabilitáció a törvény által előírt idő elteltével jogszerűen bekövetkezik, más esetekben a bíróság kell, hogy meghatározza a rehabilitáció bekövetkeztét.

XII. BŰNCSELEKMÉNYEK

A büntetőtörvénykönyv a bűncselekményeket a következőképpen csoportosítja:

	Milyen bűncselekményeket sorolunk ide?	Minimális és maximális büntetés
Az élet ellen	emberölés	10–25 évig terjedő vagy életfolytig tartó szabadságvesztés
	az áldozat kérésére elkövetett gyilkosság	1–5 évig terjedő szabadságvesztés
	közreműködés öngyilkosságban	3–20 évig terjedő szabadságvesztés
	gondatlanságból elkövetett emberölés	1–7 évig terjedő szabadságvesztés
A testi épség és az egészség ellen	ütlegelés és más erőszakos cselekedetek	pénzbírság vagy 3 hónaptól 2 évig terjedő szabadságvesztés
	könnyű testi sértés	pénzbírság vagy 6 hónaptól 5 évig terjedő szabadságvesztés
	testi sértés	2–10 évig terjedő szabadságvesztés
	halálos kimenetelű testi sértés	6–12 évig terjedő szabadságvesztés
	gondatlanságból elkövetett testi sértés	pénzbírság vagy 3

		hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztés
	kiskorúval szembeni nem megfelelő bánásmód	3–7 évig terjedő szabadságvesztés
	dulakodás	pénzbírság vagy 3 hónaptól 12 évig terjedő szabadságvesztés
Családtag ellen	családon belüli erőszak	A maximálisan kapható büntetés 1/4-el nagyobb, ha az áldozat családtag
	az anya újszülöttje ellen elkövetett gyilkossága vagy testi sértése	6 hónaptól – 5 évig terjedő szabadságvesztés
Magzat ellen	magzatelhajtás	pénzbírság vagy 6 hónaptól 12 évig terjedő szabadságvesztés
	a magzat elleni testi sértés	3 hónaptól – 7 évig terjedő szabadságvesztés
A segítségnyújtási kötelezettséggel kapcsolatos bűncselekmények	szükségben szenvedő személy segítség nélkül hagyása, a segítségnyújtás megakadályozása	pénzbírság vagy 3 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztés
A személyek szabadsága ellen	személyi szabadság megsértése	1-től 15 évig terjedő szabadságvesztés
	fenyegetés	pénzbírság vagy 3 hónaptól 1 évig terjedő szabadságvesztés
	zsarolás	1-től 7 évig terjedő szabadságvesztés

	zaklatás	pénzbírság vagy 3 hónaptól 6 hónapig terjedő szabadságvesztés
Sebezhető személyek kihasználása és emberkereskedelem	rabszolgaság	3-tól 10 évig terjedő szabadságvesztés
	emberkereskedelem	3–10 évig terjedő szabadságvesztés
	emberkereskedelem kiskorúakkal	3–12 évig terjedő szabadságvesztés
	kötelező munkára való kényszerítés	1–3 évig terjedő szabadságvesztés
	kerítés (prostitúcióra)	2–20 évig terjedő szabadságvesztés
	kéregetés kihasználása gazdasági célokra, kiskorú kéregetésre való kényszerítése	pénzbírság vagy 3 hónaptól 5 évig terjedő szabadságvesztés
Nemi szabadság és épség ellen	erőszakos közösülés	3–18 évig terjedő szabadságvesztés
	szexuális agresszió	2–15 évig terjedő szabadságvesztés
	kiskorúval való közösülés	1–10 évig terjedő szabadságvesztés
	megrontás	1–7 évig terjedő szabadságvesztés
	kiskorú szexuális célokra való toborozása	pénzbírság vagy 1 hónaptól 1 évig terjedő szabadságvesztés
	szexuális zaklatás	pénzbírság vagy 3 hónaptól 1 évig terjedő szabadságvesztés

A lakhely és a magánélet ellen	laksértés, magántitok megsértése	pénzbírság vagy 3 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztés
	magánélet megsértése	pénzbírság vagy 3 hónaptól 5 évig terjedő szabadságvesztés
Vagyon ellen	lopás	pénzbírság vagy 6 hónaptól 10 évig terjedő szabadságvesztés
	rablás, kifosztás	2–18 évig terjedő szabadságvesztés
A bizalommal való visszaéléssel elkövetett vagyon elleni bűncselekmények	bizalommal való visszaélés, csőd bűntettek, hűtlen kezelés, talált tárgy megtartása, csalás, bajban lévő személy kizsákmányolása	pénzbírság vagy 3 hónaptól 7 évig terjedő szabadságvesztés
Informatikai rendszerek és elektronikus fizetőeszközök segítségével elkövetett csalások		1–7 évig terjedő szabadságvesztés
Rongálás, a birtoklás megzavarása		pénzbírság vagy 3 hónaptól 15 évig terjedő szabadságvesztés
Hatóság ellen	hivatalos személy elleni erőszak	a maximálisan kapható büntetés másfélszeres, ha az áldozat hivatalos személy
	hivatalos cím bitorlása, okiratlopás vagy megsemmisítés, hivatalos pecsét felszakítása, zár alóli elsajátítás	pénzbírság vagy 3 hónaptól 5 évig terjedő

		szabadságvesztés
Határátkeléssel kapcsolatos bűncselekmények	tiltott határátlépés, embercsempészás, illegális tartózkodás elősegítése, az országból való kitiltás megszegése,	pénzbírság vagy 3 hónaptól 7 évig terjedő szabadságvesztés
Az igazságszolgáltatás ellen	feljelentés elmulasztása, hatóság félrevezetése, bűnpártolás, hatósági eljárás akadályoztatása, vallomás befolyásolása, hamis tanúzás, bosszúállás a hatóság segítéséért, bizonyíték ellopása vagy megsemmisítése, az igazságszolgáltatásra gyakorolt nyomás, az igazságszolgáltatás érdekeinek veszélyeztetése, jogtalan nyomozás, bántalmazás hivatalos eljárásban, kényszervallatás, igazságtalan megtorlás, ügyvédi visszaélés, fogolyszökés, a fogolyszökés elősegítése, bírósági határozatok be nem tartása	pénzbírság vagy 3 hónaptól 10 évig terjedő szabadságvesztés
Korrupciós bűncselekmények	kenőpénz elfogadása, megvesztegetés, befolyással való üzérkedés	2–7 évig terjedő szabadságvesztés
Munkahelyi bűncselekmények	hűtlen kezelés, jogtalan magatartás, hivatali visszaélés, hivatali mulasztás, szexuális célú hivatali visszaélés, érdekkonfliktus, levéltitok megsértése, összeférhetetlenség, államtitoksértés, szolgálati titoksértés, pénzalapok illegális megszerzése	pénzbírság vagy 1 hónaptól 7 évig terjedő szabadságvesztés
Hamisítási bűncselekmények		pénzbírság vagy 3 hónaptól 10 évig terjedő szabadságvesztés
Közlekedési bűncselekmények	forgalomba be nem írt jármű vezetése, járművezetés jogosítvány nélkül vagy nem megfelelő jogosítvánnyal, járművezetés ittas állapotban, mintavétel megtagadása, cserbenhagyás, közlekedés	pénzbírság vagy 3 hónaptól 7 évig terjedő szabadságvesztés

	akadályozása vagy megnehezítése, a gépjármű technikai vizsgálatának vagy más javításnak az elmulasztása, engedélyezés nélküli munkálatok végzése közutakon	
	mesterség vagy tevékenység engedély nélküli művelése	pénzbírság vagy 3 hónaptól 1 évig terjedő szabadságvesztés
	bűnszervezet létrehozása	1–10 évig terjedő szabadságvesztés
	gyűlöletre és diszkriminációra való felbujtás, bűncselekmény elkövetésére való felbujtás, csendzavarás, veszélyes tárgyak viselése, használata, gyülekezés megakadályozása, gyermekpornográfia, közerkölcssértés, közlázítás	pénzbírság vagy 3 hónaptól 7 évig terjedő szabadságvesztés
Család ellen	bigámia, vérfertőzés, család cserbenhagyása, kiskorú elhelyezésének megváltoztatása, az elemi oktatásban való részvétel megakadályozása	pénzbírság vagy 1 hónaptól 1 évig terjedő szabadságvesztés
Választási bűncselekmények		6 hónaptól 7 évig terjedő szabadságvesztés

XIII. BÜNTETŐJOGI PERRENDTARTÁSI TUDNIVALÓK

Tartalom:

1. Általános szabályok
2. A büntetőeljárásban résztvevő személyek
3. A bizonyítás
4. A nyomozás
5. A vádirat
6. A nyomozás eredménye
7. A bírósági eljárás
8. A bírósági eljárás általános szabályai
9. Idézés
10. A tárgyalás
11. A fellebbezés
12. A perújítás – (revizuire)
13. A felülvizsgálat – (contestația în anulare)
14. A kényszerintézkedések – (măsuri preventive)
15. Védelmi intézkedések (măsuri de ocrotire)
16. A lefoglalás – (sechestru)
17. Biztosítási intézkedés – (măsuri asiguratorii)
18. A házkutatás
19. A motozás
20. A kiszabott büntetés végrehajtása
21. A szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztása vagy megszakítása

Törvényi keret: Büntető eljárási törvénykönyv

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője:

urmărire penală – nyomozás, instanța – bíróság, judecată – bírósági tárgyalás, infracțiune – bűncselekmény, procuror – ügyész, organ de cercetare penală – nyomozó hatóság, plângere – feljelentés, proces verbal – jegyzőkönyv, apel/recurs – fellebbezés, judecător – bíró, martor asistent – hatósági tanú, făptuitor – gyanúsított, învinuit – terhelt, inculpat – vádlott, condamnat – elítélt, complet – ítéőtanács, percheziție corporală – motozás, percheziție domiciliară – házkutatás, măsură asiguratorie – biztosítási intézkedés, sechestru – lefoglalás, măsură de ocrotire – védelmi intézkedések, reținere – őrizetbe vétel, arestare preventivă – előzetes letartóztatás, citație – idézés, revizuire – perújítás, contestație în anulare – felülvizsgálat, măsură

preventive – kényszerintézkedések, rechizitoriu – vádirat, cercetare la fața locului – helyszíni szemle, reconstituire – bizonyítási kísérlet, expertiză – szakvélemény, parte vătămată – sértett fél, parte civilă – magánfél, parte responsabilă civilmente – kártérítés megfizetésére kötelezhető személy, avocat – ügyvéd, védő, procuror – ügyész

1. Általános szabályok

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádat illetően bíróság döntsön.

Bűncselekmény elkövetése miatt bárkinek a felelősségét megállapítani és emiatt vele szemben büntetést kiszabni egyedül a bíróság jogosult.

Senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg bűnösségét a bíróság jogerős határozatában nem állapította meg, ez az ártatlanság vélelme. A kétséget kizáróan nem bizonyított tényt a vádlott javára kell értékelni.

A gyanúsítottat, terheltet, vádlottat megilleti a védelem joga. A vád bizonyítása a vádlót terheli. Senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson. Hallgatáshoz való jog.

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezzen. E jogot korlátozni, illetőleg bárkinek a szabadságát megvonni csak a törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján lehet.

Büntetőeljárás csak bűncselekmény gyanúja alapján és csak az ellen indítható, akit bűncselekmény megalapozott gyanúja terhel.

Az eljárás során az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, továbbá biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.

A büntetőeljárást a tett elbírálásakor hatályban lévő törvény szerint kell lefolytatni. Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az eljárásra az a bíróság illetékes, amelynek a területén a bűncselekményt elkövették.

Ha a büntetőügyben több terhelt van, velük szemben rendszerint egyazon eljárást kell folytatni. Egyesíteni lehet azokat az ügyeket, amelyek együttes elbírálása az eljárás tárgyára vagy az eljárásban részt vevő személyekre tekintettel, illetve egyéb okból célszerű.

A büntetőeljárásnak két fő szakasza van: a nyomozás és a bírósági eljárás.

2. A büntetőeljárásban résztvevő személyek

A. A felek:

Az elkövető (gyanúsított, terhelt, vádlott, elítélt)

Az a személy, akivel szemben büntetőeljárást folytatnak, az eljárás során több elnevezést is kap. A nyomozás megkezdése előtt gyanúsított, a nyomozás során terhelt, vádemelés után és a bírósági eljárás során vádlott, a büntetés jogerős kiszabása után elítélt.

Jogai:

A kihallgatás elején közölni kell a gyanúsítás lényegét, az erre vonatkozó jogszabályok megjelölésével. A gyanúsítottat figyelmeztetni kell arra, hogy védőt választhat, illetőleg védő kirendelését kérheti. A terhelt jogosult arra, hogy a gyanúsítást, a vád tárgyát, illetőleg ezek változtatását közöljék vele, az eljárásnál jelen legyen, az eljárás során az őt érintő iratokba betekinthesse, megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre, a védelmére szolgáló tényeket az eljárás bármely szakaszában előadja, indítványokat és észrevételeket tegyen, jogorvoslással éljen.

A fogva tartott személy jogosult arra, hogy a védőjével, írásban és szóban, ellenőrzés nélkül érintkezzen.

Kötelességei:

Az eljárás során köteles a lakóhelyének, illetve a tartózkodási helyének címét közölni, és annak megváltozását az elköltözés után három napon belül annál a bíróságnál vagy ügyésznél bejelenteni, amelyik vele szemben büntetőeljárást folytat. Erre a terhelten a nyomozás során az első kihallgatásakor figyelmeztetni kell.

Sértett fél

Sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.

Magánfél

Magánfél az a sértett, aki a büntetőeljárásban polgári jogi igényt érvényesít, kártérítést kér. A magánfél a terhelten szemben azt a polgári jogi igényt érvényesítheti, amely a vád tárgyává tett cselekmény következtében keletkezett.

Kártérítés megfizetésére kötelezhető személy

Az a személy, akivel szemben a magánfél polgári jogi igényét érvényesítheti, az elkövetőn kívül. Mindenki a maga tetteiért vonható felelősségre, így a kártérítés megfizetésére is elsősorban az elkövető kötelezhető. Bizonyos esetekben, azonban az elkövetőn kívül más személyek is kötelezhetők a kár megtérítésére, ilyen például a szülők kártalanítási kötelezettsége kiskorú gyerekek tettei miatt.

B. Egyéb személyek:

Ügyvéd/Védő

Bármely félnek joga van a büntetőeljárás során bármikor választott vagy kirendelt védőre. Több terhelt érdekében ugyanaz a védő akkor járhat el, ha a terheltnek érdekei nem ellentétesek. A büntetőeljárásban kötelező a védő részvétele a következő esetekben:

- a bírósági eljárás során, ha a bűncselekményre a törvény öt évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztést rendelhet el;
- a gyanúsított/terhelt/vádlott kiskorú;
- gyógyintézetbe vagy nevelőintézetbe utalták, biztonsági intézkedést rendeltek el az ügyben kényszerkezelés formájában;
- fogva tartják, őrizetben vagy előzetes letartóztatásban van;
- egyéb okból nem képes személyesen védekezni, stb.

Az ügyész

Az ügyész a közvádló. Az ügyész kötelessége, hogy mind a terhelő és mentő, mind a büntetőjogi felelősséget súlyosbító és enyhítő körülményeket az eljárás minden szakaszában figyelembe vegye. Az ügyész a vádemelés feltételeinek megállapítása végett nyomozást végeztet vagy végez személyesen.

A hatósági tanú

Az ügyész és a nyomozó hatóság a helyszíni szemle, a bizonyítási kísérlet, a felismerésre bemutatás, a házkutatás végrehajtásánál, az írni-olvasni nem tudó személy kihallgatásáról felvett

jegyzőkönyv ismertetésénél hatósági tanút alkalmazhat. A hatósági tanú igazolja annak a nyomozási cselekménynek a lefolyását és eredményét, amelynél jelen volt.

3. A bizonyítás

A bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek alapján a tényállás alapos, teljes, a valóságnak megfelelő tisztázására törekednek. Nem kell bizonyítani azokat a tényeket, amelyek köztudomásúak.

A bizonyítás eszközei és a bizonyítási eljárások a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a felek vallomása, szembesítés, rögzített hang és képanyag, a helyszíni szemle. A bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító erejük. Bizonyítékot nem lehet kényszerítés vagy provokáció útján megszerezni.

A felek vallomása

Az elkövető vallomása

Az eljárás során az elkövetőt többször is kihallgatják. Kihallgatása előtt meg kell állapítani a személyazonosságát, az erre vonatkozó kérdésekre akkor is köteles válaszolni, ha egyébként a vallomástételt megtagadja. A kihallgatás megkezdésekor figyelmeztetni kell arra, hogy nem köteles vallomást tenni, vallomástételét, illetve az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta. Figyelmeztetni kell arra is, hogy amit mond, illetve rendelkezésre bocsát, bizonyítékként felhasználható. Ezt követi a részletes kihallgatás, az elkövetőnek módot kell adni arra, hogy a vallomását összefüggően előadhassa, ezt követően kérdések intézhetők hozzá. Ha a terhelt vallomása a korábbi vallomásától eltér, ennek okát tisztázni kell. A terheltet egyenként kell kihallgatni.

A sértett fél, magánfél és a kártérítésre kötelezhető személy vallomása

A nyomozó hatóság vagy a bíróság köteles a sértett felet és a kártérítésre kötelezhető személyt is kihallgatni. A kihallgatás előtt a sértett fél tudomására hozzák, hogy a büntetőeljárásban mint magánfél is részt vehet, polgári jogi igényét az első bírósági tárgyalásáig előterjeszheti.

A tanúvallomás

Tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet. A tanúkat egyenként kell kihallgatni. Nem kötelesek tanúvallomást tenni a terhelt közeli rokonai és házastársa.

Szembesítés

Ha a felek, illetve a tanúk vallomásai egymásnak ellentmondanak, az ellentétet szükség esetén szembesítéssel lehet tisztázni. A szembesítettek a vallomásukat egymással közlik, megengedhető, hogy egymásnak kérdéseket tegyenek fel.

Az okirat

Az okirat az a bizonyítási eszköz, amely valamilyen tény, adat valóságának, esemény megtörténtének vagy nyilatkozat megtételének bizonyítására készül és arra alkalmas.

Rögzített hang és képanyag

A titkos adatszerzés engedélyezéséről a bíróság az ügyész indítványára határoz. Telefonbeszélgetések és egyéb távközléses kommunikáció rögzítése és felhasználása csak bírói jóváhagyással történhet, engedély alapján és olyan bűncselekmények esetén, amikor más bizonyítási eszköz nem megfelelő.

A szakvélemény

Ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértői véleményre van szükség. A szakértő köteles az ügyben közreműködni és szakvéleményt adni, a szakértői vizsgálat alapján. A szakértő köteles és jogosult mindazokat az adatokat megismerni, amelyek a feladatának teljesítéséhez szükségesek, e célból az ügy iratait megtekintheti.

A tárgyi bizonyítási eszköz

Tárgyi bizonyítási eszköz minden olyan tárgy (dolog), amely bizonyításra alkalmas, így különösen az, amely a bűncselekmény elkövetésének vagy azzal összefüggésben az elkövetőnek a nyomait hordozza, vagy a bűncselekmény elkövetése útján jött létre, illetve a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy amely ellen a bűncselekményt elkövették.

A helyszíni szemle

Szemlét a bíróság, illetőleg az ügyész rendel el és tart, ha a bizonyítandó tény felderítéséhez vagy megállapításához személy, tárgy vagy helyszín megtekintése, illetve megfigyelése szükséges. A szemle tárgyáról, ha lehetséges és szükséges, kép- vagy hangfelvételt kell készíteni és azt a jegyzőkönyvhöz kell csatolni.

A bizonyítási kísérlet

A bíróság vagy az ügyész bizonyítási kísérletet rendel el és tart, ha azt kell megállapítania vagy ellenőriznie, hogy valamely esemény vagy jelenség meghatározott helyen, időben, módon és körülmények között megtörténhetett-e. A bizonyítási kísérletet lehetőleg ugyanolyan körülmények között kell lefolytatni, mint ahogyan a vizsgált esemény vagy jelenség megtörtént, illetőleg megtörténhetett. Az elkövető jelenléte kötelező.

4. A nyomozás

A nyomozás során fel kell deríteni a bűncselekményt, az elkövető személyét, fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A nyomozást az ügyész személyesen végzi vagy a nyomozó hatóság az ügyész utasításai és felügyelete alatt.

A nyomozás az ügyésznek vagy a nyomozó hatóságnak tudomására jutott adatok alapján vagy feljelentésre indul meg. A nyomozó hatóság általában a rendőrség.

Bűncselekmény miatt bárki tehet feljelentést. A feljelentés kötelező, ha annak elmulasztása bűncselekmény, rendszerint az ügyésznél vagy a nyomozó hatóságnál kell írásban vagy szóban megtenni. A szóban tett feljelentést jegyzőkönyvbe kell foglalni. A feljelentést nyomban nyilvántartásba kell venni. Ha a feljelentést nem a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyésznél, illetve nyomozó hatóságnál tették, a feljelentést ez is köteles átvenni, illetőleg jegyzőkönyvbe foglalni, és az eljárásra jogosultnak átadni.

Magánindítványra üldözendő bűncselekmény miatt csak a jogosult feljelentése alapján indítható büntetőeljárás. A magánindítvány benyújtására a sértett félnek két hónap áll rendelkezésére a bűncselekmény elkövetésétől vagy attól a perctől, amióta tudomása van az elkövető személyéről. A magánindítvány előterjesztésére jogosult nyilatkozatát be kell szerezni, ha a nyomozás megindítását követően derül ki, hogy a cselekmény csak magánindítványra büntethető.

Büntetőeljárást nem lehet indítani, a már megindított büntetőeljárást meg kell szüntetni vagy felmentő ítéletet kell hozni, ha:

- nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése;
- a tett nem bűncselekmény vagy azt nem a feljelentett személy követte el;
- ha a gyanúsított cselekménye nem veszélyes vagy csekély veszélyt jelent a társadalomra;
- büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok áll fenn;
- a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták;
- halál, elévülés vagy kegyelem folytán eljárás nem indítható;
- a magánindítvány vagy feljelentés hiányzik, a felek kibékültek;
- a cselekményt már jogerősen elbírálták.

A nyomozás eredménye

A nyomozás zárulhat vádemeléssel, amikor az ügy bíróságra kerül, vagy a nyomozás megszüntetésével.

A nyomozás iratainak megismerése

A nyomozás befejezése után az ügyész a terheltnek és a védőnek az erre kijelölt helyiségben átadja a nyomozás összefűzött iratait. Lehetővé kell tenni, hogy a terhelt és a védő az esetleges vádemelés alapjául szolgáló összes iratot megismerhesse. A terhelt és a védő a nyomozás kiegészítését indítványozhatja, egyéb indítványokat és észrevételeket tehet, erre a jogára figyelmeztetni kell.

5. A vádirat

Miután az ügyész benyújtja a bírósághoz a vádiratnak, a bíróság jogosult az ügyben eljárni. Ha a nyomozás alatt nem történt meg a vádemelés, akkor az ügyész a vádiratban emel vádat.

A vádirat tartalmazza a vádlottnak a személyi adatait, a bűncselekmény leírását, és minősítését, a bíróság hatáskörére és illetékességére vonatkozó jogszabályok megjelölését, továbbá a vádiratot benyújtó ügyész hatáskörére és illetékességére vonatkozó szabályokra való utalást, a bejelentett polgári jogi igényt, továbbá az egyéb indítványokat, a tárgyalásra idézendő személyeket, a bizonyítási eszközök megjelölését, valamint azt, hogy mely tény bizonyítására szolgálnak.

6. A bírósági eljárás általános szabályai

A bírósági tárgyalás nyilvános. A bíró, a tárgyalás szabályszerű lefolytatása, méltóságának és biztonságának megőrzése érdekében, helyszűke esetén meghatározhatja a hallgatóság létszámát. Ha a bíróság a nyilvánosságot kizárja, zárt ülést tart. A nyilvánosság kizárása az eljárás bármely szakaszában indítványozható. A bíróság hivatalból vagy az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, illetőleg a tanú indítványára a nyilvánosságot az egész tárgyalásról vagy

annak egy részéről indokolt határozattal kizárhatja. Zárt tárgyalást lehet tartani erkölcsi okból illetve az eljárásban résztvevő kiskorú személy védelme érdekében is.

Bíróként nem járhat el az, aki az ügyben érdekelt vagy elfogult, például, aki mint ügyész vagy mint a nyomozó hatóság tagja járt el, aki az ügyben védő, tanú vagy szakértő szerepét töltötte be, vagy akitől az ügy elfogulatlan megítélése egyéb okból nem várható.

A tárgyaláson az ügyész részvétele az esetek többségében kötelező.

A bíróság e törvényben meghatározott esetekben ítélettel, egyébként végzéssel határoz.

7. Idézés

Ha a törvény kivételt nem tesz, a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság azt idézi, akinek a jelenléte az eljárás során kötelező. Akit megidéztek, köteles az őt megidéző bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság előtt megjelenni.

Az idézés írásban vagy a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság előtti személyes megjelenés alkalmával szóban történik. Az idézésnek tartalmaznia kell azokat az információkat, amelyek arra vonatkoznak, hogy a megidézettnek hol, mikor, milyen minőségben kell megjelennie, illetve hogy az értesített hol, mikor, milyen minőségben jelenhet meg. Minden esetben közölni kell, hogy az érintettet, melyik bíróság, ügyészség, illetőleg nyomozó hatóság idézi, illetőleg értesíti. Az idézés, illetve az értesítés tényét az ügy irataiban rögzíteni kell.

8. A tárgyalás

A tárgyalást a vád tárgyának megjelölésével a bíró nyitja meg, ezután a hallgatóságot a csend és rend megtartására és a rendzavarás következményeire figyelmezteti. Számba veszi a megjelenteket és megállapítja, hogy az idézettek jelen vannak-e, ettől függően megvizsgálja, hogy a tárgyalást meg lehet-e tartani.

A tárgyaláson a vádlottat kihallgatják, az ügy tárgyalása a beismerő vallomás és egyéb tényező függvényében, egyszerűsített eljárásban is tárgyalható. A tárgyalás során a nyomozásban felhasznált bizonyítékokat újratárgyalják, ezen kívül újabb bizonyítékokat és kérvényeket is tárgyalnak, meghallgatják a feleket, az ügyész és a védő álláspontját is. A bizonyítási eljárás során az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, a magánfél, illetőleg az őt érintő körben az egyéb érdekelt indítványokat és észrevételeket tehetnek. Ha az ügyész úgy látja, hogy a vádlott más bűncselekményben bűnös, vagy más bűncselekményben is bűnös, mint amely miatt ellene vádat emelt, a vádat megváltoztatja, illetőleg kiterjeszti.

A határozat meghozatala előtt az utolsó szó joga a vádlottat illeti.

A határozatot a bírói tanács elnöke hirdeti ki. A bíróság a vádlottat bűnösnek mondja ki, ha megállapítja, hogy bűncselekményt követett el és büntethető. A bűnösséget megállapító ítéletben a bíróság büntetést szab ki.

A polgári jogi igény elbírálása

A polgári jogi igényt a bíróság az ítéletben bírálja el, annak helyt ad, azt elutasítja vagy módosítja.

9. Fellebbezés

Az elsőfokú tárgyalás után a felek és az ügyész fellebbezésre jogosultak. Az ítéletet, kihirdetése vagy kézbesítése után, tíz napon belül lehet fellebbezni. Bizonyos bűncselekmények esetében fellebbezés során másodfokon vagy harmadfokon is tárgyalhatják az ügyet (apel, recurs).

Az elsőfokú bíróság által felmentett vádlott bűnösségét megállapítani, illetve a vádlott büntetését súlyosbítani a vádlott fellebbezése során nem lehet.

A fellebbező a másodfokú/harmadfokú bíróság határozathozataláig visszavonhatja vagy lemondhat a fellebbezés jogáról.

A fellebbezés során a bíróság a következő módon dönthet: az első fokú/másodfokú bíróság ítéletének helybenhagyása, az ítélet megváltoztatása, az ítélet hatályon kívül helyezése, a bírósági eljárás megismétlése.

10. A perújítás

A bíróság jogerős ítéletével elbírált ügyben perújításnak van helye, ha:

- az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékokat hoznak fel, amelyek azelőtt nem voltak ismertek;
- az ügyben a tanú, a tolmács vagy a szakértő hamis tanúvallomást tett;
- az alapügyben hamis vagy hamisított bizonyítékot, okiratot használtak fel;
- az alapügyben a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság tagja a kötelességét a büntető törvénybe ütköző módon megszegte;
- az ügyben több jogerős, egymásnak ellentmondó ítélet is született.

11. A felülvizsgálat

Felülvizsgálatnak a bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen akkor van helye, ha:

- a fellebbezés során a vádlott nem volt a törvény előírásainak megfelelően idézve a tárgyalásra;
- a fellebbezésre kitűzött tárgyalásra a vádlott nem tudott megjelenni, és erről a körülményről nem tudta a bíróságot értesíteni;
- a bíróság a büntethetőség kizáró okát nem vette figyelembe;
- ugyanazért a bűncselekményért két végleges ítélet született;
- a vádlott jelen volt a tárgyaláson, de nem hallgatták ki, pedig kihallgatása kötelező lett volna.

12. A kényszerintézkedések

Őrizetbe vétel

Az őrizetbe vétel a terhelt/vádlott személyi szabadságának átmeneti megvonása. Az őrizetbe vétel szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja – különösen tettenérés – esetén rendelhető el.

Az őrizet legfeljebb huszonnégy óráig tarthat. Ennek elteltével a terheltet/vádlottat, ha a bíróság az előzetes letartóztatását nem rendelte el, szabadon kell bocsátani. Ugyanazon bűncselekmény miatt az őrizetbe vétel újra nem rendelhető el.

A terheltnek az őrizetbe vétel elrendelését megelőző hatósági fogva tartását az őrizet tartamába be kell számítani. Az őrizetbe vételt az ügyész vagy a nyomozó hatóság rendelheti el.

Az előzetes letartóztatás

Az előzetes letartóztatás a terhelt/vádlott személyi szabadságának bírói megvonása, a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt. A terhelt/vádlott előzetes letartóztatásának szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban, és akkor van helye, ha:

- megszökött vagy szökést kísérelt meg, illetve a bíróság, az ügyész, valamint a nyomozó hatóság elől elrejtőzött;

- a település- vagy országelhagyási tilalom alkalmával meghatározott kötelességek megszegése esetén;
- megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén, a tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítékok, okirat megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást;
- megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén újabb bűncselekményt követne el;
- újabb szándékos bűncselekményt követett el az eljárás során;
- megalapozottan feltehető, hogy a sértett felet megfélemlíti, befolyásolja;
- az elkövetett bűncselekményt a törvény több mint négy éves börtönbüntetéssel bünteti, és bizonyítékok vannak arra nézve, hogy szabadlábon hagyása veszélyt jelentene a társadalomra, a közrendre.

Az előzetes letartóztatás elrendeléséről a bíróság dönt az ügyész megkeresésére. Az előzetes letartóztatás, az elkövető minőségétől függően legtöbb harminc napig rendelhető el. Indokoltan meg lehet hosszabbítani újabb harminc nappal. Az előzetes letartóztatás a nyomozás során nem haladhatja meg a száznyolcvan napot. A bírósági eljárás során folyamatosan, legfeljebb hatvan napon belül ellenőrizni kell az előzetes letartóztatás fenntartását, jogosságát és szükségszerűségét.

A település és ország elhagyási tilalom

A terhelt/vádlott mozgási szabadságát korlátozza. A tilalom hatálya alatt álló személy a meghatározott területet, körzetet engedély nélkül nem hagyhatja el, a tartózkodási helyét, illetőleg a lakóhelyét nem változtathatja meg.

Az ideiglenes kényszergyógykezelés

Az ideiglenes kényszergyógykezelés a kóros elmeállapotú terhelt személyi szabadságának bírói megvonása. Ideiglenes kényszergyógykezelésnek akkor van helye, ha megalapozottan lehet következtetni arra, hogy a terhelt kényszergyógykezelését el kell rendelni.

13. Védelmi intézkedések

A terhelt/vádlott felügyelet nélkül maradó kiskorú gyermekét, illetőleg az általa gondozott más személyt gondozás céljából a hozzátartozójának, illetőleg az arra alkalmas intézménynek kell átadni.

14. Biztosítási intézkedés

A biztosítási intézkedés annak ideiglenes megakadályozása, hogy a terhelt vagy más érdekelt az ingó és ingatlan vagyona feletti rendelkezési jogát gyakorolja.

15. A lefoglalás

A lefoglalás a bizonyítás érdekében vagy az elkobzás, illetőleg a vagyonelkobzás biztosítására, a javak a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság általi őrzésbe vétele vagy megőrzésének más módon történő biztosítása.

A lefoglalt dolgot letétbe kell helyezni, ha a dolog letétbe helyezésre nem alkalmas, vagy azt más fontos ok indokolja, a megőrzéséről egyéb módon kell gondoskodni.

16. A házkutatás

A házkutatás a ház, lakás, egyéb helyiség vagy azokhoz tartozó bekerített hely, illetőleg számítástechnikai rendszer, vagy ilyen rendszer útján rögzített adatokat tartalmazó adathordozó átvizsgálása az eljárás eredményessége érdekében.

Házkutatásnak akkor van helye, ha megalapozottan feltehető, hogy az a bűncselekmény nyomainak felderítésére, bizonyítási eszköz, elkobozható vagy vagyonekobjzás alá eső dolog megtalálására vezet. Házkutatást a bíróság rendel el, a házkutatás végrehajtásához a nyomozó hatóságot veszi igénybe. A házkutatást rendszerint az érintett jelenlétében kell elvégezni, a megkezdése előtt közölni kell vele a házkutatást elrendelő határozatot, fel kell őt szólítani, hogy a keresett dolgot adja elő.

17. A motozás

A motozás bizonyítási eszköz vagy elkobozható, illetőleg vagyonekobjzás alá eső dolog megtalálása céljából a terhelt és az olyan személy ruházatának és testének átvizsgálása, akiről megalapozottan feltehető, hogy bizonyítási eszközt vagy elkobozható, illetőleg olyan dolgot tart magánál, amely vagyonekobjzás alá eshet. A motozás során a motozás alá vont személy rendelkezésére álló jármű, csomag és más tárgy is átvizsgálható.

Motozást az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság rendel el. Az érintett testének átvizsgálását csak a megmotozottal azonos nemű végezheti.

18. A kiszabott büntetés végrehajtása

Az ítélet a jogerőre emelkedés után hajtható végre. A büntetések és az intézkedések végrehajtása, valamint a rendbíróság és az államot illető bűnügyi költség behajtása végett a bíróság intézkedik végrehajthatóként.

19. A szabadságvesztés végrehajtásának elhalasztása

A szabadságvesztés végrehajtását az elítélt kérelmére vagy hivatalból is el lehet halasztani, vagy meg lehet szakítani a következő esetekben:

- ha az elítélt egészségügyi állapota nagyon súlyos, az elítélt életét közvetlenül veszélyezteti, és akadályozza a büntetés letöltését. Igazságügyi orvosszakértői vélemény alapján állapítják meg az elítélt állapotát, ugyanakkor az egészségügyi állapotának büntetés-végrehajtás keretei között való kezelhetőségét;
- annak a nőnek az esetében, aki terhes vagy egy évnél fiatalabb gyermeke van;
- ha a büntetés végrehajtása súlyosan veszélyeztetné az elítélt személyi vagy családi körülményeit.

XIV. A TANÚKKAL VALÓ BIZONYÍTÁS

A legtöbb bírósági eljárás során tanúkkal lehet bizonyítani a különféle kéréseket, igazolni a jogi tényeket. A következőkben röviden bemutatjuk, mit kell tudnia annak, akit tanúnak idéznek be egy peres eljárásban és azoknak, akik bizonyítani szeretnék kéréseiket, álláspontjukat tanúk segítségével.

A bizonyítás minden peres eljárás alapproblémája, mind a polgári, mind a büntető perekben.

A tanúvallomás, a polgári eljárási törvénykönyv 250. cikkében van megjelölve, mint bizonyítási eszköz. A bizonyítási eszközök közé tartoznak a tanúvallomáson kívül az okiratokkal, vélelmekkel való bizonyítás, valamely fél vallomása, szakvélemény, tárgyi bizonyítási eszközök, helyszíni szemle, valamint a törvény által előírt egyéb bizonyítékok.

A tanúvallomással való bizonyítás megengedett minden esetben, kivételt képeznek azok az esetek, amikor a törvény előírja, hogy nem lehet tanúkkal bizonyítani. Nem megengedett tanúkkal bizonyítani egy okiratot, ha ennek az értéke 250 lejnél nagyobb. Ennek ellenére, okiratot értékétől függetlenül lehet bizonyítani, ha egy szakemberrel szemben történik, ha az okirat a szakma gyakorlása közben vagy vele kapcsolatosan bocsátatott ki, kivéve azokat az eseteket, mikor a törvény az írott formát kéri.

Amikor a törvény az okiratok írott formáját szabja meg, nem engedélyezett az okirat tanúkkal való bizonyítása. Kivételt képeznek az olyan esetek, amikor:

- valamelyik fél a körülmények miatt képtelen volt az írásos formát biztosítani;
- létezik egy bizonyítékkezdet;
- valamelyik fél kényszerítő körülmények miatt elvesztette az okiratot;
- a felek megegyeznek, akár hallgatólagosan is, hogy használják ezt a fajta bizonyítási eszközt, de csak az olyan jogokat illetően, amelyek felett rendelkezhetnek,
- csalás, megtévesztés, becsapás, tévedés, szándékos megtévesztés, erőszak, abszolút semmisségi ok, törvénytelen vagy erkölcstelen indok miatt az okirat megkérdőjelezhető;
- szükséges a kitételek értelmezése, a záradékok tisztázása.

A tanúbizonyítékot nem fogadják el egy okirat ellenében, vagy a tartalmán túl, a megkötése előtt, közben vagy az azután elhangzottakkal kapcsolatban sem, illetve azokban az esetekben sem, amikor a törvény nem írja elő az írott formát.

A tanúk beidézése. Ha a bíró elfogadta a tanúkkal való bizonyítást, akkor a tanúkat beidézi és kihallgatja őket. A felek által megjelölt tanúkat nem lehet más tanúkkal helyettesíteni, csak bizonyos esetekben, nyomatékos okok miatt, haláleset vagy a tanú eltűnése esetén.

A tanúnak, miután megkapja az idézést, a kijelölt helyen és időben kell megjelennie. Abban az esetben, ha a tanú nem megy el a kihallgatásra, behozatási rendeletet bocsátanak ki, melyben a bíróság elrendeli, hogy a hatóságok segítségével az illetőt behozzák a bíróságra kihallgatni. Ha a tanú indokolatlan okok miatt nem jelenik meg, akár 50 és 700 lej közötti pénzbírsággal is sújthatják. Abban az esetben, ha a tanú betegség vagy valamilyen súlyos körülmény miatt nem tud bemenni a bíróságra, a tanút ki lehet hallgatni azon a helyen is, ahol tartózkodik.

Ha nem lehetséges a megjelölt tanú kihallgatása, az eljárás folytatódik az illető tanú kihallgatása nélkül.

A polgári eljárási törvénykönyv meghatározza, hogy kik azok a személyek, akiket nem lehet tanúként kihallgatni: rokonok vagy házasság révén létrejött rokonságban álló személyek, harmadik fokig, házastárs, volt házastárs, jegyes vagy élettárs, akik ellenséges viszonyban vannak a felekkel vagy érdekeltységük van az adott ügyben. A felek dönthetnek úgy is, hogy beleegyeznek a kihallgatásukba. Ezen kívül, nem lehet tanúként kihallgatni a tilalom alá helyezett személyeket és a hamis tanúvallomás miatt elítélteket.

Bizonyos ügyekben (válás, leszármazási és családi ügyek) a családtagokat, rokonokat és házasság révén létrejött rokonságban álló személyeket ki lehet hallgatni.

Ugyanakkor vannak olyan személyek, akik nem kötelesek tanúvallomást tenni, ilyenek a papok, orvosok, gyógyszerészek, ügyvédek, közjegyzők, bírósági végrehajtók, ápolók és más olyan személyek, akiket köt a szakmai titoktartás, az olyan tényeket, információkat illetően melyekről a munkájuk során vagy kapcsán szereztek tudomást, még a munkaviszony megszűnése után sem (például a bírók, ügyészek, köztisztviselők).

Nem kötelesek tanúvallomást tenni az olyan személyek, akik a vallomásukkal saját magukat vagy valamely rokonukat, házastársukat, volt házastársukat, jegyesüket vagy élettársukat büntetőjogi eljárásnak vagy nyilvános megvetésnek tennék ki.

Azok a személyek, akiket köt a szakmai titoktartás, csak abban az esetben tehetnek tanúvallomást, ha az érdekelt fél engedélyezte a titoktartás felbontását. Ebbe a kategóriába sorolhatók az orvosok, gyógyszerészek, ügyvédek, közjegyzők, végrehajtók, békéltetők, ápolók. Bírókat, ügyészeket és köztisztviselőket csak azon intézmény jóváhagyásával lehet tanúként kihallgatni, melynek keretében dolgoznak.

A tanú a kihallgatás előtt esküt/fogadalmat tesz, melyben megesküszik/megfogadja, hogy az igazat és csak az igazat fogja mondani és nem hallgat el semmit abból, amit tud.

Az eskü/fogadalom szövege a következőképpen hangzik:

„Jur că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”

Vagy „Jur pe onoare și conștiință că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu”.

Vagy „Mă oblig că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu”.

Az eskü/fogadalomtétel után a bíró a tanút figyelmezteti, hogy ha nem mondja az igazat, bűncselekményt követ el, és a hamis tanúvallomást a büntető törvénykönyv 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel bünteti.

14 év alatti kiskorúakat és olyan személyeket, akik nem rendelkeznek ítéletképesességgel, de nem voltak tilalom alá helyezve, ki lehet hallgatni, eskü/fogadalom tétel nélkül is, felhívva a figyelmüket arra, hogy igazat mondjanak. A tanúvallomásokat a bíró értékeli, mérlegeli a tanú különleges helyzetét figyelembe véve.

Minden tanút külön hallgatnak ki, meghatározott sorrendben. Először a tanú szabadon elmondja, amit tud, majd a hozzá intézett kérdésekre felel, anélkül, hogy előre leírt válaszokat olvasson fel vagy jegyzeteket használjon. Jegyzeteket csak abban az esetben lehet használni, ha számokról, vagy bizonyos elnevezésekről van szó, a bíró jóváhagyásával.

A kihallgatás után a tanú a tárgyalóteremben marad, kivéve, ha a bíró nem döntött másként. Ha a bíró úgy ítéli meg, újrakérdezheti a tanút, ha pedig a különböző tanúvallomások között ellentmondásokat talál, szembesítheti a tanúkat.

A tanúvallomást a bírósági jegyző írja, melyet minden oldalán és a végén a tanú, a bíró és a bírósági jegyző aláírnak. A tanú megtagadhatja a tanúvallomás aláírását. Abban az esetben, ha a tanú megtagadja az aláírást vagy képtelen aláírni a vallomást, a végzésben erről említést tesznek. A tanúvallomásban bármilyen módosítást, törlést vagy hozzáadást a bírónak kell jóváhagynia, és alá kell írniuk a fent említett személyeknek, egyébként nem lehet figyelembe venni. Az üresen maradt helyeket át kell húzni úgy, hogy ne lehessen hozzátenni vagy módosítani a tartalmát.

A tanúnak joga van az utazási költség, szállás és étkezési költségek megtérítésére, abban az esetben, ha más településen lakik. Ugyanakkor a tanúnak joga van kártérítésre is, azért a jövedelemért, amit szerzett volna munkája során, ha nem idézték volna be tanúnak. A tanú költségeinek megtérítése és kárpótlás fizetése azt a felet terheli, aki a tanúk beidézését kérte.

A tanúk a büntető ügyekben

A büntető eljárási törvénykönyv is előírja a tanúkkal való bizonyítást, a 64 cikkelyben, majd a 78. – 86/5. cikkekben részletesen ír az eljárásról. A következőkben csak az eltéréseket jelezzük, ami a tanúkkal való bizonyítást illeti a büntető ügyekben a polgári eljárással szemben, a szabályozás többi része megegyezik.

Az elkövető házasátarsa vagy közeli rokonai nem kötelesek tanúvallomást tenni, erről értesíteni kell őket, de ha úgy döntenek, ki lehet őket tanúként hallgatni.

A tanúi minőség elsőbbséget élvez az ügyvédi minőséggel szemben, az olyan körülményeket illetően, melyekről az illető tudomást szerzett, mielőtt az ügyvédi szerepet elvállalta.

Kiskorúakat is ki lehet tanúként hallgatni. 14 éves korig a kihallgatás legalább az egyik szülő, gyám vagy más olyan személy jelenlétében kell, hogy történjen, akit a gyerek nevelésével bíztak meg.

A tanúk kötelesek a beidőzésben feltüntetett helyen és időben megjelenni, ha nem teszik, behozatási rendeletet bocsátanak ki, melyben elrendelhető, hogy, a hatóságok segítségével az illetőt behozzák kihallgatásra. Ha a tanú indokolatlan okok miatt nem jelenik meg 250-től 3000 lejig terjedő pénzbüntetéssel is sújthatják.

Ha fennáll a gyanú vagy léteznek bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy amennyiben a tanú a kihallgatás során felfedi identitását, lakhelyét vagy tartózkodási helyét, veszélybe sodorná az életét, testi épségét vagy szabadságát, jóvá lehet hagyni, hogy a tanú ne fedje fel ezeket az adatokat, ezúton egy új identitást rendelve el, mellyel a kihallgatáson szerepel.

Az igazi identitásról való adatokat rögzítik és biztonságos helyen őrzik, az ügyészség illetve a bíróság székhelyén.

Az ilyen esetekben az illetékes ügyész vagy bíró jóváhagyhatja, hogy a tanút úgy hallgassák ki, hogy ne legyen fizikailag jelen a kihallgatáson. A tanút ki lehet hallgatni egy televíziós hálózat segítségével, ahol a képet és a hangot torzítják, annak érdekében, hogy a tanút ne lehessen felismerni.

A családon belüli erőszakkal elkövetett bűncselekmények esetén a bíró elrendelheti, hogy a 16 év alatti tanút ne a tárgyaláson hallgassák ki, hanem a tárgyalás előtt felvett tanúvallomást hang és képanyagban rögzítsék.

Ha bizonyos körülmények arra mutatnak, hogy ez indokolt a tanú biztonsága érdekében, az illetékes ügyész, illetve bíró elrendelheti, hogy a rendőrség felügyelje a tanú lakhelyét, vagy biztosítsanak neki átmeneti tartózkodási helyet, illetve kísérik el a lakhelyétől az ügyészségre vagy a bíróságra, majd innen vissza a lakhelyére.

XV. SZABÁLYSÉRTÉSEK

Tartalom:

1. Mi minősül szabálysértésnek?
2. Milyen büntetések alkalmazhatók szabálysértés esetén?
3. Mikor nem büntethető a szabálysértés?
4. Szabálysértési felelősségre vonás elévülése
5. Szabálysértési büntetés végrehajthatóságának elévülése
6. Mit kell tartalmaznia a büntetést megállapító jegyzőkönyvnek?
7. A büntetést megállapító jegyzőkönyv semmissége
8. A szabálysértés megállapítása és a büntetés kiszabása
9. A pénzbírság kifizetése
10. Jogorvoslat

Törvényi keret

Romániában a szabálysértéseket és a szabálysértési eljárást illetően a 2/2001-es kormányrendelet előírásai biztosítják az általános keretet; ezen kívül a társadalmi együttélés általánosan elfogadott szabályait sértő vagy veszélyeztető cselekmények miatt büntetéseket meghatározó szabályok, amelyek általában a 2/2001-es kormányrendelettel egészülnek ki, de helyenként eltérő szabályozásokat is tartalmaznak. Ilyenek például a 61/1991-es törvény, amely a társadalmi együttélés szabályainak megsértését bünteti, a 254/2011-es törvény a közegészség területén alkalmazandó szabályok megsértésével kapcsolatban, a 171/2010-es törvény az erdők védelmével kapcsolatos szabályozásokról vagy a 195/2002-es sürgősségi kormányrendelet a közúti közlekedésről stb.

Szabálysértési előírásokat és büntetéseket törvény, rendelet, kormányhatározat vagy önkormányzati határozat (helyi tanács határozata, megyei tanács határozata, fővárosi általános tanács határozata) szab meg.

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: faptă contravențională – szabálysértés; sancțiuni contravenționale – szabálysértési büntetések; contravenient – elkövető/szabálysértő; proces verbal de constatare și sancționare a contravenției – szabálysértési büntetést

megállapító jegyzőkönyv; prescriptie – elévülés; agent constatator – szabálysértést megállapító személy

1. Mi minősül szabálysértésnek?

A szabálysértés az a jogellenes, a társadalmi együttélés általánosan elfogadott szabályait sértő vagy veszélyeztető tevékenységben vagy mulasztásban megnyilvánuló cselekmény, amelyet rendelet, kormányhatározat vagy önkormányzati határozat szabálysértésnek nyilvánít. A szabálysértés veszélyes a társadalomra, de a bűncselekményhez mérhető kockázatokkal és veszélyességgel nem jár, a bűncselekménynél alacsonyabb fokon sérti vagy veszélyezteti a társadalmi vagy gazdasági rendet, a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait.

2. Milyen büntetések alkalmazhatók szabálysértés esetén?

A szabálysértési büntetéseket két csoportba lehet sorolni, vannak fő- és kiegészítő büntetések.

A főbüntetések a figyelmeztetés, a pénzbírság és a közérdekű munka.

A kiegészítő büntetések között említhetjük a szabálysértéshez felhasznált vagy abból származó javak elkobzását, valamely tevékenység végzéséhez szükséges engedély megvonását vagy felfüggesztését, a bankszámla letiltását, a vállalkozó tevékenységének felfüggesztését, bizonyos műveletekre vagy külföldi gazdasági tevékenységre vonatkozó engedélyek ideiglenes vagy végérvényes visszavonását, a munkálatok lebontását és a talaj eredeti állapotába való visszaállítását. Bizonyos törvények egyéb fő és kiegészítő büntetéseket is előírhatnak.

Egy szabálysértés miatt egy főbüntetést és akár több kiegészítő büntetést is ki lehet szabni. Nem lehet szabálysértés elkövetése miatt olyan büntetést vagy intézkedést alkalmazni, amelyről jogszabály az elkövetés idején nem rendelkezett. A kiszabott büntetésnek arányosnak kell lennie a szabálysértés veszélyességével. A kiegészítő büntetéseket a szabálysértés típusa és veszélyessége függvényében szabhatják ki.

3. Mikor nem büntethető a szabálysértés?

Szabálysértés miatt az vonható felelősségre, akinek a cselekménye szándékos vagy gondatlan, kivéve, ha a szabálysértést meghatározó jogszabály csak a szándékos elkövetést bünteti.

Szabálysértés miatt nem vonható felelősségre, akivel szemben büntethetőséget kizáró ok áll fenn, mint például, amikor az elkövető a szabálysértést önvédelemből követte el, kényszerítő körülmények miatt, előre nem látható körülmények bekövetkezte esetén, akaratától független teljes kábulás vagy ténybeli tévedés esetén. A szabálysértés büntethetőségét kizáró okokat csak a bíróság állapíthatja meg.

14 éven aluli kiskorú nem felel szabálysértésért, 14 év feletti kiskorúak esetében a törvényben előírt szabálysértésért kiszabható pénzbírság korlátait felére csökkentik. 16 éven aluli kiskorú számára nem lehet kényszermunkát kiszabni.

4. Szabálysértési felelősségre vonás elévülése

Nincs helye felelősségre vonásnak, ha a szabálysértés elkövetésétől több mint hat hónap telt el. Ha a szabálysértés folytonos, az elévülés határidejének kezdő napja az a nap, amikor a szabálysértést megállapítják.

Ha a tettet, mint bűncselekményt vizsgálják, de utólag kiderül, hogy szabálysértésről van szó, az elévülés határideje nem kezdődik el amíg a büntetőeljárás tart, viszont ebben az esetben is a szabálysértési felelősségre vonás 1 éven belül elévül az elkövetés, illetve az elkövetés megállapításától. Bizonyos törvények eltérő elévülési határidőt is előírhatnak.

5. Szabálysértési büntetés végrehajthatóságának elévülése

Nem lehet végrehajtani a szabálysértési büntetéseket, ha a büntetést megállapító jegyzőkönyvet a büntetés kiszabásától számított 30 napon belül nem közölték az elkövetővel. A büntetést megállapító jegyzőkönyv közlésére több lehetőség is van, mint például a kézbesítés, postai kiküldés vagy a jegyzőkönyv kifüggesztése.

A büntetést megállapító jegyzőkönyv a jogszerűség vélelmének örvend, amit bizonyítékokkal meg lehet dönteni.

6. Mit kell tartalmaznia a büntetést megállapító jegyzőkönyvnek?

A büntetési jegyzőkönyvnek kötelezően tartalmaznia kell a következőket:

- a büntetés kiszabásának helye és ideje;
- a szabálysértést megállapító személy adatai, minősége és az intézmény, amely keretében dolgozik;
- az elkövető személyes adatai, foglalkozása és munkahelye;
- a szabálysértés részletes leírása;
- az elkövetés ideje (dátum és óra) és helye;
- a körülmények leírása, amelyek a szabálysértés veszélyességének megállapítására szolgálhatnak;
- az okozott kár;
- a szabálysértést büntető jogszabály;
- a biztosító társaság megjelölése, abban az esetben, ha közúti balesetről van szó;
- a jogorvoslat lehetősége (mennyi időn belül és hová kell benyújtani).

A büntetést megállapító jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell, ha a szabályozás erre lehetőséget kínál, hogy az elkövető 48 órán belül kifizetheti a pénzbírság felét. Kiskorú elkövető esetében fel kell tüntetni a szülők vagy a kiskorú gondozásával megbízott személy nevét és lakcímét is.

Mikor az elkövető jogi személy, a büntetést megállapító jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a jogi személy székhelyét, elnevezését, a cégbejegyzés adatait, az adóazonosító számot és a jogi személy képviselőjének adatait.

A büntetés kiszabásakor a szabálysértést megállapító személy köteles az elkövető tudomására hozni, hogy lehetősége van a jegyzőkönyv tartalmával kapcsolatos kifogásait előterjeszteni, melyeket kötelező jegyzőkönyvbe venni, ellenkezőleg a büntetést megállapító jegyzőkönyv semmis.

7. A büntetést megállapító jegyzőkönyv semmissége

Amennyiben a büntetést megállapító jegyzőkönyv nem tartalmazza a szabálysértést megállapító személy adatait és minőségét, az elkövető nevét, illetve jogi személy esetén az

elnevezését és székhelyét, a szabálysértés leírását, az elkövetés idejét vagy a szabálysértést megállapító személy aláírását, a jegyzőkönyv semmisségét vonja maga után.

8. A szabálysértés megállapítása és a büntetés kiszabása

Az elkövető köteles a szabálysértést megállapító személy kérésére személyi igazolványát vagy egyéb személyes adatait közölni, illetve iratait felmutatni.

Az elkövetőnek és a szabálysértést megállapító személynek a jegyzőkönyv minden oldalát alá kell írnia. Abban az esetben, amikor az elkövető nincs jelen a büntetés kiszabásánál, nem hajlandó vagy nem tudja aláírni a jegyzőkönyvet, a szabálysértést megállapító személynek említést kell tennie a jegyzőkönyvben ezekről a körülményekről, amelyeket legalább egy tanúval alá kell támasztani. Az ilyen esetekben a jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a tanú adatait és aláírását is.

Nem lehet tanú olyan személy, akinek szabálysértést megállapító minősége van. Tanú hiányában a szabálysértést megállapító személynek részletesen le kell írnia azokat a körülményeket, amelyek a szabálysértés büntetéséhez vezettek.

Ha az elkövető több szabálysértésért is felelős, a szabálysértést megállapító személy egy büntetést megállapító jegyzőkönyvet bocsát ki, amelyben feltünteti a halmazott szabálysértéseket és a kiszabott büntetéseket.

Amikor a büntetés megállapításakor az elkövető jelen van, a szabálysértési büntetést megállapító jegyzőkönyv másolatát kézbesítik neki, amelynek átvételét az elkövető aláírásával igazolja.

Amikor az elkövető nincs jelen a büntetés kiszabásakor vagy nem hajlandó, esetleg nem tudja aláírni a jegyzőkönyvet, a büntetést egy hónapon belül közlik vele.

9. A pénzbírság kifizetése

Az elkövetőnek lehetősége van a pénzbírság törvény által megszabott alsó határának a felét (amely nem feltétlenül egyezik meg a kiszabott büntetéssel) helyben vagy a kézbesítéstől számított 48 órán belül kifizetni. Nem minden szabálysértés esetén van erre lehetőség.

Mikor az elkövető a kézbesítéstől vagy a jogerős határozat kimondásától számított 30 napon belül nem fizette be a pénzbírságot, és nincs lehetőség a büntetés végrehajtására, a bíróság elrendelheti a büntetés közmunkára való átváltoztatását. A közmunka legtöbb 50 óra, 16 év feletti kiskorúak esetében legtöbb 25 óra lehet.

10. Jogorvoslat

A szabálysértési büntetést megállapító jegyzőkönyv kézbesítésétől számított 15 napon belül az elkövetőnek lehetősége van jogorvoslatra, panaszával bírósághoz fordulhat. Ez esetben a büntetés végrehajtását felfüggesztik addig, ameddig jogerős határozat nem születik az ügyben.

XVI. A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELME

Tartalom:

1. Mi számít személyes adatnak?
2. Mit jelent a személyes adatok feldolgozása?
3. Ki az adatkezelő?
4. Az érintett személyek jogai
5. Adatvédelmi felügyelő hatóság
6. Interneten elérhető bővebb információk

Törvényi keret: Legfontosabb szabályozások a személyes adatok védelméről, feldolgozásáról és szabad áramlásáról szóló 677/2001-es törvény, valamint a személyes adatok védelméről és a magánélet védelméről szóló 506/2004-es törvény az elektronikus hírközlés területén.

A személyes adatok védelme tekintetében az uniós szintű legfőbb szabályozás a 95/46/EK irányelv, amelynek célja az egyének magánéletének magas szintű védelme és a személyes adatok Európai Unión belüli szabad áramlása közötti egyensúly megteremtése. Ennek érdekében az irányelv szigorúan korlátozza a személyes adatok gyűjtését és felhasználását, és minden tagállam számára előírja az ilyen adatok védelmével foglalkozó független országos szervezet létrehozását. Az Európai Parlament és a Tanács 2002/58/EK irányelve az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről rendelkezik (például az internetkapcsolat adatainak tagállami megőrzése rendőri ellenőrzés céljából, nem kívánt elektronikus üzenetek küldése, azonosításra szolgáló kódsorok használata és a személyes adatok feltüntetése a nyilvános előfizetői névjegyzékekben stb.).

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: date cu caracter personal – személyes jellegű adatok, operator – adatkezelő, Autoritatea de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal – Adatvédelmi Felügyelő Hatóság

Bővebb információk:

http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/data_protection/114012_ro.htm,

http://www.politiaromana.ro/protectia_datelor_cu_caracter_personal.htm,

www.dataprotection.ro, stb.

Mindenki jogosult a személyes adatainak védelmére, a személyes adatok védelme alapjog. Mindenki maga rendelkezik személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról. A személyes adatok védelme az egyén információs önrendelkezésének biztosítását jelenti. Az adatkezelők a természetes személyek személyes adatait csak azok beleegyezésével szerezhetik meg, tárolhatják és dolgozhatják fel.

Személyes adatot felvenni és felhasználni általában csak az érintett beleegyezésével lehet. Az adatfeldolgozás egész útját mindenki számára követhetővé és ellenőrizhetővé kell tenni, vagyis mindenkinek joga van tudni, ki, hol, mikor és milyen célra használja fel az ő személyes adatait.

A törvény kivételes esetekben elrendelhet kötelező adatkezelést, például a bűnüldözés, a nemzetbiztonság, katasztrófák vagy járványok elkerülése érdekében. Mindegyik esetben az adatvédelmi törvény megfelelő védelemben részesíti az összegyűjtött személyes adatokat.

A személyes adatok védelme magában foglalja a fizikai adatvédelmet is, amely a megsemmisüléstől, illetéktelen változtatástól, megtekintéstől, felhasználástól vagy továbbítástól védi azokat. Az adatvédelmi törvény értelmében személyes adatok kizárólag jogszerűen, szigorú feltételekkel és meghatározott célra gyűjthetők.

A személyes adatok a tagállamokból továbbíthatók olyan harmadik országba, amely megfelelő védelmi szintet tud biztosítani.

A személyes adatok védelméről, feldolgozásáról és szabad áramlásáról szóló 677/2001-es törvény, nem vonatkozik a természetes személyek által kizárólag személyes célra gyűjtött és feldolgozott személyes adatokra, ugyanakkor nem vonatkozik a közbiztonság, a védelem és a nemzetbiztonság érdekében feldolgozott személyes adatokra és a jogi személyek személyes adataira.

1. Mi számít személyes adatnak?

Személyes adatnak számít bármely olyan információ, amely egy meghatározott vagy meghatározható személlyel hozható kapcsolatba, pl. személyi azonosító szám, fizikai, pszichikai, gazdasági, kulturális vagy szociális információk egy adott egyénről.

2. Mit jelent a személyes adatok feldolgozása?

A személyes adatok feldolgozása magában foglalja az adatok gyűjtését, jegyzését, rendezését, tárolását, módosítását, felhasználását, közvetítését, törlését.

3. Ki az adatkezelő?

Az adatkezelő bármely olyan természetes vagy jogi személy, hatóság, intézmény, amely meghatározza a feldolgozás módját és célját.

A személyes adatok feldolgozása az adatvédelmi előírások betartásával kell, hogy történjen, jóhiszeműen, a kitűzött cél elérésének érdekében.

A személyes adatok feldolgozásának célja pontosan meghatározott és jogszerű kell, hogy legyen. Az utólagos történelmi, statisztikai vagy tudományos célú felhasználás is jogszerűnek számít. A feldolgozott személyes adatokat olyan formában kell tárolni, amely csak a feldolgozásban feltüntetett időtartamra teszi lehetővé az érintett személy beazonosítását. A feldolgozás befejeztével, ha az érintett személy nem adta beleegyezését az adatok más célú felhasználására, az adatokat törlik vagy beazonosíthatatlan formában tárolják statisztikai vagy tudományos célból. A feldolgozott adatok pontosak és aktuálisak kell, hogy legyenek.

Tilos az olyan személyes adatok feldolgozása, amelyek a faji vagy etnikai hovatartozásra, a politikai véleményre, a vallási vagy világnézeti meggyőződésre, a szakszervezeti tagságra, az egészségi állapotra vagy a szexuális életre vonatkoznak. Kivételt képez, ha az illető személy az ilyen adatok feldolgozásához beleegyezését adta, vagy ha a törvény előírja az ilyen jellegű adatok feldolgozását. A személy egészségére vonatkozó adatok feldolgozása csak egy egészségügyben dolgozó személy felügyelete alatt történhet, az orvosi titoktartás előírásait tiszteletben tartva.

Politikai nézetre és vallási hovatartozásra vonatkozó adatokat fel lehet dolgozni abban az esetben, ha az érintett személy nyilvánosan közzétette ezeket, vagy ha az érintett személy beleegyezik. Az ilyen adatokat hasonló jellegű egyesületek, alapítványok is gyűjthetik vagy feldolgozhatják, ha az érintett személy a testület tagja vagy ehhez közelálló személy.

Az adatvédelmi hatóság indokolt esetben megtilthatja ezen adatok feldolgozását, még akkor is, ha az illető személy beleegyezését adta az adatok gyűjtésére és feldolgozására illetően.

A személyes azonosító szám feldolgozása csak az illető személy beleegyezésével történhet, kivéve, ha azt törvény előírja.

Bűncselekmények elkövetésével, szabálysértési büntetések és egyéb szankciókkal kapcsolatos információk, személyes adatok feldolgozását csak a hatóságok végezhetik.

4. Az érintett személyek jogai

Az adatfeldolgozásban érintett személy tájékoztatása. Abban az esetben, ha a feldolgozásra kerülő adatokat az érintett személy szolgáltatja, a feldolgozónak tájékoztatnia kell az illetőt jogairól, a felhasználás céljáról, az adatfeldolgozó személyéről, az adatok címzettjeiről, hogy kötelező-e az adatok megadása, vagy megtagadása esetén, milyen következményekkel kell számolni. Ha az adatokat nem az érintett személy szolgáltatja, a feldolgozónak kötelessége tájékoztatni, ha az adott információkat közzé szeretné tenni.

Az érintett **adathozzáféréshez való joga**. Az adatokat szolgáltató személy, bizonyos feltételek mellett bármikor hozzáférhet adataihoz, módosíthatja vagy törölheti őket.

Minden személynek **joga van tudni**, hogy személyes adatait felhasználják-e vagy sem. Ennek érdekében írásban kérvényt intézhet a felhasználóhoz, amelyre az 15 napon belül köteles felelni. Abban az esetben, ha a adatait feldolgozzák, az érintett személyt értesítik a feldolgozás céljáról, az adatok címzettjeiről és a feldolgozott adatok jellegéről.

Jogorvoslathoz való jog. Az érintett személyeknek joguk van panasszal fordulni az adatvédelmi felügyelő hatósághoz. Bármely személy, aki a személyes adatainak feldolgozása miatt/során kárt szenvedett jogosult a kár orvoslására.

Abban az esetben, ha a feldolgozott adatok nem teljesek, pontosak vagy a feldolgozásuk nem a törvény előírásai alapján történt, az érintett személynek joga van az **adatai törlését, módosítását vagy frissítését kérni.**

Az adatfeldolgozás elleni **tiltakozás joga.** Az érintett személynek jogában áll indokoltan bármikor **megtagadni** a személyes adatai feldolgozását. Mikor a személyes adatokat marketing céljából használják fel, az érintett személy bármikor, indoklás nélkül megtilthatja a személyes adatai feldolgozását. Az érintett számára biztosítani kell, hogy jogos érdekből tiltakozhassék a rá vonatkozó adatok feldolgozása ellen. Ezen felül biztosítani kell számára, hogy kérelemre és térítésmentesen tiltakozhassék az olyan adatok feldolgozása ellen, amelyek célja közvetlen üzletszerzés.

Az **adatfeldolgozás titkossága és biztonsága.** A feldolgozás során az adatkezelőnek biztosítani kell a feldolgozott személyes adatok titkosságát és biztonságát, az adatkezelőnek végre kell hajtania a megfelelő intézkedéseket a személyes adatok véletlen vagy jogellenes megsemmisülése, véletlen elvesztése, megváltoztatása, jogosulatlan nyilvánosságra hozatala vagy hozzáférés elleni védelme érdekében.

5. Adatvédelmi felügyelő hatóság (Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal)

Az adatvédelmi felügyelő hatóság szerepét a Nép Ügyvédje (Avocatul Poporului), mint független szerv tölti be. Feladata, hogy ellenőrizze és figyelemmel kísérje az adatkezelés során a törvény előírásainak betartását.

Az adatkezelőknek az adatfeldolgozást megelőzően értesítenie kell az adatvédelmi hatóságot a személyes adatok feldolgozásáról. Az adatvédelmi hatóság előzetesen felméri az érintettek jogait és szabadságát fenyegető esetleges kockázatokat, meghatározza az olyan típusú feldolgozásokat, melyek veszélyt jelenthetnek az emberi szabadságra és jogokra. Az adatfeldolgozási műveletek nyilvánossága érdekében a felügyelőhatóságoknak nyilvántartást kell vezetniük a bejelentett műveletekről.

Az adatvédelmi felügyelő hatóság az adatkezelők ellenőrzése során felfedett szabálysértésekért büntetést szabhat ki (pl. jogszerűtlen adatfeldolgozás, az adatok titkosságának és biztonságának megszegése, ha a feldolgozás előtt nem értesítik az adatvédelmi hatóságot stb.).

Az érintett személyek panasszal fordulhatnak az adatvédelmi felügyelő hatósághoz. Abban az esetben, ha a panaszt indokoltnak találja, a hatóság elrendelheti az adatfeldolgozás felfüggesztését vagy megszüntetését, az adatok teljes vagy részleges törlését, ugyanakkor peres eljárást is kezdeményezhet.

XVII. FOGYASZTÓVÉDELEM

Tartalom:

1. A fogyasztóvédelmi alapelvek – alapfogalmak
2. A fogyasztók alapvető jogai
3. A gyermek- és fiatalkorúak védelmét szolgáló rendelkezések
4. A fogyasztóvédelmi hatóság
5. Milyen tevékenységeket ellenőriz a fogyasztóvédelmi hatóság?
6. A fogyasztóvédelmi hatóságnál tett panasz

Törvényi keret: a 21/1992-es kormányrendelet biztosítja az általános szabályozási keretet. Ezen kívül a 244/2007-es, 1259/2010-es, 1856/2006-os, 560/2009-es, 1476/2009-es, 681/2009-es kormányhatározatok, és a 20/2010-es kormányrendelet, amelyek szerepe az uniós szabályok nemzeti jogrendszerbe építése.

Az Európai Unió egyik általános célkitűzése a polgárok életminőségének javítása, ezen belül a fogyasztók érdekeinek és bizalmának védelme. Uniós szinten is több szabályozás foglalkozik a fogyasztóvédelmi kérdésekkel. Ilyen például a Bizottság 957/2010/EU rendelete, az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve, a Tanács 84/450/EGK irányelve a megtévesztő reklámra vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről, az Európai Parlament és Tanács 98/6/EK irányelve a fogyasztók számára kínált termékek árának feltüntetésével kapcsolatos fogyasztóvédelemről, az Európai Parlament és Tanács 261/2004/EK rendelete visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról, és a 295/91/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről, a Tanács 93/13/EGK, 97/55/EK irányelve a megtévesztő reklámra vonatkozó 84/450/EGK tanácsi irányelvnek az összehasonlító reklámra

történő kiterjesztése miatt történő módosításáról, az Európai Parlament és Tanács 2006/2004-es, 924/2009 -es, 2368/2002 –es, 1008/2008 –as, 1371/2007-es, 764/2008-as, 765/2008-as rendelete.

Román nyelvű szakkifejezések magyar megfelelője: consumator – fogyasztó, protecția consumatorului – fogyasztóvédelem, autoritatea națională pentru protecția consumatorilor – nemzeti fogyasztóvédelmi hatóság, distribuitor – forgalmazó, producător – gyártó, produs – termék, serviciu – szolgáltatás, prestator de servicii – szolgáltatást nyújtó, termen de garanție – szavatosság, termen de valabilitate – jótállási kötelezettség, răspunderea pentru produse sigure – termékfelelősség

Bővebb információk:

<http://www.anpc.gov.ro/>, Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor,
<http://www.opc-constantina.ro/>, Comisariatului Județean pentru Protecția Consumatorilor,
www.protectia-consumatorilor.ro, www.apc-romania.ro, europa.eu-pol/cons/index_ro.htm, www.eccromania.ro, consumatoreuropean.ro, stb.

1. A fogyasztóvédelmi alapelvek – alapfogalmak

Bármit, bárhol vásárolhat.

Ha nem működik, visszaküldheti.

Az élelmiszerekre és a fogyasztási cikkekre szigorú biztonsági előírások vonatkoznak, joga van tudni, mit eszik.

A szerződéseknek tisztességes feltételeket kell biztosítaniuk a fogyasztók számára.

A fogyasztóknak lehetőségük van arra, hogy meggondolják magukat.

A fogyasztót nem szabad félrevezetni.

Üdülés idején is biztosítani kell a fogyasztók védelmét.

Ki a fogyasztó? Az a természetes személy, aki **árut** vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy egy **szolgáltatás** igénybe vevője.

Ki a vállalkozó? Az a természetes vagy jogi személy, amely valamilyen terméket előállít, forgalmaz, raktároz vagy értékesít, illetve szolgáltatást kínál.

Mi a termék? Minden birtokba vehető forgalomképes ingó dolog, amely a fogyasztás vagy végleges felhasználás célját szolgálja, kivéve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt.

Mi a szolgáltatás? Termék, ingatlan vagy vagyoni értékű jog értékesítésén kívül minden olyan, ellenszolgáltatás fejében végzett tevékenység, amely a megrendelő, illetve a megbízó igényének kielégítésére valamely eredmény létrehozását, teljesítmény nyújtását vagy más magatartás tanúsítását foglalja magába.

Mit jelent a termékfelelősség? Mikor egy hibás termék személyes sérülést vagy egyéb kárt okoz, ilyen esetekben a felelősség a gyártót vagy az importálót terheli.

Mi a szavatosság? A szavatossággal az eladó felelősséget vállal azért, hogy eladáskor hibátlan terméket adott át a vevőnek, tehát nincs rejtett hibája, amely csak később fog kiderülni.

Mit jelent a jótállási kötelezettség? A gyártó, illetve a forgalmazó garantálja, hogy a megvásárolt termék bizonyos ideig kifogástalanul fog működni.

2. A fogyasztók alapvető jogai

- **Az alapvető szükségletek kielégítéséhez való jog.**
- **Biztonsághoz való jog.** A veszélyes termékek és eljárások ellen való óvás joga. Tilos olyan terméket forgalmazni vagy szolgáltatást nyújtani, amely nem biztonságos. A termék akkor biztonságos, ha a fogyasztó életét, egészségét, testi épségét a rendeltetésszerű használata nem veszélyezteti. Tilos hamisított terméket, illetve lejárt szavatosságú terméket forgalmazni.
- **Tájékoztatáshoz való jog.** A megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretének joga. A fogyasztók tájékoztatása az alapjogok egyike. A tájékoztatás célja: az áru vagy a szolgáltatás kiválasztásának megkönnyítése, az áru használatához szükséges ismeretek megadása, az áru és szolgáltatás alapvető tulajdonságainak ismertetése, az áru és szolgáltatás minőségéről, áráról szóló információ átadása, a fogyasztói jogok érvényesítéséhez szükséges alapvető ismeretek közlése.

A tájékoztatás a termék leírásával, címkézésével, csomagolásával, használati és kezelési útmutató segítségével történik. Ezeket az információkat román nyelven kell feltüntetni, a termék származási helyétől függetlenül.

A feltüntetett adatok pontosak, teljesek és érthetőek kell hogy legyenek, tartalmazniuk kell az áru azonosításra alkalmas megnevezését, gyártójának vagy forgalmazójának nevét és címét, származási helyének megjelölését, az áru méreteit, mennyiségét, mennyiségi összetételét, a felhasznált anyagok arányát, rendeltetésszerű használhatóságának vagy minőségmegőrzésének várható időtartamát, alapvető műszaki jellemzőit, energiafelhasználásának ismérveit, környezetvédelmi előírásokra való utalást, megfelelőségi jelölést, a termék tárolására és tartósítására vonatkozó információkat.

A tájékoztatásnak a termék rendeltetésszerű használatáról, felhasználásáról, eltarthatóságáról közérthetőnek és egyértelműnek kell lennie. Az útmutató szakszerű összeállításáról a gyártó köteles gondoskodni. Ha ezt elmulasztja, a kötelezettség a forgalmazóra száll át. A szolgáltatásokra vonatkozó tájékoztatásnak tartalmaznia kell a szolgáltatás minőségét, a szolgáltatás időtartamát, szavatosságát és árát.

A termékek árát egyértelműen, könnyen azonosíthatóan és olvashatóan kell feltüntetni, jól látható helyen.

A vállalkozóknak kötelességük a fogyasztók kérésére a termék működőképességét és használatát bemutatni.

Tilos olyan tényezők alapján reklámozni vagy bemutatni termékeket, amelyek nem felelnek meg a valóságnak. A termékek forgalmazása vagy a szolgáltatások kínálása meghatározott helyen történhet, jól látható helyen kötelező olvashatóan feltüntetni a forgalmazó, vállalkozó megnevezését és működési engedélyét.

Választáshoz való jog. A különféle termékek és szolgáltatások közötti választás joga. A fogyasztóknak joguk van az áruk és szolgáltatások alapvető tulajdonságainak megismeréséhez ahhoz, hogy tudatosan, érdeküknek megfelelően tudjanak választani a termékek és szolgáltatások közül. A fogyasztóknak joguk van szabadon kiválasztani az adott terméket vagy szolgáltatást.

A fogyasztóknak joguk van a fogyasztói szerződés átlátható, pontos, egyértelmű szövegezésére, a termék jellemzőit, a jótállás feltételeit és az ár pontos meghatározását illetően. A fogyasztói szerződés az a szerződés, amely a fogyasztó és olyan személy között jön létre, aki (amely) a szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti. A szerződéseknek tisztességes feltételeket kell biztosítaniuk a fogyasztók számára. A fogyasztóknak lehetőségük van arra, hogy meggondolják magukat.

Jogorvoslathoz való jog. A jogos panaszok tisztességes rendezéséhez való jog. A fogyasztóknak joguk van jogaik megsértése esetén az illetékes fogyasztóvédelmi hatósághoz fordulni panaszaikkal. Mikor az adott termék vagy szolgáltatás nem felel meg a szerződésben leírtaknak és ezáltal a fogyasztónak kárt okozott, a fogyasztó jogosult a kár megtérítésére.

A fogyasztóknak joguk van megtagadni az olyan termékek vagy szolgáltatások átvételét és kifizetését, melyeket nem rendelt meg és nem fogadott el. A fogyasztó a megrendelt termékekért, illetve szolgáltatásokért az előzőleg és pontosan meghatározott ár kifizetésére köteles, a leszögezett ár módosítása csak a fogyasztó beleegyezésével történhet.

A fogyasztónak joga igényt tartani a jótállási időn belül meghibásodott termék megjavítására vagy ingyenes kicserélésére, ugyanakkor az ebből kifolyólag keletkezett kár megtérítésére. A szavatossági idő lejártá után a fogyasztónak jogos kérése a termék megjavítása vagy kicserélése, ha rejtett hiba folytán az általános használati időn belül a terméket nem lehet rendeltetése szerint használni. A termék meghatározott átlagos használati idejére a cserealkatrészek és a szerviz biztosítva van. A termék árának visszafizetése vagy a termék kicserélése azonnal, a használhatatlanság megállapítása után kell hogy történjék, ha ez az állapot nem a fogyasztó hibájából alakult ki.

Oktatáshoz való jog. A tájékozott és tudatos fogyasztóvá váláshoz szükséges ismeretek és tudás elsajátításához való jog.

Tiszta környezethez való jog. Az egészséges és elviselhető környezetben való élethez való jog.

A gyermek- és fiatalkorúak védelmét szolgáló rendelkezések. Tilos tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek alkohol tartalmú italt vagy dohányterméket eladni, kiszolgálni. A vállalkozás, illetve ennek képviselője kétség esetén kérheti a fogyasztót életkorának személyi igazolvánnyal történő igazolására. Ha ezt a fogyasztó nem teszi meg, a termék értékesítését, kiszolgáltatását meg kell tagadni. A vállalkozás köteles jól látható helyen feltüntetni, hogy kiskorúakat nem szolgálnak ki alkoholtartalmú itallal és dohányárúval.

3. Fogyasztóvédelmi hatóság

A fogyasztóvédelmi hatóság feladatkörébe tartozik a fogyasztóvédelmi szabályokban és az annak végrehajtására kiadott jogszabályokban foglalt rendelkezések betartásának ellenőrzése. Így ellenőrzi a forgalmazott termék minőségére, összetételére, csomagolására, megfelelőségi jelölésére, biztonságára vonatkozó előírások betartását, az áru mérésére, árára vonatkozó

rendelkezők tiszteletben tartását, az áru fogyasztók számára történő értékesítésének szabályszerűségét.

A fogyasztóvédelmi hivatal feladata a szabálysértések megállapítása és a büntetés kiszabása, ha rendellenességeket talál a gyártók, forgalmazók, szolgáltatást nyújtó személyek ellenőrzése esetén. A fogyasztóvédelmi hatóság kérheti az illetékes hatóságokat a gyártók, forgalmazók, szolgáltatást nyújtó személyek esetén működtetését biztosító engedélyek felfüggesztésére vagy visszavonására. A fogyasztóvédelmi hatóság feladatkörébe tartozik a fogyasztói panaszok intézése.

4. Milyen tevékenységeket ellenőriz a fogyasztóvédelmi hatóság?

- az áruk előállítására, átvételére, mérésére, csomagolására, címkézésére, árának feltüntetésére, tárolására, forgalomba hozatalára vonatkozó előírások betartása;
- a fogyasztók megkárosítása hamis méréssel, számolással, az áru minőségének károsodásával;
- a nyitva tartásra vonatkozó rendelkezések megsértése;
- az árusító üzletkörébe nem tartozó áru árusítása, ilyen szolgáltatás nyújtása;
- a fogyasztók minőségi kifogásainak a jogszabályok betartásával történő felülvizsgálata és orvoslása;
- az áru jogosulatlan visszatartása a forgalomból, illetve szolgáltatás nyújtásának jogosulatlan megtagadása;
- nem megfelelő minőségű áru forgalomba hozatala vagy ilyen szolgáltatás nyújtása;
- a hatósági árnál vagy az árura, szolgáltatásra egyébként kötelezően megállapított árnál magasabb ár alkalmazása stb.

4. A fogyasztóvédelmi hatóságnál tett panasz

A fogyasztóvédelmi hatóságnál tett panasz a fogyasztói jogok érvényesítésének egyik formája. Ha a fogyasztó azt tapasztalja, hogy valamilyen joga sérült, miután az illető gyártóval, forgalmazóval, szolgáltatást nyújtó vállalkozóval közölte panaszát, de a szóban forgó probléma rendezésére nem került sor, panasszal fordulhat a fogyasztóvédelmi hatósághoz.

A panaszt írásban kell megfogalmazni és csatolni hozzá az esetleges bizonyítékokat. A fogyasztónak alá kell írnia panaszlevelét, egyébként nem veszik figyelembe. A fogyasztóvédelmi hatóság köteles harminc napon belül válaszolni a panaszlevelre. Panaszt csak a fogyasztó tehet, mint magánszemély. A vállalkozók közötti konfliktusok kezelése nem tartozik a fogyasztóvédelmi hatóság feladatkörébe, ilyen esetekben nem járhat el.

A fogyasztók rendelkezésére áll egy állandó telefonvonal is, ahol panaszukat közölhetik.

XVIII. AZ EGYESÜLETEK

Tartalom:

1. Mért hozzunk létre egyesületet?
2. Hogyan hozzuk létre?
3. Hogyan működik egy egyesület?

1. Mért hozzunk létre egyesületet?

Egyesületet 3 vagy annál több alapító tag hozhat létre, bizonyos cél elérése érdekében. Az egyesület létrehozásának nagyon sokféle célja lehet. A romániai civil szféra egyre szélesedik, sokan, sokféleképpen lépnek fel egy-egy cél érdekében, aktív szerepet vállalnak abban, hogy változásokat idézzenek elő szociális, kulturális, sport, keresztyén, ifjúsági, környezetvédelmi, hagyományőrző, kisebbségi stb. téren.

2. Hogyan hozzuk létre?

Egy egyesület létrehozása nem bonyolult, még akkor sem, ha valaki nem jártas ilyen téren. Az alapításhoz három alapítóra és a következő lépések megtételére van szükség:

Névfoglalás igazolása (egy kérést kell küldeni az Igazságügyi Minisztériumba, melyhez 36 lejes illeték kifizetésének a nyugtáját kell csatolni. Ki lehet fizetni az állami kincstárban (trezorerie), majd levélben elküldeni a kérést. 10 munkanap múlva válaszolnak. A válasz 3 hónapig érvényes, egy kéréssel meg lehet újíttani.)

Névfoglalás

- kifizetünk a lakhelyünkhöz tartozó állami kincstárban egy 36 lejes illetéket
- egy kérést küldünk az Igazságügyi Minisztériumba, melyhez csatoljuk az 36 lej kifizetéséről szóló nyugtát.

Jelenleg innen lehet letölteni a kérés modelljét:
<http://www.just.ro/Sectiuni/Informatiutile/ProceduraRezerv%C4%83riidenumiriiasociatiilor/tabid/430/Default.aspx>

Figyelem! Abban az esetben, ha az egyesület neve magyarul is szerepel (pl. Asociația XY – XY Egyesület), a magyar elnevezésről küldjünk egy hiteles román fordítást is!

A névfoglalás csak egy bizonyos ideig érvényes. Ezen az időn belül kell leadjuk a kérést a bírósághoz.

Székhely

Lehet ingyenes használati szerződés (contract de comodat), bérleti szerződés (contract de închiriere) alapján, de akár egyik tag saját lakásán is. Utóbbi eset nem feltétlenül azt jelenti, hogy ott kötelezően valamilyen tevékenységet, kell hogy folttasson az egyesület.

Ha az egyesület székhelye egy tömbházban lesz, a szomszédok beleegyezése is szükséges, kivéve, ha a szerződésbe bekerül az, hogy az egyesület hivatalos székhelyén semmiféle olyan aktivitás nem fog zajlani, ami a lakás rendeltetését megváltoztatná.

A lakásról, ingatlanról érvényes telekkönyvi kivonatot is be kell szereznünk.

Alapszabályzat, statútum

Mindkettő esetében bizonyos adatokat (cél, tevékenységi kör, működési rendtartás stb.), kötelezően bele kell írni. Ha kész van, közjegyző vagy ügyvéd hitelesítheti. Ajánlott legalább 6 eredeti példányt készíteni mindkettőből, mivel később szükség lesz rájuk.

Kezdőtőke

Az egyesület kezdővagyonra minimum egy minimálbér. Ezzel az összeggel egy bankszámlát kell nyitni az egyesület nevére, az egyesület beírásához szükség lesz egy bankszámlakivonatra, mely bizonyítja, hogy a kezdőtőke az egyesület számláján van.

Bírósági szakasz

Az egyesületeket a bíróságra kell bejegyezni. A bejegyzéshez a következő iratokra van szükség:

- a bíróságnak címzett kérvény,
- névfoglalás bizonyítása,
- kezdővagyon bizonyítása (bankszámlakivonat),

- alapító okirat és statútum több eredeti példányban,
- székhely bizonyítása (szerződés, tulajdonlap, telekkönyvi kivonat),
- az alapító tagok pénzügyi igazolása (cazier fiscal).

Ha minden irat rendben van, a bíróság elrendeli az egyesület bejegyzését az Egyesületek és Alapítványok jegyzékébe.

Ezután kell bejegyezni az egyesületet a pénzügyi hivatalban is, szükségünk lesz továbbá pecsétre és formanyomtatványokra. Ehhez kérhetjük egy könyvelő segítségét.

3. Hogyan működik egy egyesület?

Az egyesület legfelsőbb döntéshozó szerve a közgyűlés, melyen általában az egyesület minden tagja részt vesz. A végrehajtó szerep az elnökségnek jut, melynek tagjai az elnök, alelnök, titkár, ügyvezető elnök stb. Az elnök az egyesület képviselője, ő vezeti a közgyűlést és az elnökségi üléseket is.

Céljának elérése érdekében az egyesület pályázatokat írhat, társadalmi és kereskedelmi tevékenységet folytathat és tagdíjat is gyűjthet.

XIX. KISEBBSÉGI NYELVHASZNÁLATI JOGOK

Tartalom:

1. Nyelvhasználati jogok az igazságszolgáltatásban
2. Nyelvhasználati jogok a közigazgatásban
3. Nyelvhasználati jogok az oktatás, továbbképzés, tájékozódás területén
4. Kiskorúak nyelvhasználati jogai
5. Nyelvi jogok a médiában
6. Nyelvhasználati jogok a gazdasági és szociális életben
7. Nyelvhasználati jogok az egészségügy területén
8. Nyelvi jogok a közúti közlekedés szabályai értelmében
9. Nyelvhasználati jogok az adóhivatalban
10. Kisebbségi nyelvhasználati jog a sürgősségi hívások kapcsán
11. A fogyatékos személyek nyelvhasználati jogai
12. Nyelvhasználati jogok kulturális tevékenységek terén

Törvényi keret: Románia Alkotmánya, Büntetőeljárás törvénykönyv, Polgári eljárás törvénykönyv, az igazságügy szervezéséről szóló 304/2004-es törvény, a bírók és ügyészek jogállásáról szóló 303/2004-es törvény, a közigazgatásról szóló 215/2001-es törvény, a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek közigazgatásban való nyelvhasználati jogairól szóló 1206/2001-es kormányhatározat, 430/2004-es törvény, az oktatásról szóló 84/1995-ös törvény, az 1059/2007-es kormányhatározat, a fogyatékos személyek védelméről és jogairól szóló 448/2006 törvény, a gyermekek védelméről szóló 272/2004-es törvény, 504/2002-es törvény, 360/2002 – es törvény a rendőrök státúmáról, a betegek jogairól szóló 46/2003-as törvény, a közutakon való közlekedésről szóló 195/2002–es sürgősségi kormányrendelet, 183/2006-os törvény, 92/2003-as kormányrendelet-adótörvénykönyv, a regionális és kisebbségi nyelvhasználatról szóló Európai Charta nemzeti jogba való átvételéről szóló 282/2007-es törvény, Románia és

Magyarország között a megértésről, együttműködésről és a jó szomszédságról szóló 1996-ban elfogadott szerződés, stb.

Bővebb információk:

www.dri.gov.ro departamentul pentru relatii interetnice, www.edu.ro/undex.php/articles/c23, www.matud.iif.hu/09/nov/Horvath.html, stb.

A kisebbségek anyanyelvhasználatának jogát Románia biztosítja. A nyelvhasználati jogok különböző területeken jelennek meg, és az általános szabályozások az adott terület sajátosságairól szóló törvényekkel egészülnek ki.

1. Nyelvhasználati jogok az igazságszolgáltatásban

Románia Alkotmánya 128. cikkelyének második és harmadik bekezdésében előírja a igazságszolgáltató hatóságok előtt az anyanyelv szabad használatát. Az állam hivatalos fordítókat biztosít, mely az e joggal élők számára nem kerül pénzbe.

Az igazságügy szervezéséről szóló 304/2004 - es törvény 14. cikkelyének értelmében a bírósági eljárás román nyelven folyik. Azok a román állampolgárok, akik valamely nemzeti kisebbséghez tartoznak anyanyelvükön is kifejezhetik magukat a bíróságok meg a hatóságok előtt. Ha valamelyik fél kéri, hogy anyanyelvén beszéljen a bíróságon, ingyenesen kell biztosítani hivatalos fordítót számára. Az eljárás során, az anyanyelven folytatott párbeszédet rögzítik és román nyelvre írják át. A fordító a hitelesség tanúsítása érdekében az iratokat aláírja.

A különböző kérvényeket/hivatalos okiratokat csak román nyelven lehet megírni/kibocsájtani.

A büntetőeljárás törvénykönyv szerint a büntetőeljárás román nyelven folyik. Azon felek számára, akik a román nyelvet nem beszélik, vagy nem tudják megfelelően kifejezni magukat, a nyomozati meg a bírósági szakaszban egyaránt, fordító révén biztosítják az anyanyelv használatát. Az eljárás során a hivatalos nyelvtől eltérő iratokat is fel lehet használni, azzal a feltétellel, hogy román nyelvre is le legyenek fordítva.

Előzetes letartoztatás esetén a letartoztatott személy tudomására hozzák az ellene felhozott vádat, valamint a letartoztatás okait, azon a nyelven amelyiket érti.

A polgári peres eljárás során is biztosítani kell az anyanyelv használatát, ha a fél vagy a tanú nem ismeri a nyelvet és nincs fordító, akkor bizalmas személy is fordíthat, akár a bíró is, ha ismeri a nyelvet.

Az olyan területekhez tartozó bíróságokon vagy ügyészségeken, ahol a nemzeti kisebbség a lakosság legalább 50%-os arányát alkotja, a személyzet alkalmazásakor egyenlő eredmény esetén elsőbbséget élveznek azok a pályázók, akik ismerik az adott kisebbség nyelvét.

A regionális és kisebbségi nyelvhasználatról szóló Európai Charta alapján a felek arra kötelezik magukat, hogy az olyan területeken, ahol valamely kisebbség nyelvhasználati igénye fennáll, elérhetővé tegyék számukra a törvények és különböző előírások anyanyelven való hozzáférését, és a peres eljárásokban garantálni kell a kisebbség nyelvhasználatát, anélkül, hogy ez valamilyen hátrányt jelentene, vagy további költségekbe kerülne. Az állam kötelessége előírni, hogy az eljárás során a hatósághoz intézett kérvényeket vagy bizonyítékokat nem lehet elutasítani csak azért, mert nem a hivatalos, hanem valamely kisebbség nyelvén vannak írva.

2. Nyelvhasználati jogok a közigazgatásban

A nemzeti kisebbségek anyanyelvhasználatát a közigazgatásban, Románia Alkotmánya, a közigazgatásról szóló 215/2001-es törvény, a 430/2004-es törvény, az 1206/2001-es kormányhatározat biztosítja.

Azokon a közigazgatási területeken, ahol jelentős arányban (több mint 20%), élnek valamely nemzeti kisebbség tagjai, az önkormányzatoknak biztosítaniuk kell számukra az anyanyelv használatát írásban és szóban egyaránt.

Azokon a településeken, megyékben, ahol a nemzeti kisebbség száma a lakosság 20%-át meghaladja, a helyi tanácsokban a napirendet a kisebbség anyanyelvén is köztudomásra hozzák. A fordítást a polgármestereknek, illetve a megyei tanácsok elnökeinek kell biztosítaniuk. Szabálysértésnek minősül, ha a napi rend közzétételét, valamint a határozatok fordítását megtagadják. A titkár feladata a napirend és határozatok román nyelvű és a kisebbség nyelvén való közzététele. A nemzeti kisebbség tagjainak joguk van a tanács határozatairól anyanyelvükön is tudomást szerezni.

Ha a helyi vagy megyei tanácsosok legalább egyharmada valamely kisebbség tagja, a tanácsüléseken garantálni kell a kisebbség nyelvhasználati jogát. Az általános szabályok szerint a tanácsülések román nyelven folynak. Ha a helyi tanácsosok legalább egy ötöde valamely nemzeti kisebbség tagja, a gyűléseken lehet használni a kisebbség nyelvét is, amit egészében és egyidejűleg román nyelvre kell fordítani.

A nemzeti kisebbségek tagjainak joguk van a hivatalos ünnepségek keretében a hivatalos nyelven kívül az anyanyelvüket is használni.

Házasságkötéskor, ha igény van rá, a szertartás a kisebbség anyanyelvén is folyhat, ha az anyakönyvvezető ismeri a nyelvet.

Az olyan településeken, ahol valamely nemzeti kisebbség száma meghaladja a lakosság 20%-át joguk van a település nevét a kisebbség nyelvén is feltüntetni, biztosítani kell a többnyelvű táblát a település be és kijáratánál. Ezen kívül joguk van a közintézmények nevét az adott kisebbség nyelvén is feltüntetni és a közérdekű hirdetéseket anyanyelven is közzétenni.

A regionális és kisebbségi nyelvhasználatról szóló Európai Charta elfogadásakor a román állam különböző kötelezettségeket vállalt a következő kisebbségi nyelvek közeletben való használata érdekében: bolgár, cseh, horvát, német, magyar, orosz, szlovák, ukrán, török és szerb.

A felek elismerik a kisebbséghez tartozó személyeknek azon jogát, hogy szóban és írásban egyaránt használják anyanyelvüket, valamint a személyi igazolványokban és hivatalos okiratokban is anyanyelven legyen a nevük feltüntetve. Azokon a településeken ahol a kisebbség a jelzett arányban jelen van a helységneveket, települések nevét, valamint az utcák nevét anyanyelven is fel lehet tüntetni.

Az önkormányzatok és közszolgáltatások terén az államnak biztosítani kell az anyanyelv használatát a hivatalos nyelv használatának mellőzése nélkül. Ahol a kisebbségi lakosság aránya indokolja, a kisebbség nyelvén is jelenjenek meg hivatalos dokumentumok, formanyomtatványok a lakosság számára. A gyűléseken megengedik az anyanyelv használatát és a személyzet alkalmazásában is tekintettel vannak a kisebbségre, az állam feladata ellenőrizni a kapcsolattartásban dolgozó alkalmazottakat, akiknek kötelességük a kisebbség anyanyelvén válaszolni azoknak, akik úgy kérik.

3. Nyelvhasználati jogok az oktatás, továbbképzés, tájékozódás területén

A közérdekű információkhoz való jog az 544/2001-es törvény értelmében mindenki számára biztosítva van. Azokon a településeken, ahol valamely kisebbség a lakosság legalább

20%-át képezi, a közérdekű információkat a hivatalos nyelven kívül az adott kisebbség nyelvén is közlik a lakossággal, amiért az adott közintézmény vezetője felelős.

Románia Alkotmánya 32. cikkelye meg az oktatásról szóló 84/1995 törvény 118. cikkelye is biztosítja a kisebbséghez tartozó személyek számára az anyanyelven való oktatást és képzést az oktatás minden szintjén.

A nemzetközi szerződések tükrében a szomszédos országok mindenike bátorítja a másik fél nyelvhasználatát az iskolákban, egyetemeken és egyéb oktatási intézetekben, segítséget nyújt a tanárok felkészítésében, a felek kölcsönösen segítik egymást, a nyelvhasználat széleskörű kiterjesztése érdekében.

A regionális és kisebbségi nyelvhasználatról szóló Európai Charta értelmében, oktatás terén a felek arra kötelezik magukat, ahol igény van rá, hogy a nemzeti oktatás részeként, biztosítsák a kisebbségek számára az anyanyelven való oktatást az óvodákban, iskolákban, a felsőoktatásban, ugyanakkor a felnőttek továbbképzésében is. Az oktatás részeként biztosítani kell az oktatók felkészültségét, a kisebbségek történelmének és kultúrájának ismeretét és oktatását.

4. Kiskorúak nyelvhasználati jogai

A 272/2004-es törvény 27. cikkelyének 2. bekezdése értelmében, annak a kiskorúnak, aki valamely nemzeti, etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbséghez tartozik, joga van saját anyanyelvét használni az adott közösségben, a közösség más tagjaival szemben.

5. Nyelvi jogok a médiában

Az 504/2002-es médiáról szóló törvény értelmében, azokon a településeken, ahol a kisebbséghez tartozó lakosság aránya eléri a lakosság számának legalább a 20%-át, a szolgáltatók biztosítják az adásoknak a kisebbség nyelvén való közvetítését is. A román rádió- meg televízióadók a kisebbségek nyelvén is készíthetnek különböző tájékoztató, kulturális, oktató vagy szórakoztató jellegű műsorokat.

A regionális és kisebbségi nyelvhasználatról szóló Európai Charta értelmében, a felek arra kötelezik magukat, hogy biztosítják a kisebbségek számára a médiában az anyanyelv használatát, legalább egy rádióállomás és televízió csatorna létrehozását és működtetését.

A nemzetközi szerződések tükrében a szomszédos országok mindenike bátorítja a másik fél nyelvhasználatát, lehetővé teszik a szomszédos országok rádió- meg televízió közvetítésének fogadását, biztosítják az információk szabad áramlását a közélet, politikai, gazdasági meg tudományos téren, a kisebbséghez tartozók számára az információkhoz anyanyelven való hozzáférést, saját kommunikációs eszközök létrehozását és működtetését.

6. Nyelvhasználati jogok a gazdasági és szociális életben

A regionális és kisebbségi nyelvhasználatról szóló Európai Charta értelmében, a felek arra kötelezik magukat, hogy kizárjanak minden olyan előírást, amely tiltja vagy korlátozza a kisebbség nyelvhasználatát az olyan dokumentumokból, amelyek a gazdasági, szociális életre, főként a munkaszerződésekre, műszaki leírásokra, használati utasításokra vonatkoznak.

Ugyanakkor tiltják a belső rendszabályzatokban az olyan előírásokat, amelyek kizárják vagy korlátozzák a kisebbséghez tartozók számára az anyanyelv használatát, legalábbis az azonos nyelvet beszélők között.

A felek kötelessége, hogy elutasítsák azokat a törekvéseket, amelyek a kisebbségek nyelvhasználatát tiltják vagy korlátozzák. A felek, lehetőségükhöz mérten, felügyelik a

különböző intézmények tevékenységét, a kisebbséghez tartozó személyek számára lehetőséget kínálva, hogy anyanyelvükön is kapjanak ellátást, a különböző biztonsági előírásokat, fogyasztóvédelmi információkat a kisebbség nyelvén is tüntessék fel.

Rendőrök alkalmazása

A 360/2002-es rendőrség megszervezéséről szóló törvény 79 cikkelye előírásai alapján, azokon a területeken, ahol a lakosság több mint 20%-a valamely nemzeti kisebbséghez tartozik, olyan rendőröket is kell alkalmazni, akik ismerik a kisebbség nyelvét.

7. Nyelvhasználati jogok az egészségügy területén

A 46/2003-as törvény 8. cikkelye értelmében a betegnek joga van ahhoz, hogy az orvosi ellátásról szóló információkat anyanyelvén is tudomására hozzák.

Ezeket az információkat egyszerű, érthető nyelvezeten, a szakszavak minimális használatával kell a beteggel közölni. Abban az esetben, amikor a beteg nem ismeri a román nyelvet, az információkat anyanyelvén vagy egy általa ismert nyelven kell vele közölni.

8. Nyelvi jogok a közúti közlekedés szabályai értelmében

Ha igény van rá, a gépjárművezető-engedély megszerzésekor a vizsgát a kisebbség anyanyelvén is meg lehet szervezni, így a vizsgázó anyanyelvén is lehet elméleti tudását ellenőrizni.

9. Nyelvhasználati jogok az adóhivatalban

Az adótörvénykönyv rendelkezései szerint az adóhivatal által használt hivatalos nyelv a román, így a hivatalos okiratokat is román nyelven bocsátják ki. Az adóhivatalhoz más nyelven vagy egy adott kisebbség nyelvén is lehet iratokat, kérvényeket, igazolásokat leadni, csatolva a román nyelvű fordítást.

Ahol a kisebbség száma eléri a lakosság 20%-át, az adott kisebbség nyelvén is lehet az adóhivatalhoz fordulni, szóban és írásban is egyaránt, a választ pedig románul és a kisebbség nyelvén is közlik.

10. Kisebbségi nyelvhasználati jog a sürgősségi hívások kapcsán

A 34/2008-as sürgősségi kormányrendelet 10. cikkelyének f) pontja szerint a sürgősségi hívásokat a hivatalos nyelven kívül a kisebbségek nyelvén is lehet bonyolítani. A valamely kisebbség nyelvén történő sürgősségi hívásokat is ugyanúgy regisztrálják és közvetítik az illetékes személyeknek.

11. A fogyatékos személyek nyelvhasználati jogai

Az 559/2008-as rendelet értelmében, amely a fogyatékos személyek bentlakásos központok, otthonok, nappali intézmények körülményeiről rendelkezik, a fogyatékos személyeknek joguk van anyanyelvükön értesülni a lakhatási körülményekről, utasításokról, a szolgáltatásokról, a költségekről, kedvezményekről, a személyzet képzettségéről stb.

12. Nyelvhasználati jogok kulturális tevékenységek során

A regionális és kisebbségi nyelvhasználatról szóló Európai Charta értelmében, a felek arra kötelezik magukat, hogy a kulturális események és intézmények keretében – könyvtárak, videotékák, kulturális központok, múzeumok, akadémiák, színházak, mozik, fesztiválok

– érvényesüljön a többnyelvűség, bátorítsák a kisebbség anyanyelven való önkifejezését. A felek arra kötelezik magukat, hogy a kulturális politikájukban megfelelő helyet biztosítanak a kisebbségek nyelvhasználatának.

XX. ALAPJOGAINK

Törvényi keret:

Románia Alkotmányának 15 – 53 szakaszai
Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (ENSZ)
Emberi Jogok Európai Egyezménye (Európa Tanács)
Alapjogi Charta (Európai Unió)

Románia Alkotmányának alapján minden állampolgár az Alkotmányban és más törvényekben szentesített jogokat és szabadságokat élvezi, ugyanakkor kötelezettségek is hárulnak rá. Minden állampolgár egyenlő a törvény és a közigazgatási szervek előtt, kiváltságok és diszkrimináció nélkül.

A román alkotmány a következő alapjogokat és szabadságokat nevesíti:

- bármely személy az igazságszolgáltatáshoz fordulhat jogainak, szabadságainak vagy törvényes érdekeinek a megvédése érdekében, joga van a méltányos tárgyalásra és a jogvita ésszerű határidőn belül történő megoldására;
- az élethez való jog, a személy fizikai és pszichikai integritásához való joga;
- a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog,
- a védelemhez való jog,
- a mozgás szabadsága,
- az intim családi és magánélet védelme, a lakhely sérthetlensége,
- a levelezés titkossága,
- a lelkiismeret szabadsága,
- a kifejezés szabadsága,
- az információhoz való jog,

- a tanuláshoz való jog,
- a kultúrához való hozzáférés joga,
- az egészség oltalmazásához való jog,
- az egészséges környezethez való jog,
- a szavazati jog és a megválasztáshoz való jog,
- a gyülekezés szabadsága,
- az egyesüléshez való jog,
- a munkához való jog, garantált a munka szociális védelme és a kényszermunka tilalma;
- a sztrájkhoz való jog,
- a magántulajdon védelme,
- a gazdasági szabadság,
- az örökléshez való jog,
- az életszínvonal garantálása,
- a család, a gyerekek és a fiatalok, a fogyatékosok védelme;
- a petíciós jog, a közhatóság által sértett személy védelme;

A jogok és szabadságok gyakorlása törvénnyel korlátozható, abban az esetben, ha ezt a nemzetbiztonságnak, a közrendnek, a közegészségnek vagy a közérkölcnek, az állampolgárok jogainak és szabadságjogainak a védelme; a büntügyi eljárás lebonyolítása; valamely természeti csapás vagy valamely rendkívül súlyos katasztrófa következményeinek megelőzése megköveteli. Jogokat és szabadságokat csak akkor lehet korlátozni, ha erre egy demokratikus társadalomban szükség van. Az intézkedésnek arányosnak kell lennie a kiváltó helyzettel, és diszkriminációmentes módon kell alkalmazni.

Romániában az alapjogok védelmét nemcsak az alkotmány és a törvények biztosítják, hanem olyan szerződések és egyezmények is, amelyeket Románia aláírt, ezáltal pedig vállalta azokat a kötelezettségeket, amelyeket ezek a szerződések és egyezmények tartalmaznak.

Külön ki szeretnénk emelni az Emberi Jogok Európai Egyezményét, melynek betartását az Európai Emberi Jogi Bíróság vizsgálja. Így, olyan esetekben, amikor az állam nem tartja be az egyezmény valamely rendelkezését, a sértett fél az Európai Emberi Jogi Bírósághoz fordulhat panaszával.